

La renovació visual de la Seu de Mallorca (1903-1947). El trasllat del cor i el procés d'instal·lació de vitralls¹

Mercè Gambús Saiz
Universitat de les Illes Balears
Grup de Conservació del Patrimoni Artístic Religios

La recent publicació dels estudis realitzats entre els anys 2007 i 2014 entorn de la commemoració del centenari de la mort del bisbe Pere Joan Campins i de la finalització de la reforma interior de la Seu per l'arquitecte Antoni Gaudí, ens ha permès un cabal documental de naturalesa diversa,² del qual el present estudi vol fer-se ressò. El punt de vista adoptat és la lectura de la recepció de l'obra de Gaudí en el monument catedralici. Per això es proposa una cronologia que es perllonga des de l'inici de la reforma en la fase dels estudis previs corresponent a l'any 1903 fins l'any 1947, quan en un altre moment històric es va tancar finalment un dels episodis més pertorbadors i sempre pendants de la intervenció de Gaudí, com ho va ser la reforma de la capella de la Santíssima Trinitat. Tot un cicle finia, però en l'entretant el monument imposava els seus ritmes, destriant dos espais d'actuació: la capella Reial i les naus. En el primer, el recinte coral adaptava la seva morfologia i operativitat funcional, en el segon, es policromava l'aire amb l'obertura

¹ El present estudi fa part dels resultats del projecte de recerca: «Metodología, protocolos de intervención en planes de documentación, restauración, conservación preventiva y divulgación. Antonio Gaudí y la Catedral de Mallorca» (HAR12-34205), finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat d'Espanya.

² Gambús Saiz, M. (coord.) (2015). *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després*, 4 vols. Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10).

planificada de vitralls. La documentació original dels nous treballs de restauració executats en l'àrea de la capella Reial, la nova documentació arxivística procedent de l'inèdit Fons Baltasar Coll i de les Actes Capitulars a partir de la dècada de 1920, deu esbossos de vitralls de la casa Granell localitzats en les dependències catedralícies i fotografiats per Jaume Gual, demés d'un exhaustiu treball en línia relatiu als vitralls de la Seu i publicat a la web corporativa en WikiSeu en format digital per Cristina Ortiz, conformen tots ells una plataforma des de la qual ha estat possible l'articulat de l'estudi que es proposa.

L'estructura dels continguts s'ha centrat en un cos analític distribuït en tres nivells: la naturalesa central del cor en la Catedral abans de Gaudí, el ritme acomodatiu del cor amb Gaudí i després d'ell, i finalment l'obertura del vitralls com a registre interpretatiu de la deixa de Gaudí des del monument; a continuació s'ha incorporat un fons documental amb els seus corresponents registres, que ha estat desdoblant en un apartat pel cor i un altre pels vitralls, als darrers s'ha afegit un llistat cronològic per tal de facilitar-ne la consulta documental. Un apartat d'imatges, centrat en els vitralls i els esbossos localitzats, tanca aquest estudi.

Maria del Mar Escalas Martín i Sebastián Escalas Sucari s'han ocupat de la gestió documental, tant en l'apartat de les fonts i els seus registres com en el de les imatges. A ells, el meu agraïment. Igualment no vull deixar d'esmentar les facilitats donades pel Capítol Catedral, l'Arxiu Capitular i per Catalina Mas com a conservadora del patrimoni de la Seu.

1. La centralitat històrica del cor des de la nau central

Dos corrents historiogràfics han explicat l'origen i la cronologia històrica corresponent a la fàbrica de la Catedral de Mallorca. Un, procedent de l'època moderna, està associat a la institucionalització dels cronistes del Regne de Mallorca, que des de finals del segle XVI van conferir el protagonisme fundacional de la Catedral al rei Jaume I en el marc de la conquesta de Mallorca l'any 1229;³ per la seva banda l'altra

³ Una aproximació crítica a les cròniques històriques de Mallorca com a fonts documentals historicoartístiques la proporciona Sanz de la Torre, A. (1995). «Valoració de l'arquitectura palmesana en els cronistes mallorquins: Binimelis, Dameto, Alemany». *Boletín de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando*, 81 (segundo semestre), 493-515.

tendència, generada al recer del debat de la dècada de 1920 entorn de la restauració litúrgica de Gaudí a l'interior de la Catedral, retarda el punt de partida de l'obra a principis del segle XIV en temps de Jaume II, primer monarca del regne privatiu de Mallorca dependent de la Corona d'Aragó.⁴ En el primer cas, la idea mítica d'una planificació unitària de l'espai catedralici des de la dècada de 1230, afavoria l'argumentari d'una construcció longitudinal de tres naus i capçalera amb tres absis d'eixos paral·lels, sobre la superfície de la mesquita aljama que a l'inici de la nova fàbrica seria demolida; en el segon escenari i de la mà de l'arquitecte Guillem Forteza, s'introduïa la transformació d'una primera planta basilical de nau única en una altra de tres naus amb un canvi d'altura significatiu, d'aquesta manera la idea del canvi de pla explicava la convivència de la nova fàbrica amb la mesquita cristianitzada fins a la seva supressió definitiva i documentada a la fi del segle XV, la qual cosa permetria desenvolupar fins a principis del segle XVII una última fase d'ampliació de l'espai longitudinal amb tres trams més, delimitats per una façana principal en el costat oest. Aquesta segona proposta interpretativa és la que definitivament ha predominat en la historiografia científica, formalitzada i desenvolupada a partir dels estudis del francès Marcel Durliat en la dècada de 1960.⁵ Amb tot i amb això, cal anotar un cert dèficit d'estudis arqueològics en el subsòl de la Catedral,⁶ parcialment compensats per la incorporació de noves recerques científiques, a vegades de difícil encaix interpretatiu a causa de les llacunes històriques relatives a la ubicació i les dimensions de la mesquita aljama, i a

⁴ La controvèrsia historiogràfica (1912-1929) entre els arquitectes Joan Rubió i Guillem Forteza, el primer en qualitat de membre de l'equip de restauració de la Catedral de Mallorca que dirigia Antoni Gaudí des de l'any 1904 i el segon com a arquitecte diocesà a partir de 1912, constitueix el punt de partida de l'argumentació cronològica del tres-cents per establir les fases constructives de la Catedral i la convivència espacial amb la mesquita. La transcendència del pla únic de la Catedral en els estudis estructurals de Rubió ha de situar-se en la idea de la recuperació de la forma prístina inherent al criteri litúrgic adoptat per a la restauració. Vegeu el nivell de la polèmica, principalment a partir dels estudis de Rubió i de Forteza: Rubió i Bellver, J. (1912). *La Catedral de Mallorca. Conferencia dada con motivo de la excursión oficial de la Asociación de Arquitectos de Cataluña*. Barcelona: Taller Tipográfico J. Bartra. Laborde; Forteza, G. (1929). *Estat de l'arquitectura catalana en temps de Jaume I. Les determinants gòtiques de la Catedral de Mallorca*. Palma: Estampa d'En Francesc Soler.

⁵ Durliat, M. (1964). *L'art en el Regne de Mallorca*. Mallorca: Ed. Moll, pàg. 126-142.

⁶ La Seu de Mallorca ha estat objecte de diverses excavacions arqueològiques en el subsòl, les quals han confirmat des de l'any 1981 dades procedents de la cultura romana, cas de la casa Contestí actualment integrada en la sortida de visitants des del claustre, així com dades corresponents al passat islàmic, localitzades aquestes baix de la nau lateral davant de la capella de Sant Bernat i en el cap central de la capella baixa de la Trinitat.

l'escàs coneixement de la cultura cristiana en l'època de la dominació islàmica de Mallorca.

Si ens ajustem a la línia historiogràfica consolidada, l'emplaçament del cor constitueix un argument principal per determinar l'evolució constructiva del temple. Així, i a partir de la documentació existent, podem formular tres localitzacions hipotètiques del cor. La primera en el presbiteri habilitat, procedent de l'espai de la mesquita i de la seva sala d'oració, mesquita que en origen hauria disposat la *quibla* en el costat meridional i el pati en el costat septentrional davant del minaret, sobre els fonaments del qual es construiria el campanar actual, que quedaria com un peu forçat en posició obliqua respecte a la planta catedralícia; en aquest context l'espai habilitat concordaria amb els trams segon, tercer i quart de la nau major actual.⁷

La segona posició del cor passaria a integrar-se en el presbiteri de la Catedral en construcció, en el costat sud-est coincident amb la recentment conclosa fàbrica de la capella Reial. Finalment, la tercera localització del cor retornaria a l'espai anterior manllevat a la mesquita, que passaria a integrar-se en la nova fàbrica situant-se en l'eix de la capella Reial o presbiteri, i conformant en el nou pla constructiu part de la nau major. Des de la meitat del segon tram fins al quart, i a tocar d'aquest mateix, es disposarien els dos portals laterals d'accés al temple, el Mirador i l'Almoina, i aquests al seu torn pel costat oest limitarien amb el claustre i el cementiri successivament, enfront del palau Reial de l'Almudaina.⁸

⁷ Una aproximació a la ubicació primitiva de la mesquita major i la seva relació amb el lloc de la Catedral ha estat estudiada per Riera Frau, M. M. i Pons Homar, G. (1995). «Algema, Zo es la Seu Bisbal...». A A. Pascual Bennàssar (coord.), *La Seu de Mallorca* (pàg. 17-22). Palma: José J. De Olañeta, Editor, pàg. 17-20. Podem recordar igualment diverses aportacions historiogràfiques relacionades amb aquest tema, com la d'Emili Sagristà, que interpretava a través del dibuix la planta de la Seu al segle XV, fent coincidir el cor amb l'espai de la mesquita, Sagristà, E. (1952). *La Catedral de Mallorca. El enigma de la Capilla de la Trinidad*. Castelló de la Plana: Imp. Hijos de F. Armengot, l'any V; també l'arquitecte Gabriel Alomar hi va contribuir amb la formulació de la seva hipòtesi sobre el recinte de l'Almudaina amb el dibuix de la planta de la mesquita superposada a la de la Seu, Alomar Esteve, G. (1979). *Ensayos sobre la Historia de las Islas Baleares hasta el año 1800*. Palma: Ediciones Cort, pàg. 62-63. Més recent i des de la visió matemàtica ha estat estudiada també la problemàtica de l'orientació de la Seu, amb dades interessants respecte a la connexió entre la mesquita i la fàbrica de la Seu, Ruiz Aguilera, D. i Pol Llompart, J. L. (2010). «Els efectes de la llum solar a la Seu de Mallorca». *Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica*, volum 3 (1), pàg. 37-47.

⁸ Sobre les fonts documentals i la seva interpretació per determinar el segon i tercer emplaçament del cor, vegeu: Sastre Moll, J. (1994). *El primer llibre de fàbrica i sagristia*

Les diferents ubicacions del cor no solament han de posar-se en relació amb la construcció de l'edifici, sinó amb l'organització interior i el mobiliari propi de l'àmbit coral; així en el primer àmbit, l'altar del qual va ser per primera vegada consagrat l'any 1269 i es correspon a l'adequació cristiana de la mesquita, hipotèticament van ser bancs agrupats en sèrie els que van conformar la disposició del cor a banda i banda de la seu episcopal davant de l'altar Major. Presumim que aquesta mateixa distribució es va mantenir en el segon trasllat a la recentment construïda capella Reial o presbiteri en la capçalera del temple catedralici flanquejant la càtedra de pedra, situació aquesta que no passaria de ser una mesura provisional, car en poc temps es va decidir la construcció d'un nou cadirat coral, la talla del qual en relleu seria encarregada a l'escultor Arnau Campredon, la qual, una vegada conclosa l'any 1339 i segurament arran de la reforma decorativa de la capella Reial i de la segona consagració de l'altar Major l'any 1346, va poder ser traslladada al lloc anteriorment reutilitzat de la mesquita, establint-se a continuació un perímetre tancat amb coberta de fusta i teules, i una porta envitrallada enfront de l'altar Major, sobre el qual anaven avançant les obres de les naus i voltes procedents de la capçalera.⁹

El flamant cadirat, ocupant els costats nord, sud i oest, va haver de distribuir-se en dos cors, el del Bisbe i el de l'Ardiaca, i va disposar els seients seguint un pla jeràrquic, en la part alta per als canonges i en la part baixa per als beneficiats. D'aquesta manera el cor passava a integrar-se en el nou ordre litúrgic, establint l'eix definitiu: capella alta de la Trinitat, capella Reial amb la càtedra i l'altar Major, i finalment el cor comunicat amb la nau central mitjançant un corredor cobert de fusta.

La conformació definitiva del cor sense alterar-ne la posició a la nau central ha de situar-se a partir de l'any 1490 quan a resultes del desplom de l'arc principal de la quarta volta major, anomenada de la Universitat, part del cadirat va quedar en ruïnes i va haver de reparar-se. L'incident va desencadenar, a partir de 1512 i fins a 1536, un

de la Seu de Mallorca 1327-1345. Palma: Capítol Catedral de Mallorca; Domenge i Mesquida, J. (1997). *L'Obra de la Seu. El procés de construcció de la catedral de Mallorca en el tres-cents*. Palma: Ed. Institut d'Estudis Baleàrics.

⁹ Per a la documentació relativa a la morfologia i els materials del perímetre coral, vegeu Sastre Moll, J. (2007). *La Seu de Mallorca (1390-1430). La prelatura del bisbe Lluís de Prades i d'Arenós*. Palma: Ed. Consell de Mallorca, pàg. 275-276.

programa de reforma i ampliació del cor incorporant noves cadires fins a cent deu, a més dels respallers, polseres i crosses corresponents. Així mateix es va procedir al tancament de pedra del recinte coral en els costats nord i sud, aixecant un arc monumental en el rerecor i bastint un cancell balustrat sobre columnes en la part oriental, que fou flanquejat per dos púlpits de grandàries diferents, amb accés des de l'interior del cor. Els escultors francoflamencs Antoine Dubois i Philippe Fullau (1514-1519) i l'aragonès Joan de Sales, procedent del cercle de Damià Forment (1526-1536), van ser els artífexs triats per obrar el nou cor d'adscripció classicista que va integrar part del cadirat gòtic del rossellonès Arnau Campredon, i va introduir una serialitat iconogràfica nova a partir d'un programa proposat pel Capítol que enllaçava passatges de l'Antic i del Nou Testament, disposat aquest en seixanta-tres plafons a les polseres.¹⁰ Una organització espacial en forma d'U, establia l'estatus del cor del Bisbe i el de l'Ardiaca en dos nivells d'altura a banda i banda, a més de l'espai interior practicable del rerecor. Tal vegada l'aspecte més rellevant per singular sigui el que va afectar a la fi del segle XVI la connexió interior entre la recentment construïda façana principal amb el seu monumental portal bifront, d'una banda, i el recinte petri del cor amb el seu arc d'ingrés en el rerecor, de l'altra. Entre tots dos es van aixecar tres trams de voltes que van ocupar l'antic claustre i el cementiri, enllaçant d'aquesta manera l'estructura de l'obra vella amb l'obra nova. La diferent tipologia adoptada per als dos portals monumentals, absidal en l'exterior i arquivatrat a l'interior, construïts tots dos entre els anys 1592 i 1601, responen a l'estètica classicista, però amb modulacions estilístiques diferents; així el frontispici interior, en aparença més anacrònic, proclama, no obstant això, la seva coherència estètica, iconogràfica i decorativa respecte al recinte coral amb el qual s'enfronta visualment, la qual cosa confirma la dialèctica continuada entre el cor i l'edifici en les diferents fases constructives.¹¹

¹⁰ Llompart, G., Mateo, I. i Palou, J. M. (1995). «El Cor». A A. Pascual Bennàssar (coord.), *La Seu de Mallorca* (pàg. 108-113). Palma: José J. De Olañeta, Editor; Gambús Saiz, M. (2007). «La incidencia artística del taller de Damián Forment en Mallorca: Fernando de Coca (1512-15), Antoine Dubois (1514), Philippe Fullau (1514-1519) y Juan de Salas (1526-1536)». *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* (BSAL), 63, 78-91.

¹¹ Tots dos portals es corresponen al mateix promotor, el bisbe Joan Vic i Manrique de Lara, a un mateix artífex, l'escultor Antoni Verger, i a un mateix programa iconogràfic concepcionista, vegeu Gambús Saiz, M. (2014). «Josep Gelabert. Mestre de pedra viva». A DDAA., *Vertaderes traces del Art de Picapedrer de Josep Gelabert -any 1653-* (pàg. 73-133). Palma: Edicions UIB, pàg. 83-86.

Si a continuació considerem la posició del cor en el bell mig de la nau central com un punt d'observació general de la Seu, haurem d'integrar-lo en l'eix de l'altar i la càtedra, és a dir, en el conformat pels tres elements que defineixen litúrgicament el temple catedral com a primera església diocesana. Igualment tots tres components contribueixen a l'organització formal de l'espai interior de l'edifici, essent la posició del cor, en el presbiteri o en la nau major, la que ha determinat la major variabilitat formal dels interiors catedralicis europeus en el seu decurs històric.¹² En el cas de la Catedral de Mallorca, a la posició central del cor a la nau principal, ha d'afegir-se encara la immobilitat de la càtedra de pedra, encastada en el mur baix de la capella de la Trinitat, la qual ocupa, per elevació, el punt focal de la capçalera i presideix des del pis alt la capella Reial o presbiteri, espai alhora nucleat per l'altar, expressió màxima del sagrat en la celebració cultural.

El servei de l'altar i el rés dels oficis divins defineixen les funcions principals del col·legi capitular ubicat en el recinte coral, raó per la qual es requereix un protocol de funcionament traduït en la formalització d'un espai propi i en el seu mobiliari.¹³ Igualment els accessos des del cor a l'espai catedralici i la connectivitat visual general són dos aspectes essencials a efectes formals que fan part del ritual d'usos del cor.

¹² El professor Pedro Navascués ha estudiat en diverses ocasions el tema del cor a les catedrals espanyoles, contribuint a la caracterització del mode espanyol en la seva posició a la nau central, vegeu entre d'altres d'aquest autor: Navascués Palacio, P. (1998). *Teoría del coro en las catedrales españolas*. Madrid: Real Academia de Bellas Artes de San Fernando.

¹³ Les consuetes, les ordinacions de cor, els plets i, fonamentalment, les resolucions capitulars constitueixen els principals instruments d'interpretació descriptiva i funcional del cor. Es conserven en l'Arxiu Capitular de la Catedral sis consuetes que abasten una àmplia cronologia entre els segles que van del XIV al XVIII. La més antiga és la Consueta Antiga o d'Aniversaris de principis del segle XIV. De la mateixa centúria, més un apèndix redactat a mitjan sis-cents, és la denominada Consueta de Tempore, ambdues constitueixen l'aportació medieval a la codificació de les tradicions litúrgiques de la Seu. Altres dues es van redactar en la segona dècada del segle XVI, són les denominades Consueta de Sagristia (1511) i la Consueta de Sanctis (1516). Finalment existeix una consuetat sense títol, redactada en el XVII, i la Consueta de Miquel Reus, que data del set-cents. Darrerament aquest tema ha estat tractat de manera genèrica a: Gambús Saiz, M. i Villalonga Vidal, A. J. (2015). «La Catedral de Mallorca en el coro y desde el coro. De la mezquita cristianizada a la restauración litúrgica de Antoni Gaudí». A DDAA., *Choir Stalls in Architecture and Architecture in Choir Stalls* (pàg. 72-86). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. Quant a la Consueta de 1511, cal recomanar l'estudi exhaustiu realitzat per G. Seguí i recentment publicat; en particular i pel tema que tractem és molt útil l'apartat dedicat a l'espai litúrgic, vegeu: Seguí Trobat, G. (2015). *La litúrgia de la Seu fa cinc-cents anys: la consuetat de sagristia de 1511 de la Seu de Mallorca*, 2 vols. Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 11), t. I pàg. 99-138.

A hores d'ara i més enllà d'interpretacions historicocritiques, la supressió del recinte coral i el trasllat del cadiram a la capella Reial realitzat l'any 1904 constitueix una pèrdua de caràcter patrimonial ben significativa, a causa del determinisme que històricament havia representat el cor en la seva centralitat espacial i en la seva capacitat relacional amb capelles, accessos i mobiliari del temple catedralici. Si la restauració litúrgica liderada pel bisbe Pere Joan Campins va aconseguir els seus objectius religiosos mitjançant el vincle operatiu entre l'aula i el presbiteri, també sembla plausible que ho va fer afavorint a posteriori la museïtzació forçada d'una part significativa de la Seu, amb l'ineludible cost documental que això ha comportat.¹⁴

En aquest context i a manera de regest històric, podem anotar les següents retroalimentacions visuals i funcionals entre el cor i la Catedral: l'orientació i la direccionalitat de la fàbrica corresponent a la capçalera del temple catedralici és transferible a la localització del cor com a espai manllevat a la mesquita; igualment la segona consagració de l'altar Major, datada l'any 1346, és indissociable entre altres causes, de la construcció del cadirat coral del mestre Campredon i de la seva ubicació al recer de la segona, tercera i quarta volta major. El retaule transparent de tipologia arquitectònica de principis del segle XV és explicable des del nexa visual marcat per l'eix del cor, l'altar, el retaule i la càtedra.¹⁵ De la mateixa manera, i com ja s'ha anticipat, la solució artística adoptada pel portal interior de la façana principal en un context d'ingrés bifront a finals del segle XVI és argumentable formalment des del punt de vista de l'arc renaixentista del rerecor del primer terç del cinc-cents, i de la seva funcionalitat processional encarat al portal major. Amb tot i això, i des de la banda de l'Evangeli i en posició col·lateral al cor, podríem afegir el bloc format per l'orgue major a la tercera capella de l'Evangeli, bastida la seva volta baixa els anys 1478-1479, i just devora, la utilitza-

¹⁴ Com a antecedent al cas de Mallorca, cal destacar la retirada del cor a la Catedral d'Oviedo que des de l'any 1892 va començar a congriar-se. Vegeu al respecte i en el marc del procés de destrucció i de supressió del cor espanyol de la seva posició històrica en la nau major, l'estudi següent: García Cuetos, P. (2015). «Arte, liturgia, manera. El obispo Martínez Vigil y la eliminación de los coros en las catedrales españolas». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 115-145). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).

¹⁵ Pons Cortès, A. i Molina Bergas, F. (2012). «Reformas y pervivencias medievales en la Capilla Real de la Seu de Mallorca. El caso del retablo gótico del altar mayor (S. XV-XX)». *Porticum, Revista d'Estudis Medievals*, III, 72-100, pàg. 73-83.

ció, des la dècada de 1630, del cos inferior de la torre campanar com a espai reservat a sagristia dels integrants de la formació de cantaires de la Capella de la Seu, funcionalment relacionada amb l'activitat del cor.¹⁶

De bell nou i ja al segle XVIII, els mecanismes associatius es posaren en marxa arran de la reforma del presbiteri a partir de l'any 1728 que va suposar una redefinició de l'espai de l'altar Major com a resultat de la substitució del retaule gòtic per una màquina barroca, la monumentalitat escenogràfica de la qual i la disposició formal del mobiliari annex van reduir considerablement la superfície útil de la capella Reial.¹⁷ Una de les conseqüències de la nova connexió cor-presbiteri, la va protagonitzar l'any 1777 el conflicte institucional per determinar el lloc en la via sacra del nou mausoleu del rei Jaume II, dissenyat per l'arquitecte italià Francesco Sabatini, que en opinió dels capitulars suposava una obstrucció visual, tot dificultant la comunicació litúrgica entre el cor i l'altar Major.¹⁸ I encara, de testimoni excepcional podem titllar el dicamen emès per Jovellanos a partir de l'any 1808 sobre el projecte de traslladar el cor a la capella Reial, el qual va ser informat negativament per Jovellanos, al·legant raons litúrgiques i de jerarquia històrica del cor capitular en el pla catedralici.¹⁹ La informació que proporciona la lectura acurada de les seves reflexions ens permet bastir els preliminars historiogràfics del projecte d'intervenció interior de la Catedral, datat l'any 1854 a cura de l'arquitecte Peyronnet, i reescrit i executat cinquanta anys més tard en clau creativa per l'arquitecte Gaudí. Ara el cor passava a convertir-se en el primer moviment d'una orquestració de

¹⁶ Vegeu amb caràcter general: Parets i Serra, J., Massot i Muntaner, B. i Estelrich i Massutí, P. (1995). «La música a la Seu. 1. La Història». A A. Pascual Bennàssar (coord.), *La Seu de Mallorca* (pàg. 297-303). Palma: José J. De Olañeta, Editor, pàg. 298-300.

¹⁷ Vegeu des del punt de vista de la recepció històrica del presbiteri barroc, l'estudi de Villalonga Vidal, A. J. (2014). «"Aquella muntanya de fusta". Conformació i recepció del retaule major barroc de la Seu». A P. Fullana Puigserver i M. Gambús Saiz (coords.), *La memòria contemporània de la Catedral: Miralles, Rotger i Sagristà* (pàg. 153-199). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 9).

¹⁸ Gambús Saiz, M. (2013). «Els prolegòmens del canvi artístic a la Seu de Mallorca a finals del segle XVIII. Francesco Sabatini i el mausoleu del rei Jaume II». A P. Fullana Puigserver i M. Gambús Saiz (coords.), *El bisbe Nadal i la Catedral de Mallorca en el bicentenari de la Constitució de 1812* (pàg. 373-410). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 7).

¹⁹ Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. I). Palma de Mallorca: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-I), pàg. 39-52.

canvis posicionals que teixien la primera fase de la restauració litúrgica programada a instàncies del bisbe Campins.²⁰

2. Gaudí i l'adaptació del cor a la capella Reial. 1904-1947

Entre els anys 1904 i 1922, coincidents amb el trasllat del cadiram coral a la capella Reial i l'acabament del tornaveu de l'Epístola, podem determinar el sistema operatiu que va guiar l'adaptació del cor al focus espacial de la reforma interior de la Seu. El 13 d'agost de l'any 1902 l'arquitecte Gaudí havia presentat formalment per primera vegada la idea general de la restauració en forma de dues maquetes, avui recuperades i conservades al Museu Diocesà. Aquestes es corresponien a les capelles de la Trinitat i Reial, i ja en aquesta darrera figurava dibuixada en grafit la posició del respatllet del cadirat del cor.²¹ L'any 1903 es va nomenar la Comissió d'Obres de la Reforma, i el projecte de Gaudí va ser examinat pels experts convocats; a partir d'aquí la memòria, ja avaluada favorablement, era recollida en l'acta capitular del 7 de novembre. Aquesta memòria, juntament amb algunes modificacions, fou registrada a la sessió capitular del 15 de març de 1904, i finalment el dia 6 de juny es procedia a fixar l'ordre d'execució de la reforma.

²⁰ El 24 de setembre de 1904 el canonge Rotger escrivia en el diari *La Almudaina*, en relació amb les dades històriques del cor i la tradició crítica al respecte, així justificava el seu lloc en el pla general de la reforma i el trasllat previst, vegeu: Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 382-387. Igualment i des de diversos punts de vista, històric, litúrgic o historicoartístic, cal referir-se a aportacions recents com: Fullana Puigserver, P. (2015). «Fe i modernització. Pere Joan Campins i Antoni Gaudí, precursors de la litúrgia de masses (1899-1915)». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 13-37). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II); Suau Puig, T. (2015). «"La Seu ens ho diu tot a tots". La restauració de Campins-Gaudí, materialització d'una idea d'Església». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 39-113). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II). Vegeu igualment l'estudi sobre la carta pastoral del bisbe Campins, des del punt de vista historicoartístic de la reforma, editat en el present llibre i realitzat per Andreu J. Villalonga, «Comentaris a la carta pastoral del bisbe Campins sobre la restauració de la Seu de Mallorca».

²¹ Per a una informació més acurada relativa a les maquetes, vegeu les dades obtingudes arran de la seva restauració: Jaén Pareja, F. (2015). «Las dos maquetas del proyecto de reforma de Gaudí. La maqueta para las capillas Real y de la Santísima Trinidad. La maqueta para la capilla de la Santísima Trinidad. Junio 2008 - abril 2009». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 69-85). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).

Tots aquests documents relacionats van definir el protocol d'actuació inicial, en el qual el cor ocupava el tercer moviment, darrere l'obertura de finestrals i envitrallament de la capella Reial, així com de la supressió dels dos retaules majors.

No obstant això, en el moment que es va procedir executivament, l'ordre d'intervenció va haver-se d'alterar per raons litúrgiques i operatives, tal com ho documenten no sols les actes capitulars, sinó també altres fonts com les notes a manera de cronicó del canonge Mateu Rotger, les fotografies del prevere Emili Sagristà i les anotacions comptables del Capítol de sortides corresponents al Llibre d'Obres de la Restauració.²² Totes elles són ben il·lustratives dels passos seguits en el pla general, però també en els elements particulars, com el conjunt coral.

En la fase preliminar, el cor va ser el primer afectat, ja que es varen enderrocar les parets superiors del rerecor i es retiraren els respatl·lers adossats que es corresponien a la jerarquia del cor del Bisbe i del cor de l'Ardiaca; d'aquesta manera va habilitar-se la visualitat des de l'interior del cor vers el portal Major, davant del qual es va ubicar l'altar provisional que havia de permetre la continuïtat de l'activitat litúrgica del Capítol Catedral mentre s'intervingués en la reforma de la capella Reial.

D'ençà del 23 de juny el recinte coral es va mantenir indemne, mentre a la capella Reial es procedia a obrir el segon finestral de la banda de l'Epístola, i a desmuntar successivament el presbiteri barroc amb el seu retaule,²³ i a continuació eren retirats els dos cossos del retaule gòtic, l'un adossat al retaule barroc, i l'altra fent de barana a l'arc de la capella de la Trinitat.²⁴ La recuperació òptica d'aquesta darrera capella, de la qual havia estat retirada la pintura sobre taula que la presidia,²⁵

²² Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 342-344, 406-418 i apartat d'imatges.

²³ Villalonga Vidal, A. J. (2015). «El presbiteri barroc de la Seu. Desconstrucció i reubicació». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 147-180). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).

²⁴ Jaén Pareja, F. (2015). «El retablo mayor gótico. Febrero - agosto 2011». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 169-197). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).

²⁵ La taula de la Trinitat va ser ubicada inicialment a la capella anterior a la sagristia de

juntament amb la progressiva desaparició del corredor dels ciris, va permetre centrar-se en les obres del paviment a efecte de marcar la posició de l'altar respecte a la catedral.

Fou a partir del dia 19 de juliol quan formalment s'activaren els treballs de trasllat del cor i es feren ja en clau de reforma. L'excavació de la caixa harmònica o sotacor com un nou espai amb funcions de ressonància, damunt el qual havia de situar-se un entarimat per assentar el cadirat, confegeix l'inici del relat de la translació del mobiliari coral i del seu procés d'adaptació a la nova escenografia litúrgica. El sotacor es va bastir amb els carreus procedents dels murs laterals del recinte coral en la nau central; a continuació foren evacuats tots els respatllers amb els seus plafons i guardapols. Els primers dies d'agost es feien els fonaments del púlpit gran, fins a tres metres de fondària, i es desmuntava el púlpit petit. Dia 22 d'agost ja es procedia a les obres de col·locació de la trona gran, i a mitjan setembre quedaven definitivament instal·lats ambdós pulpits i retirat el cancell renaixentista del cor davant de la capella Reial. El 14 d'octubre el portal del rerecor era retirat del seu lloc històric i es desplaçava a la capella de la sagristia de Vermells, d'aquesta manera ja només restaven les cadires del cor ocupant la nau central. A finals del mes d'octubre la graonada d'accés a la catedral de pedra era acabada, passant a presidir la posició del cadirat del cor que encara havia de mudar-se.

El mes de novembre les tasques prengueren un ritme intens en previsió de la data inaugural de la reforma fixada el dia 8 de desembre, festa de la Immaculada Concepció. Els primers dies de novembre, l'arquitecte Gaudí va destriar personalment els elements del cadiram i del cancell del cor, ja desarmat, per tal d'articular el cadirat i les tribunes a tocar dels pulpits, a banda i banda de l'ingrés a la capella Reial. Els criteris de reutilització material i de coherència estètica marcaren en bona part la selecció feta; així els elements d'època medieval predominaren en la morfologia dels seients i els d'època moderna constituïren majoritàriament la manufactura de les tribunes, tot i la presència dels enteixinats medievals procedents del corredor dels ciris. El dia de la inauguració de

Vermells. Cf. la documentació derivada de la seva restauració a: Jaén Pareja, F. (2015). «La tabla de la Santísima Trinidad. Marzo - abril 2010». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 111-132). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).

la primera fase de la reforma, el cor era només una imatge provisional. La càtedra episcopal presidia el cor capitular des de la capçalera i invertia la posició que el bisbe i dignitats havien mantingut històricament en l'antic cor, des del rerecor mirant cap al presbiteri. Cadirat baix i alt, aquests darrers amb els respatl·lers adossats als murs laterals definien el perímetre del cor, mentre l'esquelet de fusta posicionava el lloc que més tard ocuparien les gelosies i cresteries de remat dels respatl·lers, i alhora dues armadures de fusta insinuaven les futures tribunes, antecedides pels bancals jaspiats del presbiteri barroc.²⁶

Potser no hi hagi una imatge més fidel d'allò que Campins i Gaudí havien concebut com a restauració litúrgica de la Seu de Mallorca entorn a la recuperació del Cerimonial de Bisbes, que l'estat que presentava la reforma interior del temple el dia de la seva inauguració, el 8 de desembre de 1904. L'aula del poble ocupava les naus, la càtedra del bisbe presidia simultàniament el cor i la celebració cultual de cara al poble, mentre l'altar formalitzava el centre del sagrat, assistit pel baldaquí al seu damunt, una simple pinzellada, ingràvid i direccional cap a la capella de la Trinitat, tribuna alta i lloc de la transcendència, compartida amb l'altar com a expositor del Santíssim.²⁷

Encetada la segona fase de la reforma a principis del 1905, aquesta empenia una nova metodologia operativa amb l'objectiu d'integrar els elements formals en el conjunt espacial format per les capelles de la Trinitat i Reial, encaixades entre si com a punt focal del temple. La documentació ens indica que l'economia va marcar en bona mesura els temps de les diferents intervencions programades en el pla general. Així i pel que fa al cor, ara subratllant el perímetre de la capella Reial, cada element va registrar els seus propis ritmes: el cadirat del cor, les tribunes, els púlpits i el mobiliari de nou encuny.

²⁶ Totes aquestes dades cronològiques i la seva interpretació crítica poden ser contrastades a: Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 63-112, 406-418.

²⁷ La idea artística de Gaudí en relació amb la capella de la Trinitat fa part de la conversa mantinguda per Antoni Gaudí i l'escriptor Mateu Obrador, qui va relatar-la a la *Gaceta de Mallorca* el 2 de maig de 1903, vegeu Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 368. La fonamentació ideològica en el pla del bisbe Campins ha estat tractada per A. J. Villalonga en els comentaris a la carta pastoral en el present llibre.

La recent restauració material de tot el conjunt del cor, realitzada entre els anys 2012 i 2014, ens ha proporcionat l'oportunitat d'un cabal d'informació que ha revelat nombroses dades sobre la metodologia de treball i els criteris d'intervenció aplicats per Gaudí i els seus col·laboradors en el procés de reforma del cor, on conflueixen èpoques, materials, tècniques i procediments diversos.²⁸ La transversalitat tecnicomaterial dels elements mobles i la diacronia històrica en diàleg amb el conservacionisme i l'obra nova, constitueixen pautes d'anàlisi a considerar.

Des d'aquest punt de vista, i ampliant la documentació procedent de les Actes Capitulars amb noves dades procedents del Fons Baltasar Coll,²⁹ i contrastades aquestes darreres amb els registres del Llibre d'Obres de Restauració (Sortides), podem anotar que des de l'any 1905 i de manera discontinua s'anava intervenint en el cor, amb puntes de més activitat entre els anys 1907 i 1912.³⁰ Els pagaments es realitzaven després de les execucions, de manera que a efectes documentals cal sempre ponderar el possible desajust temporal, especialment significatiu així com van transcórrer els anys, mentre que els primers anys registraren més puntualitat en les liquidacions. Així, per exemple, al delineant Guillem Puig i Salvà se li abonaren el 15 de desembre de 1904 els honoraris per la feina de plantilles, dibuixos i plànols realitzada en el curs de la primera fase de la reforma, que havia finalitzat el 8 de desembre; igualment l'any 1905 rebia diversos pagaments corresponents al mobiliari del cor, just acabada la seva execució, entre els quals figuraven un tamboret i un faristol de roure, a més del tornaveu del púlpit de l'Evangeli. Les tasques de Puig estigueren orientades a la translació en dibuix dels dissenys de Gaudí, a fi de dur a terme la manufactura dels objectes programats, dels quals ell coordinava l'execució. És aquest el

²⁸ Terrasa Rigo, P. i Coll Borrás, K. (2015). «El cadiram, les tribunes corals i les policromies aplicades sobre el respatller del cadiram. Abril 2012 - gener 2013». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 199-259). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).

²⁹ Aquest fons, incorporat en els darrers mesos a l'Arxiu Capítular de Mallorca, està encara sense catalogar i he pogut accedir a la seva consulta amb autorització expressa del degà president del Capítol Catedral de Mallorca, a qui vull fer testimoni d'agraïment.

³⁰ D'ara en endavant i a efectes documentals, les dades citades es poden consultar en els apartats 5.1 i 5.2 del present estudi, on han estat recopilats cronològicament els registres i les seves transcripcions.

cas del tornaveu major, els materials i preu final del qual apareixen anotats en el compte liquidat el 2 de març de 1905.³¹

L'activitat d'implementació del cor en el presbiteri, a partir de l'any 1905, es va desenvolupar entorn a quatre línies d'intervenció, a vegades superposades però sempre amb fluxos de continuïtat: la il·luminació elèctrica, la restauració conservadora i d'obra nova, la incorporació de nou mobiliari i la decoració aplicada.

La qüestió de l'electrificació d'inici va restar associada a l'adaptació contemporània de la Seu com a espai d'ús, alhora que com a recurs de llum dins el pla general de la reforma. Des de l'any 1906 i fins l'any 1912, es va potenciar la il·luminació elèctrica del cor mitjançant la progressiva incorporació de recursos de claror diversos, situats aquests en punts estratègics de la capella Reial fins a enredollar-la, així es va fer amb la làmpada central davant de l'altar, o amb els dotze canelobres i les cinc corones al voltant del perímetre coral, aquests dos conjunts darrers dissenyats per Gaudí; amb posterioritat i fins a la dècada de 1940, el tema del manteniment i renovació del sistema elèctric va ser una constant, a la qual es va afegir l'electrificació d'elements concrets com el baldaquí i les columnes amb els àngels de la càtedra i l'altar, convertides ara en punts de llum, o també es va introduir el tema de l'acústica mitjançant altaveus que afectaren els pulpits.³² Tot plegat, la il·luminació elèctrica fou un tema que va superar amb molt l'espai del cor, en incardinar-se en el conjunt de la capçalera i projectar-se cap a les naus. Tot l'espai interior en restaria afectat durant la primera meitat del segle XX en diàleg amb el procés d'obertura de vitralls.

Quant a la restauració material del cadirat, aquesta és indissociable de l'obra nova que progressivament anava incorporant-s'hi. La mudança del cadirat en la primera fase de la reforma havia situat les cadires en dos nivells, cor baix i cor alt, distribuïdes a banda i banda en la mateixa disposició que en el cor anterior; així els paravents renaixentistes de Joan de Sales, que abans estaven a tocar de l'arc del rerecor, ara flan-

³¹ El Fons Baltasar Coll aplega factures i documents de liquidació, entre els quals figura el tornaveu de l'Evangeli; vegeu l'any 1905 a l'apartat 5.2.

³² Als apartats 5.1 i 5.2 del present estudi (registres i transcripcions), es poden localitzar diverses notícies relacionades amb l'electrificació de la Seu.

quejaven l'ingrés al cor des de la nau central; en síntesi només havia canviat la posició de la presidència, centralitzada en la càtedra de pedra i permutada respecte a l'orientació anterior.

La recent restauració ha identificat diverses intervencions i nous materials incorporats corresponents als anys de la reforma, tot en relació amb les necessitats morfològiques d'adaptació del cadirat al nou espai, així com a la conservació material dels relleus escultòrics, especialment en els braços de les cadires. No obstant això, una part important de l'acció restauradora fou executada amb la inserció d'obra nova, tant en el cadirat com en el respatller, per tal de completar el conjunt;³³ de bell nou la documentació d'arxiu, particularment la dels anys 1907 i 1908, identifica pagaments continuats a Miquel Amer, Sebastià Alcover i Rafael Vidal per l'obra escultòrica de restauració i obra nova realitzada en els paravents, els quals marcaven les agrupacions posicionals del cadirat per tal de facilitar els accessos des del cor a la sagristia i a les suprimides capelles laterals de Sant Gabriel i Santa Eulàlia, convertides ara en espais de comunicació de la capella Reial amb les del Corpus Christi i Sant Pere, respectivament. Igualment l'arranjament del cor a les noves prescripcions litúrgiques va requerir la fabricació de nou mobiliari, traduït en dos faristols de cor i un altre per al mestre de capella, a més del banc dels oficiants, el banc dels primatxers, i quatre tamborets per a l'assistent i els diaques d'honor.

Amb tot i això, les dues tribunes corals en connexió amb els respectius púlpits i tornaveus de l'Evangeli i l'Epístola constitueixen dues obres monumentals en el cor que revelen en tota la seva magnitud la capacitat de reciclatge de materials i de conservació creativa de l'arquitecte Gaudí projectada en sengles artefactes de nou encuny. La documentació produïda per la seva recent restauració ens exoneren de reiteracions, més enllà d'ampliar les dades existents amb l'actualització procedent del Fons Baltasar Coll, que registra l'any 1906 dos pagaments a l'escultor Miquel Amer per la feina feta en les dues tribunes.³⁴

³³ Terrasa Rigo, P. i Coll Borrás, K. (2015). «El cadiram, les tribunes corals [...]».

³⁴ Aquests pagaments no foren registrats en el Llibre d'Obres de la Reforma, però sí que els localitzem en el Fons B. Coll com a comptes abonats a Miquel Amer, amb el vistiplau del canonge fabriquer Antoni M. Alcover.

Segurament la programació decorativa va escriure l'aspecte més crític de la intervenció de Gaudí en la reforma interior de la Catedral. En el marc del present estudi és preceptiu destacar les pintures de Jujol en el respatl·ler de la banda de l'Epístola, però tal com recollia l'acta del dia 27 d'octubre de 1910, aquesta policromia estava en relació amb el projecte d'ornamentació de la capella de la Trinitat, de manera que difícilment pot ser analitzada intrínsecament requerint el concurs de tot l'espai de la capçalera, a la qual contribuïa des de l'animació cromàtica dels respatl·llers. El conjunt de la decoració mural policroma de la capella Reial amb materials ceràmics, baix relleus, i ferros,³⁵ a més del cromatisme dels respatl·llers del cor³⁶ i dels dosserets de les escultures situades en els murs laterals,³⁷ així com la concurrència de la il·luminació elèctrica, conformava en l'imaginari gaudinià una plasticitat dinàmica, que havia de subratllar els eixos visuals des de les naus cap al presbiteri, embolcallant l'altar i la càtedra d'una aura de llum, i fluïnt aquesta envers la capella de la Trinitat, pensada com a expositor del Santíssim.

El projecte de mausoleus reials presentat per Gaudí per a la capella de la Trinitat, que no va obtenir mai el plàcet d'Alfons XIII, i la mort inesperada del bisbe Campins l'any 1915, deixaren oberta la reforma. L'ampliació del segon baldaquí i l'abandonament ornamental dels tornameus foren l'avís de Gaudí que la seva intervenció havia acabat amb l'obstrucció visual de la capella de la Trinitat.³⁸

³⁵ La varietat de llenguatges, tècniques i materials que varen concórrer en el procés decoratiu del mur fonamental de la capella Reial ha proporcionat una molt valuosa informació arran de la seva restauració; cf. Rojas Cincunegui, I. de i Claret Blasco, A. (2015). «La decoración mural de la capilla Real. Una intervención durante la reforma de Gaudí sobre los muros y la cátedra episcopal: cerámica, bajorrelieves y policromías, hierros dorados y grafitos (dibujos preparatorios). Junio - noviembre 2010. El conjunto de doce candelabros de la capilla Real. Diciembre 2010». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 133-167). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).

³⁶ Terrasa Rigo, P. i Coll Borrás, K. (2015). «El cadiam, les tribunes corals [...], pàg. 224-232.

³⁷ Vegeu les dades obtingudes per la restauració: Jaén Pareja, F. (2015). «Los doseletes historicistas diseñados por Gaudí para el conjunto escultórico del retablo mayor gótico. Junio - agosto 2009». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 87-109). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).

³⁸ Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 103-106.

L'any 1922 es procedia per part del Capítol a reinterpretar Gaudí amb la manufactura escultòrica del tornaveu de l'Epístola en un intent de tancar la reforma.³⁹ L'any 1928 es va intentar eliminar la policromia del cor, restant finalment en una frustrada temptativa.⁴⁰ L'any 1947 l'arquitecte Gabriel Alomar acabava la reforma de la capella de la Trinitat, que acollia les sepultures dels reis Jaume II i Jaume III, amb disseny historicista de Gabriel Alomar i Frederic Marès.⁴¹ Començava un altre temps a la Seu.

3. Gaudí, els tallers de vitralls Amigó, Meyer, Rigalt, Granell & Cia. 1903-1947

El desplaçament del cor des de la nau central cap a la capella Reial, i la reconversió d'aquesta en nucli de l'escenografia litúrgica arran del projecte del bisbe Campins i de l'arquitecte Gaudí, constitueixen referents per argumentar l'obertura de vitralls en el curs de la primera meitat del segle XX a la Seu de Mallorca. La reforma interior de la Seu esdevé imprescindible per vehicular les dues grans línies d'actuació que majoritàriament van vertebrar la vida del patrimoni catedralici en el decurs del segle XX: l'entrada del turisme associada a la gestió del Museu Capitular i a la conservació del patrimoni d'una banda, i l'obertura de vitralls en fases diferents i successives de l'altra.

Quan ens referim a l'obertura de vitralls en relació amb un pla sistemàtic, ens situem més enllà de procediments històrics puntuals per a obtenir claror natural, o de la incidència secular de les rosasses, completades a partir del segle XVII amb la conclusió definitiva de la fàbrica, o fins i tot d'alguns vitralls de vida discontinua com els corresponents a la capella de la Trinitat.⁴²

³⁹ Terrasa Rigo, P. (2015). «La intervenció de Gaudí i de Tomàs Vila en els púlpits de Joan de Sales. Abril 2013 - març 2014». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 261-285). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).

⁴⁰ Cf. aquesta notícia en l'apartat 5.2. Acta Capitular del 16 de juny de 1928.

⁴¹ Alomar Esteve, G. (1949). «La Capilla de la Trinidad, panteón de los reyes de la casa de Mallorca». *Cuadernos de Arquitectura*, VI (10), 453-458.

⁴² Es pot completar la informació relativa al comportament històric de la llum a la Seu, en l'estudi de Bauçà de Mirabò Gralla, C. (2014). «La llum a la Seu. Problemàtica històrica». A P. Fullana Puigserver i M. Gambús Saiz (coords.), *La memòria contemporània*

A partir d'ara la referència és el pla Peyronnet, en la seva dimensió de reforma interior de la Seu fent part d'un projecte integral, datat l'any 1854, que va afectar l'estabilitat estructural de l'edifici catedralici mitjançant l'aixecament d'una nova façana principal, las tasques de la qual van concloure l'any 1884. El projecte d'intervenció en l'espai interior de la Seu va ser concebut a partir de l'estudi del seu estat de conservació, per tal de definir els principals eixos de la proposta d'actuació. Peyronnet va entendre des del primer moment que la foscor interior era tan generalitzada que agreujava els mals detectats: lloc del cor obstructuint la nau central, presbiteri infrautilitzat i connectivitat deficient; així que si en el projecte general l'estabilitat de l'edifici era la primera preocupació de l'arquitecte, quan passava a observar l'espai interior, era la llum la que ocupava la intel·ligència del facultatiu, de manera que va formular en primer lloc l'obertura planificada de vitralls des de la capella Reial fins a la nau principal, prèvia la desocupació del recinte coral.

Hem tingut ocasió en un anterior estudi d'observar amb un cert detall la progressió de les actuacions en l'interior de la Seu durant els anys posteriors a l'acabament de la façana principal quan ja era mort Peyronnet, i en els quals les accions que s'endegaren tingueren el seu pla interior com a precedent.⁴³ Així, l'obertura de vitralls va convertir-se d'inici en un eix de treball sostingut i ininterromput que només pot explicar-se per raons d'una programació; en aquest sentit la senyora Francisca Mas Pla del Rei disposava en el seu testament una quantitat econòmica per obres a la Seu, que els marmessors van traduir l'any 1887 en cinc mil pessetes destinades a obrir les rosasses sobre les capelles del Corpus Christi i Sant Pere; l'any següent el canonge Tomàs Rullan ofería el finançament per obrir i envitrallar els tres finestrals centrals de la capella de la Trinitat, que des de l'any 1330 gaudien d'antecedents històrics en l'obra de l'artífex italià Matteo di Giovanni, a més d'haver estat objecte de diverses restauracions posteriors, documentades en l'època moderna. La permanència del procés endegat va facilitar la programació de dos nous vitralls, obrats d'ençà l'any 1897 a la capella Reial sobre les trompes del mur absidal i a tocar, banda i banda, de la capella de la Trinitat. En tots els casos, la manufactura va ser encarregada a la casa Amigó de Barcelona, amb

de la Catedral: Miralles, Rotger, Sagristà (pàg. 61-86). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 9).

⁴³ Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 63-113.

antecedents històrics com a obrador vitraller des de l'any 1701, i que en aquestes dates responia al nom de Hijos de Eudaldo Ramón Amigó i comptava amb la direcció artística del pintor Enric Monserdà i Vidal. Els patrons estètics academicistes i historicistes marcaven aleshores els dissenys, mentre que els procediments emprats se centraven en la recuperació de tècniques històriques, sovint en aquests anys amb problemes de cocció que afectaven la consolidació dels colors vitrificables. Es tractava d'una producció artesanal o industrial, amb models decoratius i iconogràfics, a vegades creats expressament, d'altres adaptats a partir de models industrials preexistents.⁴⁴

L'any 1903, quan es desenvolupava el procés preparatori per encetar la reforma interior de la Seu segons el projecte de Gaudí, a més de les maquetes, els plànols i dibuixos, crida l'atenció que fou l'obertura de vitralls i els procediments tècnics a emprar el que ocupà preferentment l'atenció de l'arquitecte català. Cal recordar que l'oportunitat d'intervenir en un edifici històric com la Catedral de Mallorca havia de ser per a Gaudí un autèntic laboratori d'experimentació tècnica i formal, en virtut de l'activitat professional que per aquestes dates anava produint, fonamentalment entorn a l'arquitectura del temple de la Sagrada Família.⁴⁵ Des del primer moment Gaudí va llegir l'edifici catedralici en clau estructural, i així va nomenar l'arquitecte expert en estructures Joan Rubió i Bellver com a col·laborador de màxima confiança en aquesta reforma. El punt de vista estructural posa de relleu la importància que la llum tenia en la resolució del projecte. L'any 1903 en conversa amb l'escriptor Mateu Obrador, aprofitant el trajecte marítim de Palma a Barcelona, Gaudí li participava la idea de la proporcionalitat com la més distintiva de les qualitats constructives de la Seu de Mallorca i, justament per raó de la proporcionalitat, entenia la multiplicació d'obertures en la caixa de murs i l'objectiu consegüent de recuperació de la llum com a fita restauradora:

⁴⁴ Un estudi contextualitzat d'aquest taller es pot consultar a: Gil Farré, N. (2013). *El taller de vitralls modernista Rigalt, Granell & Cia (1890-1931)*. Barcelona: Universidad de Barcelona. Servei TDX. [en línia]: <http://www.tdx.cat/handle/10803/134966> [data de consulta: 30 d'octubre de 2015], pàg. 80-86; igualment i de manera més monogràfica, a Cañellas, S. i Gil, N. (2013). «El taller Amigó: de la tradició al progrés. El camí cap el vitrall modernista». *C.D.F. International Congress* [en línia]: <http://tinyurl.com/pwy2srm> [data de consulta: 30 d'octubre de 2015].

⁴⁵ Des de l'any 1883 i fins a la mort l'any 1926, Gaudí va mantenir una dedicació permanent a la construcció del Temple Expiatori, essent més intensa després de l'acabament de la casa Milà, contractualment resolta l'any 1912.

«Catedrals hi ha a Espanya y per altres nacions, que li dúen a n'aquesta de Palma grans ventatjes: unes en grandaria, altres en ornamentació y riquesa de conjunt y detalls. Però ben poques son —tal volta ni una— que li pas al devant en belles y gentils proporcions, en airosa lleugeresa de línees y trossades.

Y es ben conexedora y manifesta s'intenció des qui va idear aquesta Sèu, de que brillás y resplendís tal mérit, per demunt tots quants d'altres en pogués tenî. Per axò dexá tals com están es nirvis d'aquells arcs y sa curvatura d'aquelles voltes; a n'axò obeyex sa primor y altaria d'aquelles columnes, no engruxides a féxos, sino netament y de dalt a baix prismátiques; per axò s'hi multiplicáren lluernes y finestrals abastament, porque aquell interior tengués tot quant d'espai y buit li era mester, porque ferís la vista, abans que tot, aquella proporcionalitat armònica, mèrit y distintiu principal d'aquex poema de pedra.

Ara bé: tal com romanía posteriorment s'interior de la Sèu y tal com l'hem trobat avuy en dia, amb sos finestrals casi tots cegos, amb un retaulo major que no pot essê més impropï y desproporcionat allá on está, y amb aquell embalum disforjo del cò, de rònegues parets, qu'embascola sa nau major y l'interromp, dexantli a sa part d'abax un ample espai inútil, queda afollada y absolutament tirada a perdre sa característica de la Sèu; s'armonía de proporcions, sa deguda correspondencia entre s'altaria per un vent, y s'amplitut y fondaria per altre.

A respectarli com pertoca aquexa qualitat principal; a retornar s'interior de la Sèu a sa trassa y fesomía que primitivament se li donava; a n'axò ha d'obeir y en tal criteri s'ha d'inspirar tota idea y projecte de reforma.»⁴⁶

La conceptualització de la llum interpretada pels vitralls fou clarament visualitzada per Gaudí en aquesta mateixa conversa quan, en referir-se a la capella de la Trinitat com a nucli de l'Església triomfant, la imaginava enredoltada d'una llum blanca amb reflexos daurats:

⁴⁶ Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 366-367.

«Y allá, en es fons de tot, a s'enlaira capella absidial (l'iglesia triunfant), un viu esclat de llum —no colorida com sa des finestrals, a través de figures glorioses d'àngels y verges, d'apòstols y profetes, de màrtirs y patriarques—, sinó blanca o polsimada d'or, reflectintse per tots cantells; claror xelesta y viva, que sia com a punt d'atracció aon convergesca sa mirada des creents, com si per endevant los dexás entreveure un resplendent ingrés o portelló de sa gloria eternal, d'on brolla y emana tota llum, com imatge y figura de veritat, de magestat y omnipotencia.»⁴⁷

I encara en aquest context, concloïa la reflexió xerrada de l'arquitecte amb l'escriptor, manifestant el primer la renúncia a tècniques industrials forànies aplicades als vitralls, tot reivindicant l'artesanía local i la figuració basada en registres fotogràfics de fesomies del país per als finestrals de la capella Reial:

«Y juntament amb aquex respecte escrupulós a no modificâ ni capgirâ capritxosament s'idea essencial d'aquell conjunt, s'hi dexa clarament entreveure sa resistencia a valerse de medis posteriors, poc concordants o impropis. Un sol detall per mostra. Roman esclut des projecte de reformâ la Sèu, axò d'emprâ p'es finestrals que s'obrirán, es vidres de colors que s'industrialisme alemany més o manco artístic ha escampats desde Munich per tot el mon catòlic. Es vidres y ses imatges que'ls han de decorâ, serán tots fêts en casa, y provats y esmenats aquí metex aon han de servir, per poderlos comprovâ sa visualitat y s'efecte qu'en resulten.

Y encara per més feel y apropiada interpretació de figures y fesomies, ha fet En Gaudí estudis y observacions directes, ha preses notes originals, sobre aquest país metex, fotografiant téstes y cares y actituts, que creu pertinent atendre y tenî en conte, per allunyâ tota nota discordant y es més petit regust d'adaptació esmotlada o forastera.

Dins es vapor metex, quant repartía cap a Barcelona dimars passat, mos feya veure En Gaudí ses interessants proves fotogràfiques obtengudes; y les estojava tot satisfet, com a documents que

⁴⁷ Ibídem, pàg. 368.

li havien de servî, quant perfilás es dibuxos des finestrals de sa capella real, qu'es per on comensará s'obra de reforma.»⁴⁸

El mateix any 1903, mesos abans de la inauguració oficial de la reforma, Gaudí disposava proves diverses de tricromia en dos finestrals de la capella Reial, corresponents a *Regina apostolorum* i *Regina martyrum*,⁴⁹ i el 4 de desembre era enllestida la col·locació d'un vitrall dedicat a sant Pere i sant Pau en l'oratori del Palau Episcopal.⁵⁰ Aquest va convertir-se en la prova pilot de la tècnica adoptada i dels resultats lumínics esperats, a partir de l'esbós fet pel dibuixant català Ricard Opisso i Sala. La nova documentació aportada pel Fons Baltasar Coll recull factures molt detallades en els aspectes tecnicomaterials i relacionades amb els treballs preparatoris per obrir els finestrals de la capella Reial, igual que per al finestral de l'oratori.⁵¹

Quant als aspectes iconogràfics i els procediments tècnics dels vitralls programats per Gaudí a la capella Reial, podem recórrer a la documentació aportada per l'arquitecte Joan Bassegoda Nonell, en l'informe presentat l'any 1982 sobre els vitralls de Gaudí,⁵² on els descrivia així:

«El programa propuesto y desarrollado entusiastamente por Gaudí comprendía: en el rosetón, la invocación de *Regina angelorum*; a un lado y otro, donde están las vidrieras geométricas, tenían que ir *Regina profetarum* y *Regina patriarcharum*; en las tres ventanas del muro norte, *Regina apostolorum*, *Regina confessorum* y *Regina sine labe originale concepta*, y en el paramento de Mediodía, *Regina martirum*, *Regina virginum* y *Regina sacratissimi rosarii*.

Una vez establecido el programa iconográfico, Gaudí estudió un sistema de vidrieras sin precedente. Basándose en la teoría de

⁴⁸ Ibídem.

⁴⁹ Aquests vitralls que finalment no van ser executats s'exhibeixen avui en el Museu Diocesà de Mallorca.

⁵⁰ D'ara en endavant podeu consultar en l'apartat d'imatges del present llibre, les fotografies i els esbossos, en el seu cas, de les obres que anirem comentant; igualment podeu consultar el llistat cronològic relatiu a l'obertura de vitralls documentats a l'apartat 5.5.

⁵¹ Vegeu any 1903 a l'apartat 5.4 del present treball.

⁵² Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 160.

los colores, de Goethe, quiso obtener colores con la superposición de cristales de tonos primarios que al ser atravesados por los rayos luminosos producirían los secundarios. En realidad, el sistema era aún más complejo, pues se superponían tres vidrios *plaqués*, los extremos con colores primarios y el interno con la pintura fijada sobre el cristal al fuego. Se trataba de usar el sistema tipográfico de reproducir colores. Las medias tintas y los matices se obtenían graduando los tres colores simples en las tres capas de cristal. Dibujados los temas y obtenidos los tres clichés fundamentales se grababan los vidrios deseados. Se prescindía del esmalte y las capas de vidrio dejaban entre sí un espacio vacío. Torres García también describió este sistema, llamado de la tricromía, en un libro que publicó poco antes de morir.

Para asegurar la estabilidad y fijación del *plaqué*, los vidrios fueron unidos entre sí mediante bandas, fajas o listas de cobre en forma de media caña que abarcaban los bordes del cristal y se soldaban entre sí mediante estaño fundido. Este sistema es llamado bandeado, bandado, largueado, listado o fajado y en catalán *bandat, bandatge o llistat*.⁵³

Entre els anys 1904 i 1906 es compatibilitza el gruix de l'actuació de Gaudí en l'obertura de finestrals i posterior envitrallament. Els pintors Joaquim Torres Garcia, Jaume Llongueras Badia i Ivo Pascual Rodés, de la mà de Gaudí, havien fet estada a Mallorca l'any 1902⁵⁴ i prepararen els dissenys que finalment foren executats per la casa Amigó i Pelegrí, vitrallers ja familiaritzats amb la Seu com hem tingut ocasió de comentar anteriorment. Els treballs es concretaren en el rosetó central, *Regina angelorum*, sobre l'arc de la capella de la Trinitat, i dos finestrals complets, *Regina virginum* i *Regina confessorum*, en el centre dels murs laterals, un a cada costat; a més cal recordar la col·locació del fragment de sant Valerià al finestral de *Regina martyrum*, situat en primer lloc en el mur nord.

⁵³ Ibídem, pàg. 518.

⁵⁴ Així ho documenta Joan Matamala, deixeble i col·laborador de Gaudí, en el llibre dedicat a recordar les converses amb el mestre, un extracte del qual relacionat amb Gaudí i Mallorca el trobareu a Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 509-514.

La novetat tècnica dels vitralls, amb un procediment de superposició cromàtica fins a obtenir uns filtres lumínics que proporcionaven una llum ambiental, és a tots els efectes una de les propostes més agosarades de totes les que marcaren la intervenció de Gaudí en el temple cate-dralici. No es ponderarà prou la interpretació de la llum escenogràfica que va fer Gaudí, atesa l'orientació de la capçalera de la Seu,⁵⁵ la relació espacial entre les capelles de la Trinitat i Reial, la disposició absidal i lateral dels vitralls programats, i el comportament com a punt de fuga de les visuals interiors del temple. Tot plegat esdevé argument impres-cindible en el debat de la llum que crea la vitralleria de les capelles de la Trinitat i Reial. És suficient encara anotar a data d'avui, any 2015, l'excessiva claredat lumínica que es pot observar en els vidres de la Tri-nitat, que provoquen una percepció cromàtica plana, sense modulació, fins i tot enlluernadora situant les formes en contrallum durant una bona part del dia i fins a l'inici del declivi solar.⁵⁶

Amb això i tot, la tècnica artesanal i el sistema de tricromia emprat van ser la causa directa de la considerable despesa econòmica a esmer-çar incomparablement superior al cost dels vitralls anteriors de Casa Amigó a la Seu, fets a finals del segle XIX amb una tècnica simple, raó per la qual el projecte global dels finestrals programats per Gaudí va alentir-se fins a la seva paralització. La documentació reflecteix paga-ments pendents pels dos finestrals i el rosetó fins l'any 1908,⁵⁷ i a partir d'aquesta data haurem d'avançar fins a una nova intervenció, en aquest cas en els finestrals de la capella de Sant Bernat, objecte d'un incendi fortuït esdevingut el dia 30 d'agost de 1912.⁵⁸

⁵⁵ Latitud: 39,567° N i longitud: 2,633° E. Cf. Ruiz Aguilera, D. i Pol Llompart, J. L. (2010). «Els efectes de la llum solar [...]», pàg. 41.

⁵⁶ L'interès arquitectònic de Gaudí per l'ús dels vitralls sovint ha estat objecte d'estudi per part dels especialistes; en aquest cas i com a monografia és recomanable el treball de Vila-Grau, J. (2002). «El vitrall en l'arquitectura de Gaudí». *Butlletí de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi*, XVI, 43-51.

⁵⁷ Podeu fer el seguiment documental corresponent als anys indicats als apartats 5.3 i 5.4 del present estudi.

⁵⁸ La reforma de la capella i la seva contextualització en els epígons de la intervenció de Gaudí a la Seu, ha estat estudiada per Bauçà de Mirabò Gralla, C. «La capella de Sant Bernat i el llegat de Gaudí». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 181-214). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).

La intervenció de Gaudí a la capella de Sant Bernat va ser purament testimonial amb indicacions dibuixades sobre una fotografia i sense cap mena d'implicació creativa; malgrat això, l'interès de la reforma d'aquesta capella a efectes historiogràfics i en el context del present estudi rau en la polèmica desfermada per la llum derivada dels nous finestrals. En aquests, es va utilitzar una tècnica mixta, lluny de la tricromia que d'inici havia recomanat el canonge magistral i fabriquier Antoni M. Alcover, la qual per motius econòmics va ser desestimada. La casa Rigalt Granell substituïa per primera vegada la casa Amigó i Pelegrí en la manufactura de la vitralleria catedralícia, i el pintor Darius Vilàs passava a fer-se càrrec dels dibuixos. Des del primer moment l'orientació a migdia de la capella i la problemàtica dels contraforts, fet estructural que afecta totes les capelles catedralícies de la banda del Mirador, feren de la llum una qüestió necessàriament problemàtica.

Mentre el canonge Esteve defensava públicament l'any 1916 la traducció violetiana de la llum transformada,⁵⁹ l'arquitecte diocesà Guillem Forteza, sis anys més tard, carregava amb hostilitat contra la solució tècnica adoptada i la llum feridora que els finestrals transmetien. Així s'expressava Forteza:

«Ahora que gozamos ya de esta obra flamante, podemos decir que toda ella nos parece de proyecto exclusivo del señor Rubió y Bellver. Don Antonio Gaudí lo habrá tolerado todo, pero no puede atribuírsele, porque en todas sus obras, incluso en las más *académicas*, digámoslo así, campea un alto sello de genialidad, y en este retablo no se vé la genialidad por ninguna parte. Es más, diremos que en lo más fundamental de la obra, las vidrieras, ni tan sólo se ha seguido la pauta insustituible que trazara Gaudí en las de la Capilla Real. Aunque muy correctas en el dibujo las nuevas vidrieras son de un intemperante y nada reflexionado colorido. Ocren calientes imperan en casi toda la extensión de sus lienzos. Se ha abierto una gran herida en los muros de la Catedral y por ella entra toda la sangre del mediodía. Ya no es ahora la Catedral aquel recinto cerrado de antes; los mismos que se titulaban sus defensores la han batido en brecha.

⁵⁹ Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 461-462.

Sólo cabría un atenuante que, por otra parte, no dejaría de ser impropio, y es el trasladar uno por uno todos los cristales, con sus simbolismos y referencias de San Bernardo a otra cualquiera de las capillas del ala opuesta, donde la luz del norte podría suavizar las equivocaciones del artista.

Se dice a menudo que la catedral de Mallorca necesita más luz, y no es eso. Lo que necesita es que se tamice y reparta bien la luz mediante la apertura de ventanales, mesuradamente repartidos, hechos siempre a imagen y semblanza de los que Gaudí creara y, por otra parte, proceder al completo cerramiento de otros muchos que dejan pasar ahora la luz blanca con todas sus estridencias.

Nunca convertir la catedral de Mallorca en un monstruoso émulo de la *Sainte Chapelle* como alguien se ha permitido preconizar. Téngase, pero, en cuenta que si la catedral de Mallorca necesitara de más luz no sería precisamente esa inoportuna luz a la altura de la vista que nos ha brindado el Sr. Rubió, sinó luz alta, a los veinte, a los treinta metros sobre la vista.»⁶⁰

Encara les actes capitulars s'ocupaven del problema dels vitralls de Sant Bernat el dia 2 d'octubre de l'any 1923, a efectes d'estudiar un cop més el problema de la llum,⁶¹ però ara aquest interès ja no es justificava per la capella en si, més aviat pel nou context patrimonial en el qual es trobava la Seu. L'any 1915 Gaudí havia donat per resolta la relació amb la Seu, i l'any 1922 el Capítol donava per resolta la reforma de Gaudí amb l'acabament del tornaveu de l'Epístola, a l'espera de l'autorització de la casa Reial quant als mausoleus dels reis de Mallorca, inacció aquesta que havia estroncat el projecte de Gaudí en la seva resolució final.⁶²

Davant dels fets consumats i la manca de lideratge ideològic i artístic, el Capítol només disposava d'un camí cert en la continuïtat del procés iniciat, i aquest no era altre que la programació sistemàtica d'obertura de vitralls a la Seu, prevista en el pla Peyronnet primer i en la reforma de Gaudí després.

⁶⁰ Ibídem, pàg. 479.

⁶¹ Vegeu l'acta corresponent a l'apartat 5.4 del present estudi.

⁶² Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 104-123.

El punt de partida fou el testament atorgat el dia 25 de març de 1919 pel prevere beneficiat de la Seu Joan Gelabert i Albertí, en el qual havia disposat d'un llegat de 5.000 pessetes per l'obertura d'un finestral, quantitat aquesta amb un període de carència de cinc anys per a la seva execució.⁶³ En relació amb aquesta voluntat testamentària, el 2 d'agost de l'any 1923, es recollia en acta capitular la notícia de la recepció anterior d'un projecte i pressupost per obrir un finestral de la capella Reial, el qual li havia estat sol·licitat a l'arquitecte Joan Rubió. El preu inassolible d'aquell per part del Capítol havia provocat la petició d'un segon projecte, però amb destinació a la nau central com a forma d'abaratir costos. El 16 d'abril de 1924, i ja situats a la nau central, el procés d'obertura de vitralls començava i així ho recollia fent memòria l'acta capitular corresponent:

«De la nave central de nuestra Basílica, los que fueron aceptados, acordando dirigir al Sr. Obispo el siguiente, solicitando su autorización.

= Reverendísimo é Ilustrísimo Sr = D. Juan Gelabert, antiguo beneficiado de esta Santa Iglesia Catedral Basílica legó en su testamento al Ilustrísimo Cabildo la cantidad de cinco mil pesetas para un ventanal de esta Santa Iglesia con la condición de que quede colocado dentro de cinco años a contar desde la entrega del capital, debiendo devolverse éste a los administradores para otros fines, si no se cumple la condición impuesta = Fallecido el Sr. Gelabert el 1º de octubre de 1922 recibió el Cabildo este legado el 6 de diciembre del mismo año = Para proceder a su cumplimiento esta corporación encargó al reputado arquitecto D. Juan Rubió y Bellver, conocedor como nadie, de nuestra basílica, los estudios previos convenientes. = El Sr. Rubió, después de estudiar el asunto y consultarlo con algunas casas constructoras de vidrieras, manifestó que con la exigua cantidad legada no es posible abrir ningún ventanal del ábside, como hubiera deseado el Cabildo, ya que a su juicio, hay que acomodarse en los que allí se abran, al procedimiento seguido con los abiertos por el Sr. Gaudí, para lo cual resulta muy insuficiente la cantidad referi-

⁶³ Arxiu Capitular de Mallorca (ACM), 01-10-ACA079, 1 de desembre de 1919, f. 120v i 121r.

da. Por esto aconsejó se comenzara la apertura de los de la nave central, en los cuales por su enorme altura, puede emplearse un procedimiento menos costoso, ofreciéndose a estudiar una solución en que quedara armonizada la economía y sencillez con el carácter monumental del templo. = Después de muchas pruebas y ensayos realizados en unión de la casa constructora Granell y el pintor de la misma Sr. Vilás, ha formado el Sr. Rubió el proyecto en colores sobre el “Benedicite Angeli Domini Domino” que se acompaña, cuyo coste no excederá de la cantidad legada. = Esta corporación capitular, al tener el honor de presentar dicho proyecto a V. S. Ilustrísima le suplica se digne examinarlo y aprobarlo, si lo estima acertado, pidiéndole al tiempo la debida licencia para realizar las obras necesarias bajo la dirección del nombrado arquitecto = »⁶⁴

Però el que semblava que era ja una decisió presa hauria d'esperar gairebé dos anys més per fer-se efectiva. La llicència episcopal de la qual parla el document anterior, en efecte, va arribar el 12 de juny, no obstant introduir una matisació tècnica que va impedir-ne la immediata aplicació. A aquest efecte, les actes capitulars del mes de juny revelen dues posicions enfrontades quant als criteris d'intervenció en la llum dels vitralls. El Capítol d'una banda es decantava per la proposta de Rubió, al qual llegia en clau de continuïtat gaudiniana, mentre el bisbe Doménech i Valls, de l'altra, donava suport als arquitectes diocesans Francesc Roca, Guillem Forteza i Carles Garau. El Capítol es va manifestar clarament contrariat pel que considerava que era una intromissió en la seva capacitat d'actuar, en tant que l'informe dels tècnics diocesans reclamava una actuació en estil d'acord amb la tradició medieval de l'edifici, a més de requerir un concurs obert i públic que permetés la concurrència de vitrallers diversos.

La polaritat de les postures, manifestada en l'acta del dia 17 de novembre de 1924, va derivar en una paralització del projecte que no es va reprendre fins el 16 de març de 1926 en el marc de l'episcopat de Gabriel Llopart i Jaume, qui novament va autoritzar el projecte de finestral presentat pel Capítol, per bé que ara s'acompanyava d'unes prescripcions tècniques contingudes en l'informe que el prelat havia

⁶⁴ ACM, 01-10-ACA079, 16 d'abril de 1924, f. 306r.

sol·licitat al Tribunal sobre Mobles i Immobles; s'hi determinava un control sobre les tonalitats vermelloses i la seva distribució, alhora que es dictaminava que aquest finestral hauria de servir de pauta per a l'obertura de la resta de finestres. Tal com havia estat recollit a l'acta del dia 16 d'abril de 1924, el tema elegit fou el *Benedicite angeli Domini Domino, Benedicite coeli Domino*, procedent del cànon himnic de l'Antic Testament relatiu al càntic dels tres joves del llibre de Daniel (Dn 3, 58-59), i propi de la litúrgia de Laudes els diumenges i festes de l'Ofici Diví. La manufactura va ser realitzada per la casa Granell, amb dibuix del pintor Darius Vilàs.

Amb l'execució d'aquest primer vitrall, situat sobre el primer arc de la nau de l'Epístola, no sols s'encetava un procés material de creació de llum, sinó que en certa manera es recuperava simbòlicament l'espai de l'antic cor al qual s'incorporava el poble, i on els vitralls passarien a convertir-se en una permanent *schola cantorum* del temple catedralici.

L'any 1927 marca la fase organitzativa del projecte general d'obertura de finestres; així es va procedir a obrir un fons de subscripcions econòmiques a fi de finançar el cost de les obres, a la qual es va afegir la venda de materials d'enderroc i els diners procedents de la venda de la casa del Mirador, on històricament la Seu havia disposat de magatzems i tallers que donaven suport a la seva fàbrica.

L'any 1928 coincideix amb la celebració del concurs públic per a l'adjudicació dels esbossos presentats per diverses cases vitralleres, de les quals van ser la casa Granell⁶⁵ i la casa Mayer,⁶⁶ de la ciutat alemanya de Munic, les elegides. Els temes proposats, en la línia del primer finestral, foren per a la nau central el càntic dels tres joves segons el llibre de Daniel, mentre que per a les naus laterals es va designar la iconografia

⁶⁵ La denominació Casa Granell, és en realitat el nom de l'empresa a partir de l'any 1923, car entre 1890 i 1903, la societat era Antoni Rigalt i Cia, i entre 1903 i 1923 el nom comercial era Rigalt, Granell i Cia. Es tracta en tot cas d'un exemple d'empresa en comandita, que en sentit històric i fins els anys que ens ocupen va acumular l'experiència professional dels Rigalt i els Granell. Vegeu: Gil Farré, N. (2013). *El taller de vitralls modernista [...]*, pàg. 148-179.

⁶⁶ La casa Mayer, fundada l'any 1847 a la ciutat alemanya de Munic, era una de les empreses de vitralleria més afamades d'Europa a principis del segle XX, especialitzada en vitralleria religiosa per a clientela catòlica. Vegeu: Graf, B. G. i Knapp, G. (2013). *Franz Mayer of Munich. Mayer'sche Hofkunstanstalt. Architecture, Glass, Art*. München: Hirmer Verlag.

corresponent a les profecies messiàniques. Consta documentalment que catorze esbossos de la casa Granell destinats a la nau central foren dipositats a l'Arxiu Capítular per a ser sotmesos a examen. En sessió capitular del 18 de juliol de 1928 el Capítol, previ acord amb el bisbe, va nomenar una comissió assessora per dictaminar la prelació de les propostes. La referida comissió va estar integrada per Enric Sureda, president de la Comissió de Monuments, Gaspar Bennàzar, arquitecte municipal i diocesà, Pere Càffaro, acadèmic de Belles Arts, Pere Barceló, professor de dibuix de l'Institut, i Josep Oleza, arquitecte diocesà. El dictamen de la comissió, elevat al bisbe i Capítol segons l'acta del dia 2 d'octubre, es va decantar per tres esbossos corresponents, un a la casa Mayer, i dos a la casa Granell. Consultats els dos primers patrocinadors, baró de Pinopar i comte d'Espanya, es va optar pels dos esbossos de Casa Granell, en consideració al menor cost econòmic de la seva realització. L'any 1928 la polèmica dels vitralls de la Seu arribava a l'opinió pública i desfermava crítiques ben qualificades. És el cas de l'arquitecte diocesà Guillem Forteza i del beneficiat de la Seu Emili Sagristà.⁶⁷ En ambdós casos la necessitat d'un estudi previ de la llum es va convertir en un rebuig frontal a l'actuació programada, a la qual Forteza oposava també el necessari control sobre la qualitat artística dels vitralls reclamant l'autoritat de Gaudí com a referent en la il·luminació de la Seu. Cal recordar que sis anys abans, des de 1922, el debat públic protagonitzat pels arquitectes Rubió, Forteza i el canonge Joan Quetglas a propòsit de la reforma de Gaudí, havia afavorit un estat de sensibilització envers l'obra de la Seu com a bé patrimonial del poble mallorquí, a la qual el regionalisme polític de Forteza havia contribuït particularment.⁶⁸ Fet i fet, l'arquitecte mallorquí continuaria encara la seva creuada particular en dos articles més publicats a la premsa local els anys 1929 i 1930, postulant-se a favor del finestral de Casa Mayer per raons tècniques i de llum, i recordant altres intervencions en vitralls a Mallorca, força més reeixides que la de Casa Granell.⁶⁹

⁶⁷ En relació amb l'estudi realitzat per Emili Sagristà amb motiu de la programació d'obertura de vitralls a la Seu, vegeu: Gambús Saiz, M. (2014). «Emili Sagristà i el documentalisme aplicat a la conservació del patrimoni. L'estudi de la llum a la Seu de Mallorca». A P. Fullana Puigserver i M. Gambús Saiz (coords.), *La memòria contemporània de la Catedral: Miralles, Rotger, Sagristà* (pàg. 87-114). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 9), pàg. 93-112.

⁶⁸ Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 131-148.

⁶⁹ La transcripció dels tres articles publicats, la podeu consultar a: *ibídem*, pàg. 503-507.

L'any 1929 es va viure una activitat ben intensa a la Seu, tant en l'apartat de la promoció econòmica com de l'acció conservadora i restauradora vinculada a l'obertura de finestrals. Però fou l'episodi protagonitzat per Pere Morell com a patrocinator el que més repercussió va tenir a exigir que fos la casa Mayer de Munic l'encarregada de realitzar el vitrall per ell compromès econòmicament, i que havia d'obrir-se damunt la capella de Sant Antoni de Pàdua, a la nau lateral de l'Epístola. L'opció favorable a la casa alemanya, de la qual es va fer ressò l'arquitecte Forteza, va mantenir una tensió reflectida en la documentació capitular durant mesos successius. L'exclusivitat exigida per la casa Granell per motius de l'adjudicació del concurs quant a l'execució dels vitralls de les naus laterals, fou contestada pel Capítol reclamant una excepcionalitat per tal de no perdre l'oportunitat del finançament que li brindava el patrocinator. L'any 1930, un cop més es repetiria la mateixa situació, ara en nom d'Enric d'Espanya, que també es comprometia a sufragar el cost del vitrall sobre la capella de Sant Josep a la nau de l'Evangeli, sempre que fos executada per la casa Mayer. El silenci de la Casa Granell davant d'un nou incompliment d'exclusivitat va facilitar la resolució favorable als interessos capitulars.

Si prenem com a referència la documentació capitular, podem determinar que entre els anys 1926-1927, data executiva del primer vitrall, i fins el mes de juliol de l'any 1931 varen obrir-se materialment o comprometre's econòmicament fins a vint-i-un vitralls, dels quals deu corresponien a la nau central i onze a les naus laterals; a excepció de dos vitralls de la casa Mayer, tota la resta va ser executada o encarregada a la casa Granell. Les subscripcions públiques i el patrocini privat coordinat per la Comissió Profinestrals permeteren l'avenç progressiu de la llum natural a la Seu, per bé que el procés fou sobtadament interromput el dia 7 de juliol de 1931, quan l'arquebisbe-bisbe de Mallorca, Josep Miralles Sbert, va rebre una comunicació del director general de Belles Arts ordenant la immediata suspensió de les obres d'envitrallament de la Seu, ordre que el dia 24 de juliol va ser completada amb la declaració de la Seu de Mallorca com a bé protegit amb la categoria de Monument Nacional, fet aquest que condicionaria d'ara endavant el procediment d'actuació del Capítol en matèria de patrimoni. La legislació republicana recollia així la petició tramitada amb anterioritat per la Comissió Provincial de Monuments, que el mes de gener de l'any 1927 havia instat l'Estat Espanyol a la protecció del primer temple de Mallorca, tot i

el desacord capitular que ho veia com una minva de les seves jurisdicció i competències.

Malgrat la incomoditat creada i l'arribada de vitralls ja compromesos, no li'n va quedar d'altra al Capítol que diferir-ne la col·locació i anar assumint la nova situació. Així, el dia 1 de març de 1932, era substituït el caixonet de recaptació d'almoines profinestrals per un altre dedicat a culte i fàbrica. Fins l'any 1936 no va modificar-se la situació i només advertim notícies relatives a deterioraments i necessitats de reparació de finestres. El panorama, no obstant això, va fer un giravolt amb l'esclat de la Guerra Civil, quan la Seu de Mallorca es va veure directament afectada en la part més vulnerable de l'edifici, és a dir, en la vitralleria. Els efectes dels bombardejos dels dies 24, 30 i 31 de juliol i 2 d'agost es deixaren sentir successivament als peus del temple, a prop de la capella de la Puríssima, però sobretot en l'entorn de la capella Reial, interessant el presbiteri, primers trams de la nau central, segon tram de la nau de l'Evangeli i capella del Corpus Christi. El resultat material fou l'esquerdat general del rosetó major, així com nombrosos desperfectes en la rosassa de la façana principal i finestrals laterals, a més dels mals soferts per la fàbrica. Sense dubte i en el context de l'envitrallat general del temple, al qual calia afegir la pèrdua de la joia més preuada, l'òcul major de la Seu, la reacció no es va fer esperar, de manera que el dia 23 d'octubre del mateix any 1936 era aprovat el dibuix i projecte presentat per l'arquitecte diocesà Josep Oleza a fi de procedir a la restauració del rosetó, per a la qual se sol·licitava el suport econòmic mitjançant la formula de la subscripció pública.

Els bombardejos puntuals dels anys 1937 i 1938 encara haurien de provocar nous desperfectes en la vitralleria, per bé que les reparacions no cessaven; així el dia 1 de desembre de 1938 el Capítol era informat de l'acabament de les obres en la rosassa de la façana principal.

Acabada la Guerra Civil i ja dins l'any 1941, la Seu començava a avaluar els danys soferts i procedia a una programació de l'activitat restauradora que forçosament implicava els vitralls malaguanyats, però també l'obertura de dos finestrals ja compromesos anys abans, els vitralls dels quals eren a la Seu sense col·locar, o fins i tot era aprovada la creació d'un nou vitrall que l'Ajuntament de Palma oferia per situar-lo damunt la capella de Sant Sebastià, patró de la ciutat.

L'any 1942 s'instal·laren dos vitralls obrats un cop més per la casa Granell, un sobre la capella de Sant Sebastià, pagat per l'Ajuntament, mentre l'altra era costejat per la Sra. Maria Josepa Alemany sobre la capella de Sant Benet. L'any 1943 es procedia a obrir un altre finestral sobre la capella de Sant Bernat, el qual, juntament amb la terminació l'any 1946 de l'envitrallat corresponent a l'òcul major de la Seu, anticipava la fi d'un cicle, a falta de la intervenció de cloenda que no era d'altra que la tan esperada reforma de la capella de la Trinitat i l'execució dels mausoleus dels reis Jaume II i Jaume III.

En realitat, la memòria capitular ha estat històricament una garantia de la continuïtat institucional, i una vegada més es revelava com la depositària de la reivindicació que havia compromès la monarquia del rei Alfons XIII en els preliminars de la restauració litúrgica. A aquests efectes i per encàrrec capitular, l'any 1941 l'ardiaca va reactivar la sol·licitud d'instal·lació definitiva dels sepulcres reials a través de la Delegació de la Recuperació Artística del Llevant.⁷⁰ Cinc anys més de tramitació foren necessaris fins que, autoritzada la reforma pel cap de l'Estat Espanyol, el general Franco, l'any 1946 era encarregada pel Capítol la direcció de la reforma de la capella de la Trinitat a l'arquitecte Gabriel Alomar. El dia 24 d'agost el Capítol tractava en sessió extraordinària els aspectes que al seu criteri havia d'incloure la projectada intervenció, entre els quals figurava la substitució dels vitralls historicistes realitzats l'any 1889 per la casa Amigó, per uns de nous, on fos representada la Santíssima Trinitat acompanyada de motius simbòlics al·lusius a l'esmentada iconografia:

«Reunido el Ilmo. Cabildo en Sesión Extraordinaria, con asistencia de los M. Iltres. Srs. Dean, Quetglas, Magistral, Penitenciario y Caimari, el M. I. Sr. Secretario dijo que esta Sesión Extraordinaria, debidamente convocada, tenía por objeto tratar de algunas obras relacionadas con la ejecución de los mausoleos dedicados a los Reyes de Mallorca, en la Capilla de la Santísima Trinidad, como son, vidrieras, destino del artesonado, caso de quitarse las habitaciones de Sacristanes, contiguos a dicha capilla, escalera de acceso, etc.- En el curso de la discusión, llegó a estimarse conveniente que en la susodicha capilla, se conserve la actual imagen

⁷⁰ ACM, 01-10-ACA080, 1 de febrer 1941, f. 620r i 620v.

de la Virgen, y que en los ventanales se represente en figuras la Santísima Trinidad policromada, completando la representación con alguna escena Bíblica alusiva al Misterio o con otros símbolos pertinentes.- Con respecto al plan del arquitecto, relativo a quitar el artesonado y las habitaciones contiguas a la capilla en cuestión, después de amplio contraste de pareceres el M. I. Sr. Deán propuso que se acordase dar la autorización, pero advirtiendo debidamente que el Cabildo no podía pagar cantidad alguna para la realización de dicho plan. No recayó acuerdo alguno sobre lo tratado.»⁷¹

La proposta no va prosperar, i fins i tot l'escriptor Lluís Ripoll, fent-se ressò de la inauguració de la capella el dia 30 d'abril al diari *La Almudaina*, indicava en relació amb els vitralls la dificultat de la seva substitució per raó de la qualitat imprescindible; en contrapartida argumentava la incorporació dels vitralls blancs de les finestres laterals com un recurs que afavoria l'entrada esbiaixada d'una llum suau, tot facilitant el contrast de l'alabastre dels mausoleus de Frederic Marès⁷² sobre la pedra de la capella trinitària:

«Era deseo de los que han intervenido en esa obra, substituir los ventanales centrales, de escaso mérito, colocados en 1889, por otros nuevos. Las dificultades que rodean la adquisición de cristales de positivo valor han hecho desistir de esa empresa. Así, también, se ha decidido que los ventanales laterales quedasen como primitivamente estaban. Abiertos en el muro en forma de embudo, la cristalería queda limitada a la fina rendija de la aspillera. Así, se conserva en el interior un vestigio de fortaleza, que con más prodigalidad de elementos se adivina en la parte externa del ábside privilegiado. Los nuevos cristales blancos y ligeramente azulinos, emplomados —que se han colocado en substitución de otros fragmentos, rotos y dispares— contribuyen excelentemente a este fin y dejan en una luz suave, y al mismo tiempo suficiente, para que destaque el alabastro sobre la vieja piedra.»⁷³

⁷¹ ACM, 01-10-ACA081, 21 d'agost 1946, f. 43r.

⁷² Per als detalls i característiques de la reforma, vegeu l'estudi presentat per l'arquitecte encarregat de la seva direcció: Alomar Esteve, G. (1949). «La Capilla de la Trinidad, panteón de los reyes de la casa de Mallorca». *Cuadernos de Arquitectura*, VI (10), 453-458.

⁷³ Gambús Saiz, M. (2015). «Les fonts de la reforma [...], pàg. 508.

Quant als quatre finestrals nous, foren disposats als murs laterals de la capella en arcs amb esplandit i emparellats dos i dos, mitjançant una línia única de plafons emplomats amb vidres gravats de color blanc. L'execució va fer-se l'any 1946 en l'obrador de Casa Gordiola i la direcció de Vidrieras Artísticas y Cristales Grabados M. Dietrich, amb raó social a Palma.⁷⁴

En el decurs de la segona meitat del segle XX, la Seu de Mallorca va avançar en la programació iniciada d'obertura de finestrals, però a partir d'altres paràmetres, entre els quals no fou qüestió menor la celebració del Concili Vaticà II i els seus efectes en la prioritització de la iconografia bíblica per damunt de les qüestions tècniques i artístiques. Era una nova etapa que es va inaugurar a partir de la dècada de 1970,⁷⁵ i que hauria de prosseguir la trajectòria dels vitralls per obrir, pràcticament paralitzada d'ençà de la reforma de la capella de la Trinitat.

La història contemporània dels vitralls de la Seu havia començat l'any 1888 en les rosasses laterals i la capella de la Trinitat i tancava una primera fase l'any 1947 retornant a la mateixa capella de l'inici, per bé que amb l'experiència guanyada després de gairebé mig segle d'executòria. Els preliminars a la Seu, obrint llum en un espai interior fosc i just recuperat de les ferides del seu frontis principal, es decantà per una vitralleria industrial, sense estudis lumínics previs i absents d'una programació iconogràfica, tot i que conduïda la seva execució tècnica per un acreditat taller de vitralls com fou la casa Amigó. El moment àlgid va arribar a principis de segle de la mà experimental de l'arquitecte Gaudí en un context de restauració litúrgica. L'excel·lència innovadora de la seva proposta de vitralls, tant en clau iconogràfica, tecnicomaterial com artística, va traduir-se en la creació d'una llum ambiental que necessàriament condicionaria qualsevol actuació posterior.

La casa Granell, denominació comercial des de l'any 1923, va haver d'assumir el repte de reiniciar una direcció marcada per l'empremta deixada per Gaudí. De fet des de l'any 1915, l'encara casa Rigalt,

⁷⁴ Consell de Mallorca. Departament de Cultura. Arxiu professional de Gabriel Alomar i Esteve. Arxivador 98/7 (Sepulcres Reis de Mallorca).

⁷⁵ (2006). «Sobre els vitralls de la Seu». *Comunicació: Revista del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca*, 115-116, 63-68.

Granell & Cia havia establert una relació professional amb la Seu a través de l'execució de la vitralleria per a la capella de Sant Bernat,⁷⁶ i en la mateixa data també proveïa de vitralls la flamant parroquial de Consell; la documentació localitzada en ambdós casos esdevé particularment interessant quant a les maneres de procedir d'aquest obrador vitraller, d'acord amb la naturalesa de la comanda requerida. La variada documentació exhumada a l'Arxiu Parroquial de Consell, que determina fins i tot els sistemes de col·locació del vitralls, ens permet per anàlisi comparativa amb altres casos com els de la Seu, diferenciar les tècniques industrials i artesanals de la casa Granell.⁷⁷

La seqüència que va iniciar-se a la Seu a partir del concurs públic de l'any 1928, amb una programació iconogràfica i amb recomanacions tècniques i cromàtiques expresses, a les quals hagueren de subjectar-se les cases concursants a través de la presentació d'esbossos, ens retrotrau a un escenari historicoartístic inèdit que cal ponderar. La Seu de Mallorca en conserva, entre els dibuixos d'esbossos de la seva vitralleria, deu dels que corresponen a aquest moment que estudiem.⁷⁸ Tots ells són dibuixos acolorits amb la tècnica del guaix sobre cartró procedents de la casa Granell, sis de petit format i més esquemàtics i clars, mentre que els altres quatre, de més grandària, presenten un dibuix més acabat i un tractament cromàtic de major opacitat. A excepció d'un esbós de format gran i dedicat al signe d'Emmanuel, *Ecce virgo concipiet* (Is 7, 14), tots els altres responen al cant del *Benedicite*, inaugurat l'any 1927 amb el vitrall sobre el primer arc de la nau de l'Epístola;⁷⁹ dos dels esbossos grans són rèpliques d'altres dos de petit format, però incorporant en un d'ells, *Benidicite fontes Domino*, l'heràldica de la benefactora Joana Llanderal Brondo, mentre que a l'altre esbós, *Benidicite noctes et dies Domino*, en ser executat, es van inscriure les inicials de l'altra promotora Joana Granell.

⁷⁶ Bauçà de Mirabò Gralla, C. (2015). «La capella de Sant Bernat [...], pàg. 192-197.

⁷⁷ Vegeu particularment la problemàtica de l'encàrrec i els intercanvis epistolars establerts entre el rector de Consell i la casa Rigalt, Granell: Villalonga, A. J. (1998). *Art i religió a Consell. Estudi historicoartístic de l'església parroquial (S. XVI-XX)*. Palma: Ed. Institut d'Estudis Balearics, pàg. 43-45 i 108-112.

⁷⁸ Vegeu l'apartat d'imatges del present treball.

⁷⁹ Aquest vitrall, del qual no consta l'esbós, du la inscripció del llibre de Daniel (3, 58-59).

De la vintena de vitralls fabricats per la casa Granell en aquestes tres dècades, 1920, 1930 i 1940, la producció artística catedralícia anota una dependència de models formals derivats de la tradició noucentista i d'un neogoticisme sovint molt marcat per l'intent d'harmonitzar amb l'ideal gòtic de l'edifici. Més enllà de hipòtesis, es desconeix documentalment l'autoria dels esbossos en tots els casos, àdhuc els conservats, però cal subratllar la gran quantitat d'artistes que de manera fixa o puntual van treballar per a la casa Granell en aquests anys, tot contribuint al prestigi i evolució dels seus dissenys.⁸⁰

Des del punt de vista compositiu, els registres formals dels finestrals de la Seu es distribueixen a la manera retaulística, aprofitant les columnetes del calat com a espais definidors de tres carrers en comunicació narrativa, mentre que l'ogiva de remat, se serveix dels quadrifolis per conformar un àtic ornamental. Una jerarquia de formes entorn a la simetria del carrer central, una superposició de registres, i l'heràldica a manera de predel·la conformen l'ordre per a la lectura iconogràfica, reforçada per la linealitat presentativa, l'efectisme cromàtic i les inscripcions.

Tècnicament el conjunt dels vitralls fets a la Seu per la casa Granell segueix els patrons recuperats de la vitralleria medieval, determinats per l'ús de vidres plans, tallats, pintats i emplomats. Les diferents peces de vidre s'assemblen mitjançant varetes de plom amb perfil en H de diferents calibres que se segellen al vidre mitjançant l'empastat. La grisalla com a procediment pictòric constitueix un dels aspectes més representatius de la manera de fer de la casa Granell, ja que els pigments usats per perfilar i modelar els dibuixos sobre el vidre desplegaron una gran varietat cromàtica i modulació tonal, gràcies a la precisió de la temperatura a què se sotmetia l'òxid de ferro abans de passar a la cocció amb els fonadors respectius. Igualment la casa Granell va destacar pel control de la llum aplicant els procediments del despoliment i el groc d'argent, un cop acabat el modelat sobre els vidres i prèvia la fase de cocció.⁸¹ A la Seu, foren els colors càlids i una preocupació permanent per la contenció lumínica, dos aspectes que cal destacar de la seva intervenció.

⁸⁰ Gil Farré, N. (2013). *El taller de vitralls modernista* [...], pàg. 221-235.

⁸¹ Ibídem, pàg. 113-117.

En relació amb els dos vitralls de la casa Mayer, un sobre la capella de Sant Antoni de Pàdua i l'altre sobre la capella de Sant Josep, responen a dues orientacions lumíniques diferents, a la banda de l'Epístola i de l'Evangeli respectivament, que es van resoldre com en el cas Granell, amb una potent paleta de colors càlids; així que tal vegada siguin en els dissenys més geomètrics i expressius de les composicions figuratives de casa Mayer, les que destrien les diferències formals entre ambdues cases vitralleres.

Una observació topogràfica final dels vitralls oberts en aquesta etapa fins a la dècada de 1940 ens permet llegir-ne la posició puntejant la planta de la Seu, tot transitant aleatòriament per la nau central i les naus laterals. Són marques de llum deixades a les quals no fou aliè l'esforç esmerçat en el control de la llum dels vitralls de la capella de Sant Bernat, ni la polèmica oberta per la reflexió sobre la llum gaudiniana.

A la fi tot es reduïa a un espai longitudinal guanyat l'any 1904 amb la translació i l'adaptació del cor a la capella Reial, que es convertia a mitjan segle XX en un espai en construcció, on la immaterialitat de la llum i el simbolisme iconogràfic del cant coral en els vitralls esparsos exploraven les visuals contemporànies del renovat temple catedralici.

4. Bibliografia

- Alomar Esteve, G. (1949). «La Capilla de la Trinidad, panteón de los reyes de la casa de Mallorca». *Cuadernos de Arquitectura*, VI (10), 453-458.
- (1979). *Ensayos sobre la Historia de las Islas Baleares hasta el año 1800*. Palma: Ediciones Cort.
- Bassegoda Nonell, J. (1989). *El gran Gaudí*. Barcelona: AUSA, pàg. 453-468.
- (1982 i 1987). *Primer informe sobre les vidrieres de la Seu del 31 de gener de 1982, completat amb un nou informe del 9 de març de 1987*.
- Bauçà de Mirabò Gralla, C. (2014). «La llum a la Seu. Problemàtica històrica». A P. Fullana Puigserver i M. Gambús Saiz (coords.), *La memòria contemporània de la Catedral: Miralles, Rotger, Sagristà* (pàg. 61-86). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 9).

- (2015). «La capella de Sant Bernat i el llegat de Gaudí». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 181-214). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).

- Cañellas, S. i Gil, N. (2013). «El taller Amigó: de la tradició al progrés. El camí cap el vitrall modernista». *C.D.F. International Congress* [en línia]: <http://tinyurl.com/pwy2srm> [data de consulta: 30 d'octubre de 2015].

- Domenge i Mesquida, J. (1997). *L'Obra de la Seu. El procés de construcció de la catedral de Mallorca en el tres-cents*. Palma: Ed. Institut d'Estudis Baleàrics.

- Durliat, M. (1964). *L'art en el Regne de Mallorca*. Mallorca: Ed. Moll.

- Esteve, F. (1916). «Los nuevos ventanales de la Catedral». *Correo de Mallorca. Periódico católico*, 2355 (26 de desembre), any VII.

- Forteza, G. (1929). *Estat de l'arquitectura catalana en temps de Jaume I. Les determinants gòtiques de la Catedral de Mallorca*. Palma: Estampa d'En Francesc Soler.

- (1928). «Els finestrals de la Seu». *La Nostra Terra: Revista Mensual de Literatura, Art i Ciències*, 2 (febrer), any I, 40-41.

- (1929). «El finestral alemany». *La Nostra Terra: Revista Mensual de Literatura, Art i Ciències*, 24 (desembre), any II, 557.

- (1930). «Més finestrals». *La Nostra Terra: Revista Mensual de Literatura, Art i Ciències*, 31 (juliol), any III, 280.

- Forteza Oliver, M. (2015). «La formación del Museo Capitular y la nueva conciencia del patrimonio». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 215-246). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).

- (2015). «Los orígenes del turismo cultural en la Catedral de Mallorca (1905-1936)». *PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 13 (3), 601-618.

- Fullana Puigserver, P. (2015). «Fe i modernització. Pere Joan Campins i Antoni Gaudí, precursors de la litúrgia de masses (1899-1915)». A M. Gambús Saiz

- (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 13-37). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).
- Gambús Saiz, M. (2007). «La incidencia artística del taller de Damián Forment en Mallorca: Fernando de Coca (1512-15), Antoine Dubois (1514), Philippe Fullau (1514-1519) y Juan de Salas (1526-1536)». *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* (BSAL), 63, 63-92.
- (2013). «Els prolegòmens del canvi artístic a la Seu de Mallorca a finals del segle XVIII. Francesco Sabatini i el mausoleu del rei Jaume II». A P. Fullana Puigserver i M. Gambús Saiz (coords.), *El bisbe Nadal i la Catedral de Mallorca en el bicentenari de la Constitució de 1812* (pàg. 373-410). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 7).
- (2014). «Josep Gelabert. Mestre de pedra viva». A DDAA., *Vertaderes traces de l'Art de Picapedrer de Josep Gelabert -any 1653-* (pàg. 73-133). Palma: Edicions UIB.
- (2014). «Emili Sagristà i el documentalisme aplicat a la conservació del patrimoni. L'estudi de la llum a la Seu de Mallorca». A P. Fullana Puigserver i M. Gambús Saiz (coords.), *La memòria contemporània de la Catedral: Miralles, Rotger, Sagristà* (pàg. 87-114). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 9).
- (2015). «Les fonts de la reforma». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. I). Palma de Mallorca: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-I).
- Gambús Saiz, M. (coord.) (2015). *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després*, 4 vols. Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10).
- Gambús Saiz, M. i Villalonga Vidal, A. J. (2015). «La Catedral de Mallorca en el coro y desde el coro. De la mezquita cristianizada a la restauración litúrgica de Antoni Gaudí». A DDAA., *Choir Stalls in Architecture and Architecture in Choir Stalls* (pàg. 72-86). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- García Cuetos, P. (2015). «Arte, liturgia, manera. El obispo Martínez Vigil y la eliminación de los coros en las catedrales españolas». A M. Gambús Saiz (coord.),

- La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 115-145). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).
- Gil Farré, N. (2013). *El taller de vitralls modernista Rigalt, Granell & Cia (1890-1931)*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei TDX. [en línia]: <http://www.tdx.cat/handle/10803/134966> [data de consulta: 30 d'octubre de 2015].
- Graf, B. G. i Knapp, G. (2013). *Franz Mayer of Munich. Mayer'sche Hofkunstanstalt. Architecture, Glass, Art*. Munchen: Hirmer Verlag.
- Jaén Pareja, F. (2015). «Los doseletes historicistas diseñados por Gaudí para el conjunto escultórico del retablo mayor gótico. Junio - agosto 2009». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 87-109). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).
- (2015) «Las dos maquetas del proyecto de reforma de Gaudí. La maqueta para las capillas Real y de la Santísima Trinidad. La maqueta para la capilla de la Santísima Trinidad. Junio 2008 - abril 2009». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 69-85). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).
- (2015). «El retablo mayor gótico. Febrero - agosto 2011». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 169-197). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).
- (2015). «La tabla de la Santísima Trinidad. Marzo - abril 2010». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 111-132). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).
- Lladó Pol, F. (2015). «Las miradas de la Catedral desde los tópicos del paraíso y la felicidad. Escultores y pintores viajeros». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 247-268). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).

- Llompарт, G., Mateo, I. i Palou, J. M. (1995). «El Cor». A A. Pascual Bennàssar (coord.), *La Seu de Mallorca* (pàg. 106-121). Palma: José J. De Olañeta, Editor.
- Matheu Mulet, P. A. (1954). *Guías de la Seo de Mallorca. La Capilla Real*. Palma: Editorial Politécnica.
- (1959). *Mallorca, Catedral de la Luz*. Palma: Imprenta Atlante.
- Navascués Palacio, P. (1998). *Teoría del coro en las catedrales españolas*. Madrid: Real Academia de Bellas Artes de San Fernando.
- Parets i Serra, J., Massot i Muntaner, B. i Estelrich i Massutí, P. (1995). «La música a la Seu. 1. La Història». A A. Pascual Bennàssar (coord.), *La Seu de Mallorca* (pàg. 297-303). Palma: José J. De Olañeta, Editor.
- Pons Cortès, A. i Molina Bergas, F. (2012). «Reformas y pervivencias medievales en la Capilla Real de la Seu de Mallorca. El caso del retablo gótico del altar mayor (S. XV-XX)». *Porticum, Revista d'Estudis Medievals*, III, 73-83.
- Riera Frau, M. M. i Pons Homar, G. (1995). «Algema, Zo es la Seu Bisbal...». A A. Pascual Bennàssar (coord.), *La Seu de Mallorca* (pàg. 17-22). Palma: José J. De Olañeta, Editor.
- Rojas Cincunegui, I. de i Claret Blasco, A. (2015). «La decoración mural de la capilla Real. Una intervención durante la reforma de Gaudí sobre los muros y la cátedra episcopal: cerámica, bajorrelieves y policromías, hierros dorados y grafitos (dibujos preparatorios). Junio - noviembre 2010. El conjunto de doce candelabros de la capilla Real. Diciembre 2010». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 133-167). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).
- Rubió i Bellver, J. (1912). *La Catedral de Mallorca. Conferencia dada con motivo de la excursión oficial de la Asociación de Arquitectos de Cataluña*. Barcelona: Taller Tipográfico J. Bartra Laborde.
- Ruiz Aguilera, D. i Pol Llompарт, J. L. (2010). «Els efectes de la llum solar a la Seu de Mallorca». *Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica*, volum 3 (1), 37-47.

- Sagrístà, E. (1928). *La Catedral. Contribución al estudio de su iluminación*. Inèdit.
- (1952). *La Catedral de Mallorca. El enigma de la Capilla de la Trinidad*. Castelló de la Plana: Imp. Hijos de F. Armengot.
- Sanz de la Torre, A. (1995). «Valoració de l'arquitectura palmesana en els cronistes mallorquins: Binimelis, Dameto, Alemany». *Boletín de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando*, 81 (segundo semestre), 493-515.
- Sastre Moll, J. (1994). *El primer llibre de fàbrica i sagristia de la Seu de Mallorca 1327-1345*. Palma: Capítol Catedral de Mallorca.
- (2007). *La Seu de Mallorca (1390-1430). La prelatura del bisbe Lluís de Prades i d'Arenós*. Palma: Ed. Consell de Mallorca.
- Suau Puig, T. (2015). «La Seu ens ho diu tot a tots». La restauració de Campins-Gaudí, materialització d'una idea d'Església». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 39-113). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).
- Seguí Trobat, G. (2015). *La litúrgia de la Seu fa cinc-cents anys: la consuetud de sagristia de 1511 de la Seu de Mallorca*, 2 vols. Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 11).
- Terrasa Rigo, P. (2015). «La intervenció de Gaudí i de Tomàs Vila en els púlpits de Joan de Sales. Abril 2013 - març 2014». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 261-285). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).
- Terrasa Rigo, P. i Coll Borrás, K. (2015). «El cadiram, les tribunes corals i les policromies aplicades sobre el respall del cadiram. Abril 2012 - gener 2013». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. III, pàg. 199-259). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-III).
- Tous Massanet, L. (1993). *Vitrales de la Catedral de Mallorca*. Mallorca: Rotary Club Palma-Almudaina.

- (2006). «Sobre els vitralls de la Seu». *Comunicació: Revista del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca*, 115-116, 63-68.

- Vila-Grau, J. (2002). «El vitrall en l'arquitectura de Gaudí». *Butlletí de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi*, XVI, 43-51.

- Villalonga, A. J. (1998). *Art i religió a Consell. Estudi historicoartístic de l'església parroquial (S. XVI-XX)*. Palma: Ed. Institut d'Estudis Baleàrics.

- (2014). «Aquella muntanya de fusta». Conformació i recepció del retaule major barroc de la Seu». A P. Fullana Puigserver i M. Gambús Saiz (coords.), *La memòria contemporània de la catedral: Miralles, Rotger i Sagristà* (pàg. 153-199). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca.

- (2015). «El presbiteri barroc de la Seu. Desconstrucció i reubicació». A M. Gambús Saiz (coord.), *La Catedral de Mallorca és el document. La reforma de Gaudí cent anys després* (t. II, pàg. 147-180). Palma: Publicacions Catedral de Mallorca (= Col·lecció Seu de Mallorca, 10-II).

Per a més informació sobre els vitralls de la Seu, consultau la WikiSeu: <http://tinyurl.com/o4tzeww> [data de consulta: 30 d'octubre de 2015].

5. Fonts documentals

5.1. Regests de les fonts documentals del Cor¹

1903

- *El dia 5 d'abril Antoni Gaudí arriba a Palma.*
- *El dia 31 d'octubre torna a Palma Antoni Gaudí, aquesta vegada acompanyat de l'arquitecte Joan Rubió i Bellver.*
- Confirmació de la conclusió del projecte de Gaudí per a la reforma.
- La Comissió d'Obres de Reforma presenta la memòria del projecte de Gaudí.
- Proposta dels membres que han de formar la Junta d'Obres de Reforma.

1904

- L'arquitecte Joan Rubió arriba a Palma el 19 de juny i comença l'execució de la reforma de la Catedral.
- Modificacions en el projecte general de reforma, proposades en la reunió de la Junta d'Obres de Reforma.
- Acords sobre l'ordre en què s'ha de realitzar la restauració i sobre la manera de celebrar els oficis divins durant les obres.
- Notícies sobre pagaments al delineant Guillem Puig per la confecció d'uns plànols i còpies d'aquests, així com per la fabricació d'un banc i altres treballs per a la capella Reial.

1905

- Oferiment a l'Ajuntament i a la Diputació per decidir el lloc assignat a les tribunes en construcció del presbiteri.
- Rebut i comptes de Guillem Puig i Salvà per diversos treballs de mobiliari a la capella Reial, així com s'inclouen els materials i feina feta pel tornaveu de l'Evangeli.
- Taxació de l'orgue menor, procedent del cor, en la seva ubicació anterior, i intenció de vendre'l.

¹ La gestió documental dels apartats 5 i 6 han estat elaborats per Maria del Mar Escalas Martín i Sebastián Escalas Sucari.

1906

- *Josep Maria Jujol acaba la carrera d'arquitecte.*
- Introducció de la il·luminació elèctrica al cor i a diverses dependències de la Seu: creació d'una comissió, problemàtica, projecte i indicacions sobre el seu ús.
- Venda dels recipients de les làmpades d'oli per la introducció de l'electricitat al cor.
- Per raons de les noves prescripcions litúrgiques, presa de decisions relatives al mobiliari, actuacions en el cadirat i proposta d'accessibilitat al nivell superior del cadirat del cor, en el fons de la capella Reial.
- Notícies d'uns rebuts relatius a tasques diverses realitzades per Miquel Amer a les tribunes corals.

1907

- Antoni Maura és nomenat president del Govern, càrrec que exercirà fins l'any 1909.
- Acord per fer un faristol vuitavat per al cor.
- Distribucions corals aplicades al finançament de les obres de restauració.

1908

- Encàrrec d'un banc per als primatxers.
- Problemàtica en la il·luminació del faristol dels primatxers. Proposta de substitució de la llanterna per una làmpada elèctrica.
- Restauració d'algunes figures en els braços del cadirat del cor.
- Diversos donatius per sufragar la continuïtat decorativa dels dosserets de la capella Reial.
- Requeriment de l'autorització episcopal per procedir a la decoració ceràmica del mur absidal de la capella Reial, i per l'acabament de l'obra d'escultura en les columnes de la tribuna coral (*Evangelí*).
- Informacions relatives al projecte de decoració ceràmica del fons de la capella Reial, amb els escuts dels bisbes i branques d'olivera, segons dibuixos de Gaudí.

1909

- Informacions relatives a les distribucions corals aplicades a les obres de restauració, en particular per a la finalització dels dosse-
rets dels murs laterals de la capella Reial.

1910

- Informacions relatives al projecte d'ornamentació de la capella Reial i de la capella de la Trinitat, incloent-hi la policromia en el respatller del cadirat del cor.
- Aprovació de la decoració del cadirat.

1911

- Projecte de reforma del funcionament del cor i els seus efectes en el canvi de mobiliari i de lloc dels faristols, així com la incorpora-
ció de dos orgues petits al recinte del cor.

1912

- Fabricació, col·locació i inauguració de les cinc corones elèctriques situades al voltant de la capella Reial, sobre el cor i la càtedra.
- Proves diverses vinculades a l'ampliació del baldaquí per Gaudí, amb la intenció d'exposar el Santíssim.

1913

- Informacions relacionades amb el caràcter ordinari o extraordinari de l'ampliació del baldaquí, a efectes del seu finançament. Debat i decisió capitular.

1915

- Mort del bisbe Campins el 23 de febrer de 1915. Actes i celebra-
cions arran d'aquest succés. Enterrament i làpida del bisbe vora
l'altar Major.

1916

- *Rigobert Domènech i Valls és nomenat bisbe de Mallorca.*

1918

- Acord per substituir la il·luminació de gas per l'elèctrica dins la Catedral.

1919

- Oferiment d'abonar el cost d'acabar el púlpit de l'Epístola per part d'un particular.

1922

- Informacions relatives a la restauració i conservació dels canelobres de plata. Construcció de dos armaris a l'entrada del cadirat del cor.
- Relació dels diners pagats i rebuts per les obres del tornaveu en el púlpit de l'Epístola.

1925

- Substitució de les bombetes elèctriques del cor per unes de qualitat millor.

1926

- Notícia sobre la mort de Gaudi.
- Consulta al fabriquier per possibles modificacions a fer en el sistema elèctric de la Catedral.

1927

- Oposició del Capítol a la proposta de declaració de la Catedral i conjunt del Mirador com a Monument Nacional. Creació de una comissió capitular per presentar-hi un recurs en contra.

1928

- Consulta tècnica per la neteja del cor i eliminació de la decoració policroma de les primeres cadires de l'Epístola.

1929

- Projecte per la il·luminació elèctrica del cor i substitució del sistema de gas.
- Retard en l'execució del projecte d'electrificar el cor per problemes econòmics.
- Proposta de venda dels conductors de gas. Adquisició d'un sistema elèctric de neteja.
- Proposta d'electrificació de la resta del temple. Campanar, lampadari, il·luminació interior i exterior.

1930

- Notícies sobre un projecte per millorar la neteja de les parts del temple.

1931

- Informació relativa a la declaració de la Catedral com a Monument Historicoartístic.
- Nomenament d'una comissió i consulta a l'Excm. Sr. Arquebisbe-bisbe.

1934

- Consulta per la col·locació d'un sistema d'altaveus al púlpit. Obres de manteniment del sistema elèctric.
- Oferiment de les Germanes de la Congregació Diocesana de la Caritat per la neteja del cor. Aprovació de l'oferiment i planificació de l'activitat.

1935

- Projecte d'il·luminació de l'altar Major. Nomenament d'una comissió per a aquest fi.

- Finançament de l'electrificació de les corones laterals del cor per part del llegat de la Sra. Joana Granell.

1936

- Notícies sobre els bombardejos causats per la Guerra Civil i els seus efectes en la conservació material de la Catedral.

1938

- Retirada de dos faristols del cor i reubicació de l'hebdomadari dins aquest.

1941

- Projecte per entapissar seients dels capitulars en el cor.
- Electrificació de les sis columnetes dels àngels en la capella Reial.
- Cerca de solució a les interrupcions del fluid elèctric en el cor.
- Trasllat del cor a la capella de Sant Pere, a causa de la neteja del lampadari central.

1943

- Notícies sobre la venda de diferents objectes litúrgics.

1945

- Notícia sobre la venda d'unes antigues taules de l'antic cor de la Catedral, tal vegada procedents del corredor dels ciris. Nomenament d'una comissió per la redacció d'un informe. Aprovació per part de l'arquebisbe-bisbe.

5.2. Fonts documentals del Cor: ACM. *Actes Capitulars* (1903-1947). ACM. *Fons Baltasar Coll*, sense Catalogar (1903-1908).

1903

- *El dia 5 d'abril Antoni Gaudí arriba a Palma.*
- *El dia 31 d'octubre torna a Palma Antoni Gaudí, aquesta vegada acompanyat de l'arquitecte Joan Rubió i Bellver.*
- Confirmació de la conclusió del projecte de Gaudí per a la reforma.
- La Comissió d'Obres de Reforma presenta la memòria del projecte de Gaudí.
- Proposta dels membres que han de formar la Junta d'Obres de Reforma.

- ACM. 01-10-ACA-076, 3 de febrer de 1903, f. 356v.
«El Sr. Deán manifestó por encargo del Sr. Obispo que el modelo de la reforma de la Catedral proyectada por el arquitecto D. Antonio Gaudí estaba ya terminado y a disposición de este Cabildo, expresando que no lo había participado más pronto porque antes lo han examinado las personas entendidas y han expuesto su opinión, que ha sido favorable al proyecto. El Cabildo agradeció al Sr. Obispo los desvelos que se ha tomado para conseguir un acabado proyecto de reforma de nuestro grandioso templo, acordando destinar a dicha reforma, la cantidad procedente de la venta de los damascos antiguos que tiene en depósito a la cual se unirá la que resulte del beneficio de los que más arriba se ha acordado cambiar.»
- ACM. 01-10-ACA-076, 7 de novembre de 1903, f. 411r./a, 411v./a i 411r./b (acta incorporada en compliment de la sessió del dia 8).
«Ilmo. Sr.
»Los infrascritos individuos de la Comisión que entiende en las obras de reforma que van a ejecutarse en esta Santa Iglesia Catedral tienen el honor de poner en conocimiento de su Sría. Ilma. el proyecto que en líneas generales trazó el Sr. Arquitecto D. Antonio Gaudí en la sesión celebrada el 4 de los corrientes en el Palacio Episcopal bajo la presidencia del Ilmo. Sr. Obispo.

»Los puntos principales de la reforma son los siguientes: abertura de los ventanales de la Capilla Real y colocación de vidrieras en cada uno de ellos; desaparición de los retablos del altar mayor; traslación de la sillería del coro a la Capilla Real; colocación del antiguo corredor de los cirios a una altura conveniente a fin de poder cuidar los vidrios de los ventanales por la parte interior y evitar el mal efecto de que aparezcan dos doseletes superpuestos, el de la sillería y el corredor; colocación de los púlpitos de piedra, uno a cada lado de la Capilla Real; comunicación directa de la actual sacristía mayor con la Catedral y con el coro por la capilla de San Pedro y por la del Corpus-Cristi; puerta de entrada para el público en substitución del portal petit la cual se abrirá en la plazoleta frente a la casa de préstamos y por un espacioso corredor por detrás de los escusados irá a dar en la puerta que desde la Catedral comunica con la antesala Capitular; aislamiento de esta antesala por medio de un tabique en el arco que separa la pequeña bóveda triangular; comunicación directa del patio con la calle y con el interior de la Catedral por una puerta que se abrirá en el corredor; ídem del archivo con el público por otra puerta en el mismo corredor de entrada; traslación de las habitaciones de los sacristanes de guardia a los porches de la sala del archivo convenientemente arreglados; conversión de la sacristía de vermells derribada la actual bóveda en ante sacristía que dé acceso a la actual antesala Capitular que sería sacristía de Canónigos para las grandes festividades y al actual almacén de la Almoína que sería sacristía de Beneficiados; desarrollo en la ante sacristía de una escalera que conduzca a la sala de la escuela por su puerta propia y al desván de sobre la antesala Capitular que se convertiría en almacén; colocación de la actual puerta del coro en la entrada de la capilla de Vermells.

»Todas estas reformas y mejoras, resultan fáciles de ejecutar, e indispensables para la total observancia del Ceremonial Romano, y para la buena custodia de muchos objetos que hoy no están convenientemente guardados, restituyéndose a su primitiva pureza, elegancia e integridad no solo el templo Catedral sino también las principales dependencias de esta Santa Iglesia que hoy están deformadas por otras construcciones, adquiriendo toda su importancia para el servicio que reclaman las necesidades de esta Catedral.

»Palma, siete de noviembre de mil novecientos tres

Matías Company, Chantre
Mateo Garau, Penitenciario
Mateo Rotger, Canónigo Secretario
Sebastián Cerdá, Beneficiado
Antonio Bosch, Presbítero».

- ACM. 01-10-ACA-076, 9 de novembre de 1903, f. 411v. i 412r.
«El Cabildo se enteró de una memoria presentada por la comisión de obras de reforma de esta Santa Iglesia, expresiva del proyecto general indicado por el arquitecto D. Antonio Gaudí. Acordase que se una a las actas y que se convoque a Cabildo extraordinario, para proceder de acuerdo con el Sr. Obispo a la formación de una Junta que entienda en asuntos de tanta importancia.
»Se enteró también el Cabildo de que a tenor de lo acordado en el último Cabildo ordinario los designados por las respectivas agrupaciones de Beneficiados del Concordato y Acogidos fueron D. Sebastián Cerdá y D. Antonio Bosch, quienes en consecuencia forman parte de la Comisión de obras de reforma.»
- ACM. 01-10-ACA-076, 14 de novembre de 1903, f. 412r. i 412v.
«Leída y detenidamente examinada la memoria presentada por la Comisión de reformas de esta Santa Iglesia, se aprobó en todas sus partes el proyecto contenido en dicha memoria y en cumplimiento de lo acordado en el círculo anterior, se resolvió proponer al Sr. Obispo la Junta de Obras de Reforma de esta Santa Iglesia, de la manera siguiente: Presidente, Ilmo. Sr. Obispo.- Vice presidente, M. I. Sr. Deán.- Vocales, M. I. Sr. Chantre; Penitenciario; Rotger, canónigo, Depositario Capitular; Rvdo. Sr. Sebastián Cerdá, beneficiado.- Del concordato: Rvdo. Sr. D. Antonio Bosch, Pbro.: Sr. D. José M. Cirera, por la Catedral; Excmo. Sr. Conde de España, por Santa Eulalia; Sr. D. Mariano Zaforteza Crespi de Valldaura, por Santa Cruz; Sr. D. Joaquín Gual de Torrella, por San Jaime; Sr. D. Juan Massanet y Verd, por San Miguel; Sr. D. Juan Burgues Zaforteza, por San Nicolás; D. Fausto Morell, de la Comisión de Monumentos; Rvdo. Sr. D. Antonio M. Alcover, de la Sociedad Arqueológica Luliana y de la Academia de Bellas Artes. Además se acordó aceptar los individuos que juzgase oportuno el Sr. Obispo.»

1904

- L'arquitecte Joan Rubió arriba a Palma el 19 de juny i comença l'execució de la reforma de la Catedral.
- Modificacions en el projecte general de reforma, proposades en la reunió de la Junta d'Obres de Reforma.
- Acords sobre l'ordre en què s'ha de realitzar la restauració i sobre la manera de celebrar els oficis divins durant les obres.
- Notícies sobre pagaments al delineant Guillem Puig per la confecció d'uns plànols i còpies d'aquests, així com per la fabricació d'un banc i altres treballs per a la capella Reial.

- ACM. 01-10-ACA-076, 15 de març de 1904, f. 427r. i 427v.
«Diose por último cuenta de la reunión celebrada ayer por la Junta de obras de reforma de esta Sta. Iglesia Catedral bajo la presidencia del Ilmo. Sr. Obispo, en su palacio. En ella expuso el Sr. Obispo el proyecto general de reforma sobre el cual se hicieron algunas observaciones accidentales muy atendibles, como fueron, 1º la supresión del corredor de entrada desde la plazuela abriendo por el momento y para evitar gastos, el portal tapiado que desde la misma plazuela da acceso al patio. 2º la colocación de los púlpitos de piedra en los mechones laterales de la Capilla Real y no en los primeros pilares o columnas. Todo pareció a los concurrentes muy aceptable a fin de no distraer fondos en lo accesorio y poder proceder a la obra principal que se intenta; esto es, a la abertura de los ventanales y colocación de vidrieras y a la mutación del coro. Acordase en la misma junta, con el fin de allegar recursos ya que los destinados por el Cabildo parecen insuficientes, invitar a todos los diocesanos por medio de una Pastoral y por circulares, que todos se ofrecieron a firmar, dirigidas a las personas que a juicio de la misma junta merezcan invitación particular. El Cabildo dio su conformidad a todo lo expuesto.
»Acordó también el Cabildo empezar el calado de los ventanales de la Capilla Real, luego de terminar los torreones, toda vez que así lo ha indicado el M. I. Sr. Obrero, de acuerdo con el Arquitecto Sr. Gaudí.»
- ACM. 01-10-ACA-076, 6 de juny de 1904, f. 435r., 435v. i 436r.
«Día 6 de junio de 1904

»Convocados y congregados en la Sala de Audiencias del Palacio episcopal, bajo la presidencia del Ilmo. y Rdm. Sr. Obispo, los M. I. Sres. Deán. Arcipreste, Chantre, Gamundí, Despuig, Miralles, Magistral, Lectoral, Penitenciario, Llobera, Rotger, Doctoral y Ramón, al objeto de celebrar cabildo extraordinario, previa citación ante diem; convocados, mas no esperados, los demás señores Capitulares, recitadas las oraciones de costumbre, quedó abierta la sesión. »El Ilmo. y Rdm. Sr. Obispo expuso en breves palabras el objeto de la convocatoria que abraza dos extremos; el orden con que se han de realizar las obras de reforma acordadas por el Ilmo. Cabildo, según el proyecto del arquitecto de Barcelona D. Antonio Gaudí, comprendiendo en este extremo el orden de tiempo y el orden de trabajos; respecto del 1º manifestó la conveniencia de empezar cuanto antes con el fin de aprovechar los meses de verano, únicos en que se pueden abrir los ventanales y respecto del 2º lo dejó a deliberación del Cabildo, lo mismo que el otro extremo referente a la celebración de los divinos oficios. El M. I. Sr. Chantre manifestó la conveniencia de que se procediera en primer lugar a la abertura de los ventanales a fin de que el polvo y el aire no deterioren la sillería del coro que no se habría de trasladar al nuevo sitio hasta haber terminado las obras de los ventanales. Seguidamente el M. I. Sr. Deán propuso que para la celebración de los divinos oficios durante las obras de la Capilla real se utilizara el coro mismo comunicándolo con dicha Capilla por medio de un lienzo extendido por la galería que une los púlpitos, abriendo el muro de la puerta de entrada y quitando lo que sea necesario de la sillería que le está adosada y que actualmente ocupan el Sr. Obispo y Dignidades en la parte superior, y los beneficiados y acogidos más antiguos en la inferior; así dispuesto y colocado el altar entre la puerta mayor y el se podría usar todo en la misma forma hasta el momento preciso de trasladar la sillería, resultando cómodo para el clero y para los fieles. Ambas proposiciones parecieron bien al Cabildo y después de alguna deliberación se acordó por unanimidad: 1º Llamar al Sr. Arquitecto a fin de que a la mayor brevedad disponga lo necesario para abrir los ventanales y con el orden que juzgue más conveniente, con las debidas precauciones, se proceda a la traslación del coro. 2º Aceptar en todas sus partes la proposición del Sr. Deán de utilizar el coro, colocando el altar en el sitio indicado.

»Leídos los acuerdos anteriormente tomados por el Cabildo referentes a las obras de reforma, enterándose todos los presente, quienes examinaron también el plano de reforma que les hizo presentar el Ilmo. Sr. Obispo.

»Se recitaron las oraciones de costumbre y se levantó la sesión; de que certifico.

† Pedro, Obispo de Mallorca

Sic. Mateo Rotger, Canónigo Secretario.»

- ACM. Fons Baltasar Coll, Sense Catalogar. 15 de desembre de 1904.

«Palma 15 Diciembre 1904

»He recibido de D. Antonio Bosch Secretario de la Junta de Obras de la Catedral la cantidad de doscientas pesetas por los diferentes trabajos de planos, copias en tela y demás.

Guillermo Puig y Salvá

Son 250 Pts.

- ACM. Fons Baltasar Coll, Sense Catalogar. 31 de desembre de 1904².

«Palma 31 Diciembre 1904

»D. Juan Torrens debe:

Palma 24 de Diciembre de 1904

4 Piezas con 8 cajas y 72 remates para un banco a 6 pts..... 24 pts

Recibí Guillermo Puig y Salvá (signat)

- ACM. Fons Baltasar Coll, Sense Catalogar. 31 de desembre de 1904.

«Palma 31 Diciembre 1904

»Cuenta que presenta el que suscribe a la Comisión de Obras de la reforma de la Catedral de Palma. Año 1904

Por un banco de roble

Por la madera de roble..... 50

Por mano de obra 100

Aserrar, bujir, tornillos y mate 25

Trabajo de escultor 4

² En el rebut figura la següent raó comercial: *Despacho y fabricación de bisagras -al por mayor y menor-. Cerrajería de Bosch. Olmos, 148. Se construyen verjas para Iglesias, Panteones, rejas, barandas de escalera y todo lo concerniente a dicho ramo. Venta de Aluminio y Carburo Especialidad en herramientas para toda clase de obras de lo más fino a lo más barato. Cadena galvanizada para Cisternas y Pozos. Precios nunca vistos.*

Por una banqueta para el doselete de la capilla de la Trinidad 6
 Suma en pesetas 185,00
 Recibí Guillermo Puig y Salvá (signat)

1905

- Oferiment a l'Ajuntament i a la Diputació per decidir el lloc assignat a les tribunes en construcció del presbiteri.
- Rebut i comptes de Guillem Puig i Salvà per diversos treballs de mobiliari a la capella Reial, així com s'inclouen els materials i feina feta pel tornaveu de l'Evangeli.
- Taxació de l'orgue menor, procedent del cor, en la seva ubicació anterior, i intenció de vendre'l.

- ACM. 01-10-ACA-076, 1 de març de 1905, f. 462v.
 «[...] Después se tomaron los siguientes acuerdos:
 »7º Comisionar al M. I. Sr. Arcipreste para que ofrezca las tribunas que cierran el presbiterio a los Excmos. Ayuntamiento y Diputación provincial, dejando a la deliberación de ambas Corporaciones la elección de cada una.»
- ACM. Fons Baltasar Coll, Sense Catalogar. 2 de març de 1905.
 »Cuenta que presenta el que suscribe a la Junta de Reformas de las Obras de la Catedral por trabajos ejecutados en el año 1905.
 Por un taburete de roble para el altar mayor según modelo .. 46,00
 Por un facistol de roble incluso madera y mano de obra 129,00
 Por arreglo y montura del otro 15,00
 Por tres bastidores para los ventanales de la Trinidad
 incluso madera y trabajo 62,00
 Por torna voz
 Madera de abeto 326,10
 Madera de pinotea 57,00
 Aserrar y bujir las piezas 67,50
 Algodón, cola, puntas, tornillo, almidón y papel del forro.... 55,00
 Por jornales invertidos 435,00
 Total 940,60

A D. Juan Muntaner por ropa facilitada
según cuenta nº 194,68³
Suma total en pesetas..... 1.287,28

- ACM. 01-10-ACA-076, 1 d'agost de 1905, f. 506r.
«Se dio cuenta de que el órgano desmontado que anteriormente estaba colocado sobre el muro lateral del coro antiguo, del lado de la epístola, ha sido justipreciado en dos mil pesetas y que por dicha cantidad, previas las formalidades canónicas que son del caso, sea enajenado y que la persona que desea adquirirlo, ínterin se cursen las oportunas preces a Roma y se cumpla con los requisitos canónicos, pueda llevárselo a fin de que no sufra deterioros; y que su importe ingrese en Depositaria y sea destinado a reparación de instrumentos musicales.»

1906

- *Josep Maria Jujol acaba la carrera d'arquitecte.*
- Introducció de la il·luminació elèctrica al cor i a diverses dependències de la Seu: creació d'una comissió, problemàtica, projecte i indicacions sobre el seu ús.
- Venda dels recipients de les làmpades d'oli per la introducció de l'electricitat al cor.
- Per raons de les noves prescripcions litúrgiques, presa de decisions relatives al mobiliari, actuacions en el cadirat i proposta d'accessibilitat al nivell superior del cadirat del cor, en el fons de la capella Reial.
- Notícies d'uns rebuts relatius a tasques diverses realitzades per Miquel Amer a les tribunes corals.

- ACM. 01-10-ACA-077, 1 de febrer de 1906, f. 8r.
«Se designó una comisión compuesta de los M. Il. Sres. Miralles, Doctoral y Fabriquero para que en el cabildo de día 16 del

³ El rebut de referència relaciona la següent informació:

Sr. D. Guillermo Puig Sindicato, 2 a 10 y Milagro, I a II.

Palma 2 de Marzo de 1905

Debe: a Juan Muntaner

75#6 burdillo 5378 Reales, 75 Cts

(Traduït en pessetes en el pressupost)

Recibí B. Sabater (signat)

corriente presenten un proyecto de iluminación del coro por la electricidad.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 16 de febrer de 1906, f. 9v.
«Por cuanto el ingeniero electricista no había venido para estudiar la instalación del alumbrado eléctrico en el coro y presentar el oportuno presupuesto, no pudo la comisión designada al efecto dar cuenta de su cometido; así lo manifestó el M. I. Sr. Magistral, encargado por sus compañeros de comisión de avistarse con dicho electricista.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 21 de febrer de 1906, f. 14v.
«Se acordó que al presentarse el proyecto de la instalación del alumbrado eléctrico en el coro de esta Basílica, se haga de tal manera que la misma línea pueda alimentar las lámparas que fueren necesarias para iluminar los candelabros fijos en los muros del mismo coro, sustituyendo por lámpara eléctrica las velas.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 17 de març de 1906, f. 16r. i 16v.
«El M. I. Sr. Magistral, en nombre de la comisión nombrada en el cabildo de 1º de febrero último para presentar un proyecto de iluminación del coro por la electricidad, dio cuenta al Cabildo del indicado proyecto y quedó aprobado en el sentido de colocar solamente ocho o diez lámparas, las que fueran necesarias para la debida iluminación para el rezo divino, colocando, pero, una línea que sea bastante para proporcionar fluido a los candelabros fijos en las paredes laterales del coro, cuando así conviniere, empalmando con ella la de la Sacristía é instalando un contador en el sitio oportuno.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 2 d'abril de 1906, f. 19r.
«[...] de que, durante el tiempo que resta hasta llegar a Pascua de Resurrección las lámparas eléctricas del coro sean encendidas todos los días desde que terminan completas hasta el fin de los laudes, cuidando de ello un sacristán.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 2 d'abril de 1906, f. 19v.
«El M. I. Sr. Arcipreste en nombre de la comisión que preside, designada para presentar un proyecto de ordenaciones de coro

con arreglo a las prescripciones litúrgicas, propuso que, para la majestad y mayor observancia de las Rúbricas, era conveniente abrir una escalerilla junto a ambos lados del plano del trono para subir al orden superior de la sillería, quitando una silla del orden inferior y disponer un banco en donde se sienten los sochantres ante el facistol. El Cabildo comisionó al mismo Arcipreste y al Fabriquero para el estudio de esta reforma y presentar el correspondiente dictamen.»

- ACM. Fons Baltasar Coll, Sense Catalogar. 5 de juny de 1906.
«Palma 5 de Junio de 1906
»He recibido del M. I. Sr. Depositario del Cabildo de la Catedral de Mallorca los trabajos prestados.
Por 8 peanas de los ángeles de las tribunas..... 8,00
Por pintura para los vidrios 4,00
Por pintar 8 pantallas de la electricidad del coro 4,50
Por pintar dos brazaderas del coro 3,50
Por un par de persianas de la escuela color plomo..... 7,00
Por dos pinceles empleados al coro inútiles 2,00
Por medio día más al coro 3,75
Para los cuernos de las bundancias por modelos y moldes 20,00
Para la fruta para modelar los cuernos 6,20
Por 28 piezas cuernos y completar 3 cuernos 53,00
Por dos reproducciones de un angel de trinidad..... 20,00
Para hacer el molde 35,00
Por pintar 2 ermellas del patio..... 1,00
Total en pesetas..... 178,00
Miguel Amer (signat)
Vº Bº Antonio Ma Alcover Magistral (signat)
- ACM. 01-10-ACA-077, 18 de setembre de 1906, f. 45r.
«Se acordó también que las lámparas eléctricas del coro, por las tardes estén encendidas durante todo el rezo divino.»
- ACM. Fons Baltasar Coll, Sense Catalogar. 20 de desembre de 1906.
«Palma 20 de Diciembre 1906
»He recibido del M. I. Sr. Depositario del Cabildo de Mallorca.
Por bajar un palis del altar mayor 16

Por ídem 2	14
Por ídem 3	12
Por pintar la puerta vidriera portal	3
Por 11 cuernos de las bundancias a 20 ptas una	220
Por hilo de latón por colocarlas	2
Por completar las esculturas de los portales coro	18
Total ptas.....	285
Miguel Amer (signat)	
Vº Bº Antonio Mª Alcover Rº Mgl (signat)	

1907

- *Antoni Maura és nomenat president del Govern, càrrec que exercirà fins l'any 1909.*
- Acord per fer un faristol vuitavat per al cor.
- Distribucions corals aplicades al finançament de les obres de restauració.

- ACM. 01-10-ACA-077, 16 de febrer de 1907, f. 79r.
«A propuesta del M. I. Sr. Fabriquero se acordó construir un facistol de ocho caras para el servicio del coro, y de tales dimensiones que en él quepan cómodamente los libros corales, en substitución del actual de dos caras.»
- ACM. 01-10-ACA-077, 2 de desembre de 1907, f. 124r.
«[...] y 4º Previa aprobación del Rdmo. é Ilmo. Prelado, consignar seis distribuciones corales para la obra de restauración del coro de esta Basílica con las siguientes limitaciones: estas seis distribuciones solo se consignarán durante el próximo año de 1908, y con la condición de que las distribuciones corales continúen las mismas, sin rebaja alguna, que hasta el presente han regido, debiendo ser considerado nulo y sin efecto dicho último acuerdo el día en que, para cumplirlo se haga necesario rebajarlas.»

1908

- Encàrrec d'un banc per als primatxers.
- Problemàtica en la il·luminació del faristol dels primatxers. Proposta de substitució de la llanterna per una làmpada elèctrica.
- Restauració d'algunes figures en els braços del cadirat del cor.
- Diversos donatius per sufragar la continuïtat decorativa dels dosserets de la capella Reial.
- Requeriment de l'autorització episcopal per procedir a la decoració ceràmica del mur absidal de la capella Reial, i per l'acabament de l'obra d'escultura en les columnes de la tribuna coral (*Evangelí*).
- Informacions relatives al projecte de decoració ceràmica del fons de la capella Reial, amb els escuts dels bisbes i branques d'olivera, segons dibuixos de Gaudí.

- ACM. 01-10-ACA-077, 6 de febrer de 1908, f. 137v.
«También se acordó colocar un banco entre el facistol y la grade-
ría del trono episcopal, para que en él se sienten los sochantres,
quedando así más resguardados del aire y en mejor situación para
dirigir el coro.»
- ACM. 01-10-ACA-077, 17 de febrer de 1908, f. 138r.
«El M. I. Sr. Chantre manifestó que los sochantres de esta Sta.
Iglesia se quejaban de falta de luz en el facistol y de que era difícil
fijar en el lugar conveniente la linterna que sirve para iluminarlo.
El Ilmo. Cabildo dio un voto de confianza al M. I. Sr. Fabriquero
para que vea de atender a dicho servicio y, si lo considera neces-
ario, disponga la substitución de dicha linterna por una lámpara
eléctrica.»
- ACM. 01-10-ACA-077, 5 de març de 1908, f. 139v.
«Igualmente se acordó recomponer en los brazos de las sillas del coro
las figuras de animales que lo necesitan por haberse estropeado.»
- ACM. 01-10-ACA-077, 1 de juny de 1908, f. 152v. i 153r.
«A propuesta del auxiliar de Fabriquero, Sr. Llobera, acordó tam-
bién el Cabildo, decorar también los lados del trono del Ilmo. Sr.
Obispo en el fondo del coro, con ladrillos de Majólica con dibujos
del Arquitecto Sr. Gaudí, previa consulta y aprobación del Rdmó.

Prelado; como también acabar la escultura de las columnas que sostienen las tribunas.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 16 de setembre de 1908, f. 172v. i 173r.
«Finalmente el M. I. Sr. Llobera dijo que dos devotas personas se habían ofrecido para costear el dorado de dos de los doseletes que están colocados en los muros laterales del coro.
»El Ilmo. Cabildo aceptó el ofrecimiento autorizando dicha decoración y haciendo constar un voto de gracias a dichos oferentes por su piadoso desprendimiento.»
- ACM. 01-10-ACA-077, 16 d'octubre de 1908, f. 180r. i 180v.
«Seguidamente el M. I. Sr. Llobera presentó un proyecto de ornamentación del fondo del coro de nuestra Sta. Iglesia consistente en los escudos de los Sres. Obispos que ha habido en nuestra Diócesis, colocados entre ramos de olivo, todo construido con ladrillos de Majólica. El proyecto fue aprobado.»
- ACM. 01-10-ACA-077, 20 de novembre de 1908, f. 186v.
«Se acordó que los lienzos de muro lateral del coro que corresponden a las pechinas, sean decorados como el muro del fondo del mismo coro en que se está trabajando ahora.»

1909

- Informacions relatives a les distribucions corals aplicades a les obres de restauració, en particular per a la finalització dels dosse-
rets dels murs laterals de la capella Reial.
- ACM. 01-10-ACA-077, 16 de gener de 1909, f. 195v.
«Después por mayoría, se acordó prorrogar por todo este año el acuerdo del día dos de Diciembre de mil novecientos siete relativo a consignar seis distribuciones para las obras de restauración del coro de esta Basílica, con las mismas limitaciones con que se tomó dicho acuerdo y previa la aprobación del Sr. Obispo.»
- ACM. 01-10-ACA-077, 1 de febrer de 1909, f. 197v.
«Diose lectura a un oficio del Ilmo. y Rdm. Sr. Obispo comunicando haber merecido su aprobación el acuerdo capitular del día

diez y seis del finido Enero, relativo a destinar seis distribuciones corales a las obras de restauración del coro de esta Sta. Basílica. El Cabildo se dio por enterado.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 2 d'octubre de 1909, f. 248r.
«A propuesta del Sr. Llobera se acordó por mayoría acabar los doseletes de los muros laterales del coro, a los que falta la parte superior, destinando a ello la cantidad que fuese necesaria de las seis distribuciones corales que se destinan a las obras de restauración del coro, mientras que sean suficientes las que se obtengan hasta el fin del presente año.»

1910

- Informacions relatives al projecte d'ornamentació de la capella Reial i de la capella de la Trinitat, incloent-hi la policromia en el respall del cadirot del cor.
- Aprovació de la decoració del cadirot.

- ACM. 01-10-ACA-077, 26 de març de 1910, f. 278v.
«El M. I. Sr. Fabriquero enteró al Cabildo de que el arquitecto Sr. Gaudí le había dicho que era precisa alguna ornamentación en la sillería del fondo del coro y a fin de realizarla, se habían trazado ya algunas líneas en el respaldo de dichas sillas.

»Añadió también, que para dar mayor espacio de tiempo a los trabajadores, convendría empezar el Coro por las tardes, a las seis o seis y media, en vez de empezarlo a las cuatro y media. Después de breve discusión, no habiendo uniformidad de pareceres acerca de las dos indicaciones del fabriquero, se acordó convocar un nuevo Círculo el día siguiente después de los actos de coro de la tarde para resolver ambos extremos, después de haberse hecho cargo mejor los Sres. Capitulares de la ornamentación proyectada.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 27 de març de 1910, f. 279r. i 279v.
«En uso de la palabra el M. I. Sr. Llobera, suplente de Fabriquero, enteró al Cabildo en líneas generalísimas del proyecto de ornamentación de la sillería del coro, muros laterales y Capilla de la Santísima Trinidad; añadiendo que la sillería del fondo del coro debía decorarse inmediatamente, para evitar faltas de armonía con

la ornamentación de la Capilla de la Santísima Trinidad, que está efectuándose. Después de breve discusión, acordase que se procediera a decorar la sillería del fondo del coro, como principio de la decoración de toda la sillería, que se realizará cuando la situación económica de esta Santa Iglesia Catedral lo permita. Así lo acordó el Cabildo. Salvó su voto el Sr. Arcediano.»

1911

- Projecte de reforma del funcionament del cor i els seus efectes en el canvi de mobiliari i de lloc dels faristols, així com la incorporació de dos orgues petits al recinte del cor.

- ACM. 01-10-ACA-077, 3 de gener de 1911, f. 1v. i 2r.

«Finalmente el Sr. Maestrescuela expuso en líneas generales un proyecto de reforma en el funcionamiento del coro, a tenor de la comisión recibida del Cabildo en sesión de día tres de Noviembre último: dijo que, en su concepto, podrían desaparecer los facistoles del centro del coro y los bancos destinados a cantores; que podrían utilizarse los facistoles que actualmente sirven para los domeros beneficiados, ocupando los cantores las sillas que estos ocupan; que en el centro del coro podría colocarse un pequeño facistol de quita y pon o amovible para cantar las lecciones; que el hebdomadario, cuando sea beneficiado, podría ocupar la silla que queda vacía entre las que ocupan los Sres. Capitulares y los Beneficiados; y finalmente, para evitar la discordancia que resulta entre el coro y el órgano a causa de la distancia que entre ambos media, en el recinto anterior a la entrada de la Sacristía Mayor, junto a la Capilla de S. Pedro y en el interior del coro, colocaría un órgano para acompañar el canto de éste, y otro de menor importancia en la tribuna del mismo lado, del que se serviría la Schola Cantorum; estos dos órganos podrían ser alimentados por fuelles comunes. El Cabildo tomó en consideración lo expuesto y nombró para su estudio una comisión compuesta de los Sres. Arcipreste, Chantre, Maestrescuela y Fabriquero.»

1912

- Fabricació, col·locació i inauguració de les cinc corones elèctriques situades al voltant de la capella Reial, sobre el cor i la càtedra.
- Proves diverses vinculades a l'ampliació del baldaquí per Gaudí, amb la intenció d'exposar el Santíssim.

- ACM. 01-10-ACA-078, 3 de febrer de 1912, f. 71v.
«El M. I. Sr. Llobera dijo que se habían construido cinco arañas destinadas a iluminar con luz eléctrica la capilla de la Santísima Trinidad y el coro, y pidió la venia del Ilmo. Cabildo para disponer su colocación. Añadió que la de mayor tamaño era costeadada por la persona que costea la decoración de la referida capilla y las otras cuatro debían serlo por el Cabildo. La corporación capitular se dio por enterada y otorgó al Sr. Llobera la venia pedida.»
- ACM. 01-10-ACA-078, 5 de juny de 1912, f. 90r. i 90v.
«Se acordó inaugurar la nueva iluminación eléctrica del coro el día del Corpus durante la misa mayor y repetir la iluminación al terminar la solemne procesión de la tarde.»
- ACM. 01-10-ACA-078, 16 d'octubre de 1912, f. 112v. i 113r.
«Luego el M. I. Sr. Llobera expuso que el arquitecto Sr. Gaudí había proyectado una ampliación del baldaquino del altar mayor a fin de que se haga en este altar la exposición del Santísimo cuando esté terminada la decoración de la capilla de la Santísima Trinidad, y pidió al cabildo la autorización correspondiente para ensayar dicho proyecto, que está desarrollando en madera y cartón, en los primeros días del próximo Noviembre. El Cabildo otorgó la autorización solicitada.
»Añadió el Sr. Llobera que tal vez sería necesario celebrar la misa mayor algunos días en otro altar. El Cabildo accedió a ello, si el Rdm. Sr. Obispo lo autoriza.

1913

- Informacions relacionades amb el caràcter ordinari o extraordinari de l'ampliació del baldaquí, a efectes del seu finançament. Debat i decisió capitular.

- ACM. 01-10-ACA-078, 2 de gener de 1913, f. 124v.-126r.

«Convocados y congregados bajo la presidencia del M. I. Sr. Arcipreste los Muy Iltes. Dres. Chantre, Maestrescuela, Lectoral, Penitenciario, Llobera, Rotger, Doctoral, Ramon, Magistral, Costa y Quetglas al objeto de celebrar Cabildo espiritual; convocados mas no esperados los demás Sres. Capitulares, recitadas las preces se declaró abierta la sesión.

»Diose lectura a las actas anteriores, desde la del día diez y seis de Diciembre último, y se reservó su aprobación para la próxima sesión mayor, a petición del infrascrito Secretario, por haber pedido el Sr. Lectoral que constaran en la de día diez y seis algunas circunstancias que se habían omitido.

»Luego el Sr. Llobera dijo que al pedir, en la sesión de diez y seis de Octubre último, autorización para colocar en su sitio un proyecto de ampliación del baldaquino que está sobre el ara máxima, que tenía preparado el Arquitecto Sr. Gaudí, manifestó que dicha ampliación era parte de la decoración que tiene en proyecto dicho Sr. Gaudí para la capilla de la Santísima Trinidad y los campaniles, también en proyecto, para ambos púlpitos, el grande del lado del evangelio, y el pequeño del lado de la epístola, a fin de que haya armonía en el conjunto, lo cual entonces dejó de consignarse en acta.

»Luego, a propuesta del Sr. Llobera, se acordó que la proposición del Sr. Arcediano aprobada en la sesión del día diez y seis del mes anterior, se ha de entender solamente para el caso en que se trate de obras extraordinarias é imprevistas, y que hayan de costearse de los fondos ordinarios del Cabildo; pero, cuando se trate de la continuación de las obras de decorado del coro y se costeen de los fondos de las distribuciones dedicadas a este objeto, bastará que el fabriquero o su suplente vigilen para que se gasten bien dichos fondos, y los proyectos que se intenten correspondan al conjunto de ornamentación ya ejecutada.

»Como se dijera que la proposición presentada por el Sr. Arcediano, en la sesión de día diez y seis de Diciembre, significaba

una censura para el Sr. Obispo y otra para el Sr. Llobera, el Sr. Doctoral y los demás Sres. Capitulares que la votaron presentes en el acto, protestaron de tal interpretación y manifestaron que la habían votado solo por estar estrictamente ajustada al derecho común y a los decretos diocesanos sin ulterior intención de molestar a persona alguna. Así pidieron que constara en acta.

»Pidió el Sr. Llobera un voto de gracias para el Rdm. Sr. Obispo, por dar generosa y gratuitamente hospedaje en su palacio al arquitecto Sr. Gaudí y a sus auxiliares, y así se acordó por unanimidad. El Sr. Magistral propuso un voto de gracias. El Sr. Magistral propuso un voto de gracias al Sr. Llobera por su trabajo diurno y nocturno, que como suplente de fabriquero, ha sostenido, cuidando de las obras de esta Sta. Iglesia catedral Basílica, y así se acordó, dando por ello gracias al cabildo el Sr. Llobera.

»Luego, a propuesta del Sr. Llobera se autorizó que en la próxima tercera dominica empezara a exponerse el Santísimo Sacramento sobre el Ara Máxima y bajo la dirección del Sr. Quetglas, canónigo liturgista.

»A propuesta del Sr. Lectoral, se acordó que, en adelante, en vez de exigir el Cabildo, cuando lo juzgue conveniente o necesario, el voto o el informe de los Maestros de Ceremonias, solicite el voto o dictamen del Canónigo liturgista, ya que no parece regular que teniendo en la corporación a un individuo que entró en ella por oposición con un ejercicio especial de sagrada liturgia, sean otros consultados; como no sería regular que teniendo un Archivero, en asuntos de archivo, fuese consultado su subalterno, sin oír al jefe de oficina.

»Seguidamente propuso el Sr. Doctoral que los Maestros de Ceremonias no fuesen avisados, en adelante, para los Cabildos espirituales. Así se acordó.»

1915

- Mort del bisbe Campins el 23 de febrer de 1915. Actes i celebracions arran d'aquest succés. Enterrament i làpida del bisbe vora l'altar Major.

- ACM. 01-10-ACA-078, 23 de febrer de 1915, f. 242r.-244r.
 «Cabildo Extraordinario en una Sala del Palacio Episcopal convocado con urgencia a las ocho y media de la noche.
 »Convocados y congregados bajo la presidencia del M. I. Sr. Arcipreste, los M. Iltres. Sres. Arcediano, Chantre, Maestrescuela, Lectoral, Llobera, Rotger, Doctoral, Magistral, Costa, Quetglas y Sancho, al objeto de celebrar Cabildo Extraordinario: convocados más no esperados los demás Sres. Capitulares, recitadas las preces se declaró abierta la sesión.
 »Se enteró el Ilmo. Cabildo de haber fallecido una hora antes el Ilmo. y Rdmo. Sr. Obispo de esta Diócesis Dr. D. Pedro Juan Campins y Barceló (q. s. g. h.) por la siguiente acta, autorizada por el Notario eclesiástico Rdo. Dn. Salvador Galmés Pbro.:
 “En la ciudad de Palma de Mallorca, a las siete y media de la tarde, del día veintitrés de febrero de mil novecientos quince, hallándome en el palacio episcopal falleció a mi presencia el Ilmo. y Rdmo. Sr. D. Pedro Juan Campins y Barceló, Obispo de esta Diócesis. El médico de cabecera certificó luego dicho fallecimiento mediante documento que me entregó y a la letra dice: ‘Dn. Gabriel Oliver y Mulet médico con residencia y ejercicio en esta Ciudad = Certifico: Que el Ilmo. Sr. D. Pedro Juan Campins y Barceló Obispo de esta Diócesis ha fallecido hoy a las siete y media de esta tarde a consecuencia de glucosuria. = Y para que conste expide la presente en Palma a los 23 de Febrero de 1915. = Gabriel Oliver.’ Presenciaron igualmente la defunción del Ilmo. Sr. Obispo muchos testigos, entre ellos los infrascritos que requerí yo, Salvador Galmés, presbítero, abogado y notario de esta Curia Episcopal, el Lic. D. Bartolomé Pascual Lectoral, Secretario de Cámara, D. Martín Llobera, Canónigo, el Lic. D. Antonio Mª Alcover, Pbro. Magistral y Vicario general, Lic. D. Juan Quetglas, Vicesecretario. D. Francisco Esteva, Fiscal Eclesiástico, Lic. D. Francisco Fluxá, Pbro. Capellán de honor de su Excma. = Salvador Galmés, Not.”
 »El Ilmo. Cabildo hondamente afligido, después de acordar constase en acta el sentimiento de la Corporación, prorrogó las licen-

cias ministeriales a todos los sacerdotes de la Diócesis y confirmó todas sus facultades y acordó que las campanas de la Catedral y demás Iglesias doblaran a muerto acto seguido y continuaran la mañana siguiente y el tercer día hasta después de efectuarse el sepelio del cadáver, encargando al Maestro de Ceremonias que pasara el correspondiente aviso a las parroquias de la ciudad y señalara la hora en que las comunidades parroquiales debía rezar el responso en la capilla ardiente y así dichas comunidades como las de las Órdenes Regulares rezaran ante el cadáver del difunto Obispo el oficio de difuntos.

»Se acordó, luego, celebrar las honras fúnebres en sufragio de su alma día veinte y cinco con maitines la noche precedente.

»Al efecto a las nueve y media se trasladará la Corporación al palacio episcopal con manteo y bonete, para dar el pésame a los familiares del difunto: acto seguido el Clero Catedral con Cruz alta irá a cantar un responso ante el cadáver; después de regresar a la Catedral saldrá de nuevo con las comunidades religiosas y parroquiales para levantar el cadáver a las diez y conducirlo por las calles de costumbre, esto es, del Palau, San Pedro Nolasco, Morey, Plaza de Sta. Eulalia, Cadena, Plaza de Cort, y Calle de Palacio para celebrar a las once sus funerales de Cuerpo presente.

»Se acordó también que el infrascrito Secretario Capitular pusiera en conocimiento de las Autoridades tan triste noticia y las invitara a los referidos actos.

»Por ser incompatible el sermón de Cuaresma que al día siguiente por la noche había de predicarse con los maitines de difuntos se suprimió, acordando empezar los actos de coro de la tarde a las cuatro y media.

»Según presente el Reglamento de la Hermandad de sufragios de esta S. I. C. B. se dará distribución a la procesión de entierro, a la Misa exequial y al acto del sepelio. Los monaguillos de ciriales de las parroquias y comunidades percibirán media distribución, los sacristanes de cruz distribución entera, los seminaristas y niños cantores de las comunidades una peseta por todos los actos y a los monaguillos de las veinticuatro antorchas una distribución entera.

»Nombrase finalmente una Comisión compuesta de los M. I. Sres. Arcipreste y Secretario Capitular para disponer cuanto conviniere relativamente a las exequias referidas suspendiéndose luego

la sesión para continuarla al día siguiente después de los actos de coro de la mañana.

»Seguidamente el Ilmo. Cabildo se trasladó a la Cámara mortuoria para rezar un Responso por el alma del finado.

[Signatures] Nadal Garau, Doctoral, Secretario Capitular y Buenaventura Barceló, Presidente y Arcipreste.»

- ACM. 01-10-ACA-078, 25 de febrer de 1915, f. 245v.
«Se acordó dar sepultura al cadáver del Rdmo. Obispo difunto después de despedir el duelo sus familiares y de ausentarse el concurso de fieles que asistieren al funeral.»
- ACM. 01-10-ACA-078, 25 de febrer de 1915, f. 245v. i 246r.
«Ad memoriam»
»Día veinticinco de febrero de mil novecientos quince, siendo las trece horas y un cuarto, después de celebrarse las exequias y honras fúnebres con solemnidad y extraordinario concurso de fieles que llenaban por completo las tres naves de esta Santa Iglesia Catedral, terminada la misa solemne en sufragio del alma del llorado Obispo de esta Diócesis, Ilmo. y Rdmo. Dr. D. Pedro Juan Campins y Barceló (q. s. g. h.) y despedido el duelo por sus familiares, junto a la puerta principal, el Ilmo. Cabildo y restante clero Catedral con asistencia de multitud de fieles, procedió al sepelio del cadáver del referido Obispo, en la forma prescrita por el Ceremonial de Obispos y de conformidad con lo dispuesto por el Reglamento de la Hermandad de sufragios de esta Santa Iglesia, en una sepultura abierta al efecto en la parte posterior del Ara Máxima en el coro de esta Catedral. Presidió el sepelio con capa pluvial el M. I. Sr. Arcipreste, actuando de Diácono el M. I. Sr. Penitenciario, de Subdiácono D. Sebastián Cerdá y de Presbítero asistente D. Melchor Tugores, ambos Beneficiados del concordato.»

1916

- *Rigobert Doménech i Valls és nomenat bisbe de Mallorca.*

1918

- Acord per substituir la il·luminació de gas per l'elèctrica dins la Catedral.

- ACM. 01-10-ACA-079, 3 d'abril de 1918, f. 15v.
«También a propuesta del mismo se acordó substituir la iluminación de gas por la eléctrica en esta Catedral Basílica instalando lámparas donde no las haya y donde fueren necesarias, como junto a la pila bautismal y en la Capilla de la Inmaculada.»

1919

- Oferiment d'abonar el cost d'acabar el púlpit de l'Epístola per part d'un particular.

- ACM. 01-10-ACA-079, 17 de febrer de 1919, f. 72r.
«El Sr. Fabriquero dijo que una persona se había ofrecido a costear la terminación del púlpito pequeño, menos el trabajo de albañilería. Se aceptó la ofrenda con gratitud y se acordó que los albañiles de esta Catedral Basílica cuiden de realizar las obras necesarias que sean de su incumbencia.»

1922

- Informacions relatives a la restauració i conservació dels canelobres de plata. Construcció de dos armaris a l'entrada del cadirat del cor.
- Relació dels diners pagats i rebuts per a les obres del tornaveu en el púlpit de l'Epístola.

- ACM. 01-10-ACA-079, 17 d'abril de 1922, f. 235v.
«Luego diose un voto de confianza a los Sres. Costa y Alcover para disponer lo que convenga para limpiar y restaurar los candeleros de plata que se hallan en estado deplorable y han sufrido algunas mutilaciones [...]; y para disponer la construcción de armarios para guardar los candeleros en las entradas del coro.»

ACM. 01-10-ACA-079, 16 de desembre de 1922, f. 262r.

«Seguidamente el mismo Sr. Quetglas dio cuenta del coste total del tornavoz y columna de sostén del púlpito de la Epístola y de las limosnas que para su construcción se han recibido, en la forma siguiente:

Al escultor D. Tomás Vila por su trabajo2.854,25 ptas.
Al carpintero Andrés Socías..... 739,20 ptas.

Al herrero Pedro Parets.....	78,00 ptas.
Al cantero Lorenzo Cánaves.....	853,25 ptas.
Total.....	4.524,70 ptas.
Limosnas:	
De una devota persona.....	209,60 ptas.
De un sacerdote.....	137,50 ptas.
Del M. I. Sr. D. Martín Llobera	4.177,60 ptas.
Total.....	4.524,70 ptas.»

1925

- Substitució de les bombetes elèctriques del cor per unes de qualitat millor.

- ACM.01-10-ACA-080, 9 de juliol de 1925, f. 14r. i 14v.
«A propuesta del Sr. Deán se acordó cambiar las bombillas eléctricas del coro por otras “Nitra” de 40 bujías y color azul, recomendadas por distintos oculistas.»

1926

- Notícia sobre la mort de Gaudí.
- Consulta al fabriquier per possibles modificacions a fer en el sistema elèctric de la Catedral.

- ACM. 01-10-ACA-080, 15 de juny de 1926, f. 43r.
«A propuesta del Sr. Lectoral se hizo constar en acta el sentimiento del Cabildo por el fallecimiento del Sr. Gaudí (q.s.g.h.), telegrafándose al Sr. Rubió para que transmita el pésame a la familia del difunto.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de juliol de 1926, f. 44v.
«Se otorgaron dos votos de confianza: [...] y otro al Sr. fabriquero para que estudie las modificaciones que puedan y deban hacerse en la iluminación eléctrica.»

1927

- Oposició del Capítol a la proposta de declaració de la Catedral i conjunt del Mirador com a Monument Nacional. Creació de una comissió capitular per presentar-hi un recurs en contra.
- ACM. 01-10-ACA-080, 30 de gener de 1927, f. 57v.
«Fueron delegados los Sres. Deán y Esteve para asistir al día siguiente, a la sesión de la Junta de Monumentos y defender en ella los derechos de este Cabildo, oponiéndose a la petición de que sea declarada Monumento Nacional esta S. I. C. B.»
 - ACM. 01-10-ACA-080, 4 de febrer de 1927, f. 58v.
«El Ilmo. Cabildo ratificó el nombramiento de la Comisión de día 1º del actual.
Habiendo manifestado el M. I. Sr. Deán que sabía, particularmente, que el Excmo. Gobernador se proponía enviar al cabildo, para informe, el acuerdo de la Comisión de Monumentos referente a la declaración de monumento nacional de esta Sta. Iglesia.
Se acordó recurrir en contra siendo nombrada una comisión compuesta de los Sres. Deán y Esteve para redactar el informe.»
 - ACM. 01-10-ACA-080, 27 de febrer de 1927, f. 61r.
«Fue leído y aprobado el informe sobre la instancia del Excmo. Sr. Conde de Sallent y otros mallorquines residentes en Madrid solicitando la declaración de Monumento Nacional a favor de esta Catedral y conjunto del Mirador. Se acordó reservar copia el expresado informe.»

1928

- Consulta tècnica per la neteja del cor i eliminació de la decoració policroma de les primeres cadires de l'Epístola.
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de juny de 1928, f. 91r.
«Después expuso el Sr. Presidente la conveniencia de proceder a la limpieza de la sillería del coro, siendo comisionado para entrevistarse con un técnico y presentar al Cabildo las condiciones y coste, incluyendo la desaparición de las pinturas de las primeras sillas del lado de la Epístola.»

1929

- Projecte per la il·luminació elèctrica del cor i substitució del sistema de gas.
- Retard en l'execució del projecte d'electrificar el cor per problemes econòmics.
- Proposta de venda dels conductors de gas. Adquisició d'un sistema elèctric de neteja.
- Proposta d'electrificació de la resta del temple. Campanar, lampadari, il·luminació interior i exterior.

- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de febrer de 1929, f. 121v.
«A propuesta del M.I. Sr. Alcover se acordó que el ingeniero eléctrico D. José Garcías presentaba proyecto para iluminación eléctrica del coro sin peligro alguno de incendio.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de març de 1929, f. 123v.
«El Sr. Fabriquero dio cuenta de haber cumplido el encargo del Ilmo. Cabildo, dado en sesión de 16 de Febrero, respecto de la instalación de la electricidad en el coro y anulación de los contadores de gas. Se acordó también que sean retiradas las cañerías de plomo conductoras de dicho fluido y mecheros respectivos, procediendo a su venta previa autorización.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de març de 1929, f. 127r.
«Dióse lectura a un informe del electricista Sr. Gacías sobre un proyecto de alumbrado del coro. No obstante ser del gusto de los Sres. Capitulares, se acordó diferir su ejecución para tiempos más oportunos, por estar en la actualidad fija la atención del Ilmo. Cabildo en reparaciones urgentes de esta Catedral y construcción de los nuevos ventanales, pagándose al Sr. Gacías sus honorarios por el trabajo presentado.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 d'abril de 1929, f. 129v.
«Siendo necesarias algunas reformas en la instalación de la electricidad en el coro, en las tribunas, y en lo restante de la Catedral, se autorizó al Fabriquero para disponer que se hagan.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 7 de maig de 1929, f. 136r.
«El Sr. Espases expuso que en la instalación de la electricidad de esta Catedral, se notaban algunos desperfectos. Se acordó proceder a la reparación de toda la instalación.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de maig de 1929, f. 139r.
«El Sr. Fabriquero dijo que las cañerías de plomo y tubos de cristal resultantes de retirar la instalación de alumbrado por gas se pagana muy bajo precio, y se acordó guardarlas y utilizarlas las cañerías que sean útiles para conducción de agua a distintos sitios de esta Catedral.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de juliol de 1929, f. 144v.
«A propuesta del Sr. Fabriquero se acordó adquirir un aparato eléctrico para quitar el polvo, cuyo valor, al contado es de trescientas noventa y cinco pesetas.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 d'agost de 1929, f. 148r.
«Luego se acordó instalar la electricidad en el campanario y presupuestar la instalación en las columnas de la Catedral.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 d'agost de 1929, f. 149v.
«Se acordó que se haga el proyecto y presupuesto de iluminación eléctrica en las columnas de la Catedral y que sea intervenido por el arquitecto diocesano Sr. Oleza.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 25 d'agost de 1929, f. 150v.
«El Sr. Fabriquero pidió al Ilmo. Cabildo las horas en que pueden los electricistas trabajar en la instalación eléctrica del lampadario y se le dió un voto de confianza para señalarlas.
Añadió que según la relación del electricista el material que será preciso costará unas ciento cincuenta y cinco pesetas, más el importe de los jornales de los obreros. Prestó su conformidad la corporación.»

1930

- Notícies sobre un projecte per millorar la neteja de les parts del temple.

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de desembre de 1930, f. 226v.
«Aprobadas las actas anteriores, el M. I. Sr. D. Juan Quetglas, dió cuenta del nuevo esterado. Se le ratificó el voto de confianza para este objeto. Después se presentó un proyecto para atender mejor la limpieza, de la S. I. C., y sus dependencias, obligatorio para los sacristanes y bedel, lo mismo que para los monaguillos. Quedó sobre la mesa a fin de que los Sres. Capitulares lo estudien, y hagan las observaciones que crean oportunas.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de desembre de 1930, f. 229v.
«Luego se aprobó el proyecto sobre limpieza de la catedral y de sus dependencias.»

1931

- Informació relativa a la declaració de la Catedral com a Monument Históricoartístico.
- Nomenament d'una comissió i consulta a l'Excm. Sr. Arquebisbe-bisbe.

- ACM. 01-10-ACA-080, 15 de juny de 1931, f. 259v.
«El M.I.Sr.D. Miguel Alcover, expuso la conveniencia de que el Ilmo. Cabildo tomara alguna determinación ante la noticia oficial publicada en la Gaceta de Madrid, respecto de haber sido declarado, como Monumento Histórico Artístico, esta Santa Iglesia Catedral.
Se acordó que una Comisión Capitular, formada por los M.I. Sres. Deán y Alcover, visitara al Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo para exponerle este asunto y comunicara al Ilmo. Cabildo el resultado de la entrevista.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de juny de 1931, f. 259v. i 260r.
«La Comisión Capitular nombrada al efecto, e integrada por los M. I. Sres. Deán y Alcover, dijo que se habían encontrado con el Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo, pidiendo su superior consejo acer-

ca de la conducta a seguir por el Ilmo. Cabildo, dado el Decreto aparecido en la Gaceta de Madrid, declarando Monumento Histórico-Artístico esta S.I.C.B. Manifestó la expresada Comisión que el Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo, había aconsejado que, por ahora, no se practique nada. Que continúe la vigilancia. Se dió un voto de confianza al Sr. fabriquero, para que recompense al vigilante de estos servicios.»

1934

- Consulta per la col·locació d'un sistema de altaveus al púlpit. Obres de manteniment del sistema elèctric.
- Oferiment de les Germanes de la Congregació Diocesana de la Caritat per la neteja del cor. Aprovació de l'oferiment i planificació de l'activitat.

- ACM. 01-10-ACA-080, 4 d'abril de 1934, f. 401v.
«El Sr. Arcipreste dijo, que, en cumplimiento de la comisión a él confiada, consultó sobre la conveniencia de la colocación de altavoces en el púlpito de la Catedral al Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo, cuya respuesta fue que no lo consideraba necesario. El Sr. Alcover por encargo del Sr. Fabriquero, dió cuenta de que la Compañía de Electricidad había expuesto la necesidad de efectuar algunas obras en el edificio de la Catedral, a fin de evitar, que, dado el mal estado de algunos alambres conductores, ocurriese algún accidente perjudicial. Se calcula el coste de dichas obras en unas 250 ptas. aproximadamente. Le fue otorgado un voto de confianza.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 5 d'octubre de 1934, f. 419v.
«El M. I. Sr. Deán expuso que las Hermanas de la Congregación Diocesana de la Caridad, previa autorización y aprobación del Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo, y del M. I. Sr. Visitador se ofrecen por amor de Dios y de la S. I. C. B. a cuidar del aseo del coro de la misma, las horas que convengan al Ilmo. Cabildo. Se acordó aceptar tan generoso ofrecimiento y se dió un voto de confianza al M. I. Sr. Canónigo Fabriquero para que determine el modo y forma de llevar a cabo dichos trabajos. Al mismo tiempo

se acordó comunicar de oficio, las gracias a la Rda. M. Superiora General de dicha Congregación por tan generoso ofrecimiento.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 16 d'octubre de 1934, f. 420v.
«Dióse lectura a los siguientes documentos: un oficio del Excmo. y Rvdmo. Sr. Arzobispo-Obispo comunicando haber oficiado a las Hermanas de la Caridad su satisfacción y agradecimiento por haberse ofrecido a cuidar de la limpieza del coro en la Catedral y haber concedido a las hermanas que cuiden de ello cien días de indulgencia lucrables cada semana, rezando siete Ave-Marías y una Salve a la Asunción de Ntra. Sra.; acordó el Ilmo. Cabildo contestar al Excmo. Prelado la satisfacción de la Corporación por el celo que tiene del decoro de nuestra Basílica.
El Sr. Espases propuso que todo el tiempo que estuvieran las religiosas cuidando de la limpieza, hubiera un sacerdote en la sacristía por si necesitaban algo. Acordóse que el Sr. Maestrescuela, con voto de confianza cuidara que estuviera atendido dicho servicio.»

1935

- Projecte d'iluminació de l'altar Major. Nomenament d'una comissió per a aquest fi.
 - Finançament de l'electrificació de les corones laterals del cor per part del llegat de la Sra. Joana Granell.
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de juny de 1935, f. 449v.
«Luego se dió lectura a un proyecto de iluminación del altar mayor, presentado por D. Emilio Sagristá, Beneficiado, quién ofrece una fundación para dotar dicha iluminación.
Se nombró una comisión integrada por los Sres. Esteve y Caimari, para intervenir en los ensayos previos que ofrece el mismo Sr. Sagristá.»
 - ACM. 01-10-ACA-080, 25 de juny de 1935, f. 451v.
«La Comisión Capitular que entiende en la instalación eléctrica para la iluminación del altar mayor, manifestó que, definitivamente se hallaba ya instalada la referida iluminación y que siendo de su agrado procedía tramitar el expediente necesario para fundar dicha iluminación.

El Ilmo. Cabildo lo aprobó y rogó a la Comisión entendiera también en dicha fundación.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 2 de juliol de 1935, f. 452v.
«Se aceptó con voto de gracias el ofrecimiento de una persona, que oculta su nombre, de costear la electrificación del alumbrado de las coronas laterales del coro, transmitido por conducto del Sr. Deán. Se nombró una comisión integrada por los M. I. Sres. Esteve y Caimari para intervenir la instalación de referencia.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 d'agost de 1935, f. 455v. i 456r.
«El Sr. Caimari dijo que la comisión designada al efecto intervino y aprobó la instalación eléctrica en las coronas laterales del coro, costeadas con fondos de la Manda Pía de Dª Juana Granell facilitados por el albacea de la misma D. Juan Alcover Pbro. El Ilmo. Cabildo hizo constar en acta su gratitud y acordó comunicarlo mediante oficio. Igualmente al Rdo. Sr. D. Emilio Sagristá Pbro. y albacea también de la misma por la iluminación del presbiterio.»

1936

- Notícies sobre els bombardejos causats per la Guerra Civil i els seus efectes en la conservació material de la Catedral.
-
- ACM. 01-10-ACA-080, 2 d'agost de 1936, f. 479r.
«Reunido el Ilmo. Cabildo en sesión menor, con asistencia de los M. I. Sres. Deán, Maestrescuela, Quetglas, Espases y Caimari. Enteróse el Ilmo. Cabildo de haber caído las siguientes bombas en diversos bombardeos de la ciudad: Día 24 de Julio sobre la nave del Evangelio, cerca de la capilla de la Purísima. Día 31 del mismo mes, otra sobre la nave central y tramo segundo en el lado del Evangelio; otra día 30 sobre el coro junto al rosetón mayor con rotura de su cristalería; y finalmente otra, día 2 de Agosto sobre la capilla del Corpus Christi. se acordó por ahora diferir la reparación de los desperfectos.
El Presidente (signat: Juan Rotger Deán), Jaime Espases Vicesecretario (rubricat)»

1938

- Retirada de dos faristols del cor i la reubicació de l'hebdomadari dins aquest.
- ACM. 01-10-ACA-080, 2 d'agost de 1938, f. 550r.
«A propuesta del Sr. Deán, se acuerda retirar del Coro los dos facistoles del Hebdomario, y que éste rija el coro desde la primera silla.»

1941

- Projecte per entapissar seients dels capitulars en el cor.
- Electrificació de les sis columnetes dels àngels en la capella Reial.
- Cerca de solució a les interrupcions del fluid elèctric en el cor.
- Trasllat del cor a la capella de Sant Pere, a causa de la neteja del lampadari central.
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de febrer de 1941, f. 620v. i 621r.
«Manifestó también el Sr. Arcediano, haber recibido el encargo del Sr. Deán, para que después de haber expuesto el proyecto de tapizar los asientos de las sillas del Coro, con el fin de evitar que con el roce directo con la madera se rompan las sotanas de seda de los hábitos corales, a varios Sres. Capitulares, y habiendo expresado éstos su conformidad, vea el modo y forma de hacerlo, buscando tela a propósito para el caso.
El Sr. Arcediano manifiesta que la clase de tela que se ha hallado más conveniente para ello es una de la que presenta una muestra, y dice que no habiendo más que una pieza, desea que el Ilmo. Cabildo acuerde en esta sesión si la ha de adquirir o no, pues no adquiriéndola, se expone a que suba de precio. A la vez dice que el presupuesto para tapizar los asientos de las sillas de los Sres. Capitulares, es el de [no consta] pesetas.
Se acuerda dar un voto de confianza al Sr. Arcediano para que explore el parecer de los Sres. Capitulares ausentes, y resuelva en consecuencia.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 29 de maig de 1941, f. 633r.
«Se acuerda electrificar las columnas de los ángeles que están en torno del altar mayor y junto al trono del Sr. Obispo.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 4 de novembre de 1941, f. 639v.
«Se comisiona a los Sres. Fabriquero y Espases para estudiar la manera de iluminar el coro durante las circunstancias actuales en que son frecuentes la interrupciones del fluido eléctrico. Se apunta si la colocación de un Petromax podría ser una solución aceptable.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 28 de novembre de 1941, f. 640v.
«Se acuerda para no interrumpir la limpieza del lampadario, que va a hacerse, trasladar el coro a la capilla de San Pedro, contando con la expresa aprobación del Prelado. La Reserva del Santísimo se tendrá además en la capilla de la Purísima para facilitar la Comunión.»

1943

- Notícies sobre la venta de diferents objectes litúrgics.

- ACM. 01-10-ACA-080, 3 de novembre de 1943, f. 688v. i 689r.
«Al mismo tiempo el Sr. Fabriquero, comunicó al Ilmo. Cabildo, que con autorización del Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo, había vendido una silla de tijera inservible por el precio de 2000 pts., dos cajas también retiradas por 2000 pts., un hierro que sostenía un facistol retirado del culto en 1500 pts.»

1945

- Notícia sobre la venda d'unes antigues taules de l'antic cor de la Catedral, tal vegada procedents del corredor dels ciris. Nomenament d'una comissió per la redacció d'un informe. Aprovació per part de l'arquebisbe-bisbe.

- ACM. 01-10-ACA-081, 17 d'abril de 1945, f. 10r.
«Se acuerda elevar una instancia al Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo para vender unos restos de tablas deterioradas del antiguo coro de la Catedral, acompañada del informe por escrito de los escultores Sres. Vila y Serra; el producto se destinará a Culto y Fábrica. Además otra sobre venta de objetos.»

- ACM. 01-10-ACA-081, 4 de juny de 1945, f. 13r. i 13v.
 «También da cuenta el Sr. Secretario, del Decreto del Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo autorizando al Ilmo. Cabildo para la venta de algunos restos de tablas del antiguo coro de la Catedral, acordada dicha venta en la sesión mayor de día 17 de Abril último. Además, del Decreto del Rdmto. Prelado recaído en la solicitud del Ilmo. Cabildo acordada en la misma sesión del 17 de Abril último sobre venta de objetos, autorizando para elevar Preces a la Santa Sede. El Ilmo. Cabildo acuerda acerca del primer decreto, proceder a la venta de los restos de tablas a que hace referencia; y del segundo nombrar una comisión integrada por los Sres. Arcediano, Chantre, Quetglas, Magistral y Esteve, para redactar las oportunas preces y la presenten al Ilmo. Cabildo en sesión extraordinaria para su aprobación antes de ser elevadas a la Superioridad.»

- ACM. 01-10-ACA-081, 10 d'octubre 1945, f. 23r.
 «El Sr. Quetglas expone que en un desván de la catedral hay unas tablas completamente inservibles, restos del antiguo coro, para cuya compra se le ha presentado un comprador. Se delega a dicho Sr. Capítular para que las venda, previos los trámites necesarios.»

- ACM. 01-10-ACA-081, 16 de novembre de 1945, f. 24r.
 «Se da cuenta de que el Excmo. y Rdmto. Sr. Arzobispo-Obispo, previos los informes correspondientes, concedió con fecha 6 de este mes, el permiso solicitado en instancia de 12 de Octubre último, para enajenar unos trozos de marco dorado y restos del antiguo coro o retablo mayor, que desde 1905 estaban en los desvanes de la Catedral, sin servicio alguno. Hecha la enajenación, se acuerda que las 2.700 ptas. obtenidas, sirvan para enjugar el déficit de Culto y Fábrica, y si no lo hay, se inviertan en valores.»

5.3. Regests de les fonts documentals dels vitralls

1903

- Comunicació de Joaquim Amigó a Antoni Bosch del lliurament d'una primera lletra de canvi corresponent al valor d'unes mostres de vidres de colors.
- Presentació d'una memòria amb els diferents punts del projecte de Gaudí, destacant l'obertura de finestrals i la col·locació de vitralls a la capella Reial.
- Despeses referents al vitrall de l'oratori de Sant Pau.
- Factura del fuster a finals de 1903, en què s'hi reflecteixen els mesos de març i octubre. S'hi inclouen els preus dels cartrons pels vitralls.

1904

- Despeses derivades dels treballs preparatoris dels vitralls i rosassa de la capella Reial, realitzats per Guillem Puig.
- Compte dels pagaments fets a Llorenç Matamala en concepte dels seus treballs preparatoris relatius a la construcció de la rosassa.
- Acord d'iniciar el calat dels finestrals per a la capella Reial.
- Decisions preses en relació amb l'ordre en què s'ha de realitzar la restauració sobretot pel que fa a l'obertura dels finestrals.

1905

- Peticions a Gaudí en relació amb els finestrals.
- Extracte de pagaments relatius al vitrall dels Confessors, situat a la capella Reial.
- Rebut de Llorenç Matamala en tant que ha cobrat pels seus treballs preparatoris de construcció de la rosassa.
- Compte de Josep Pelegrí i de Casa Amigó per la feina de la rosassa i per despeses extraordinàries.
- Rebuts de Casa Amigó on s'especifiquen els vidres i treballs executats en la fabricació de la rosassa, del finestral de les Verges i en despeses extraordinàries (un dels quals va signat per Gaudí).

- Rebut de Josep Pelegrí en què es concreten els treballs i materials emprats en l'elaboració del finestral dels Confessors i en despeses extraordinàries.

1906

- Informacions relatives a la situació econòmica de les obres i als pagaments, fent referència als comptes dels finestrals i la rosassa.
- Intervenció del bisbe lliurant els fons necessaris per al pagament dels vidres de colors corresponents als finestrals del cor.
- Obertura de petits orificis en els finestrals tapiats de les capelles de Sant Pere i Sant Jeroni.
- Rebuts relatius als pagaments pendents i liquidats amb Casa Amigó i amb Josep Pelegrí. Comptes de les despeses relatives a la rosassa i als vitralls de la capella Reial (sense data).
- Relació de despeses corresponents a la rosassa i als vitralls dels Apòstols i de Sant Valerià (sense data).

1908

- Comptes vinculats amb els pagaments pendents tant amb Casa Amigó com amb Josep Pelegrí.

1909

- Acords sobre la forma de mantenir les finestres i les portes segons l'època de l'any.

1910

- Intenció de practicar obertures en els finestrals de la nau de l'Evangeli, així com a la capella de Sant Jeroni i a la capella de la Corona.

1915

- Aprovació del projecte dels finestrals per a la capella de Sant Bernat.

1917

- Conveniència de fer obres de manteniment puntuals a la Seu, destacant la modificació de la reixa protectora de la finestra de la sagristia.

1919

- Informació sobre la quantitat deixada per Joan Gelabert i Albertí en el seu testament, destinada a la construcció d'un finestral dins un període de cinc anys.

1922

- Reparació de l'estructura metàl·lica i dels vidres dels finestrals de la capella Reial.
- Nomenament d'una comissió per garantir l'obertura d'un finestral abans de cinc anys, d'acord amb el testament de Joan Gelabert.
- Inversió del llegat de Joan Gelabert en la Companyia Transatlàntica fins que es necessitin fons per a l'obertura de finestrals.

1923

- Gestions realitzades per a l'obertura del finestral pagat pel llegat de Joan Gelabert.
- Elaboració de dos projectes per part de Joan Rubió, un dels quals per a l'obertura de vitralls a la nau major.
- Decisió d'estudiar la modificació de la llum procedent dels vitralls de la capella de Sant Bernat.

1924

- Llegat de Joana Llanderal per a l'obertura d'un vitrall.
- Resolucions en relació amb l'obertura del vitrall sufragat per Joan Gelabert, acordant demanar permís per obrir un finestral de la nau central amb el tema sobre el «Benedicite Angeli Domini Domino», segons projecte de Joan Rubió i proves de la Casa Granell.
- Exposició dels diversos criteris d'intervenció en el procés d'obertura de vitralls.

- Carta de Joan Rubió indicant els honoraris pendents del delineant i altres operaris pel projecte de finestral.

1925

- Renúncia al llegat de Joana Llanderal i Brondo per a l'obertura d'un finestral de la Seu.

1926

- Aprovació del projecte pel finestral de la nau central pagat pel llegat de Joan Gelabert, tot i que amb diverses condicions i recomanacions a manera de referent per a futures intervencions.
- Acceptació del pressupost presentat per Casa Granell per realitzar el vitrall ubicat en el citat finestral de la nau central.

1927

- Nomenament d'una comissió per proposar la publicació d'inscripcions per sufragar l'obertura de vitralls.
- Primera inscripció realitzada pel bisbe, seguit per llegat de Miquel Costa i Llobera i els fons aconseguits arran de la venda de la casa del Mirador.
- Acord de vendre materials procedents del desmuntatge de les teulades, per l'obertura de vitralls.

1928

- Donacions de diferents personalitats per a l'obertura de finestral: Sr. Comte d'Espanya, Antònia Prim de Batlle i el bisbe d'Osca.
- Exposició dels catorze esbossos de Casa Granell relatius als vitralls de la nau central.
- Acord d'encarregar esbossos per als vitralls de les naus laterals a diferents cases per tal de poder escollir-ne.
- Nomenament d'una Comissió Assessora per elegir els esbossos dels vitralls laterals.
- Decisió d'encarregar els citats vitralls a Casa Granell pel seu menor cost en relació amb Casa Mayer.

- Notícia del desmuntatge de les bastides dels finestrals de la nau central.

1929

- Pressupost destinat a cada una de les accions vinculades als finestrals i l'arranjament de les teulades.
- Acord per desestimar un projecte relatiu a la il·luminació elèctrica del cor i per destinar tots els fons a reparacions urgents i a obertura de finestrals.
- Presentació d'un projecte per al finestral lateral de la capella de Sant Antoni, que serà sufragat amb la condició que sigui realitzat per una casa alemanya.
- Cartes intercanviades amb Casa Granell per arribar a un acord, en virtut de l'adjudicació feta pel Capítol a Casa Granell en règim d'exclusivitat.
- Progressos en l'obertura del finestral sobre la capella de Sant Martí, sufragat pel Sr. Comte d'Espanya, així com en els vitralls de la nau central sobre la capella de Sant Josep i sobre la sagristia de Vermells.
- Oferiment del Sr. Comte d'Espanya de pagar el vitrall de la nau lateral situat sobre la capella de Sant Josep.
- Mostra i acceptació dels esbossos per als finestrals de les naus laterals corresponents a la capella del Sagrat Cor, a la capella de la Immaculada i al portal de l'Almoina.
- Instal·lació dels vitralls de la nau central sobre la capella de Sant Benet, sufragats per Joan March i Ordinas.

1930

- Notícia relativa a la col·locació dels vidres al finestral lateral sobre la capella de la Immaculada.
- Oferiment de sufragar el vitrall de la nau lateral sobre la capella de la Corona en nom d'Antoni Mulet. Aprovació del projecte, i realització per part de Casa Granell. Es representa la visió de Jacob i el sacrifici d'Isaac.
- Acceptació de l'esbós i el projecte corresponent al vitrall de la nau lateral sobre la capella de Sant Josep, elaborat per Casa Mayer i

sufragat per Enric d'Espanya, després d'obtenir el consentiment de Casa Granell.

- Obertura del finestral sobre el portal de l'Almoina i col·locació del vitrall corresponent.
- Disposició del vitrall lateral sobre la capella de Sant Jeroni, en què es representa l'escala dels àngels de la visió de Jacob. És pagat per Ferran Truyols i realitzat per Casa Granell.
- Execució i col·locació del vitrall de la nau lateral sobre la capella de Nostra Senyora de la Grada, sufragat per Josep Juan Ribas. Es representa la profecia de Natan.
- Acord d'obrir dos nous vitralls de la nau central, corresponents a la capella de la Corona i a la capella de Sant Martí.

1931

- Proposta de pagar l'obertura de finestral i vitrall de la nau lateral sobre la capella de Sant Benet per part de Maria Josepa d'Alemanys.
- Arribada d'una comunicació del Bisbat ordenant l'atur en les obres d'obertura de vitralls, en compliment d'una ordre del director general de Belles Arts. Resposta del Capítol.
- Notícies relatives a la recepció de vitralls.

1932

- Substitució del cartell per a almoines destinat als finestrals ubicat al portal de l'Almoina, per un altre de dedicat a culte i fàbrica situat a la porta de Sant Jeroni.

1934

- Acords presos en relació amb la reparació d'una columneta del finestral central del cor del costat de l'Evangeli, tot i que no s'arribava a realitzar.

1935

- Decisió de reparar la columneta del finestral ja citat.

1936

- Diversos desperfectes causats pels bombardejos derivats de la Guerra Civil, destacant la ruptura tant de la rosassa Major com de la rosassa de la capella de Sant Pere.
- Acords relatius a la restauració dels diferents danys causats per aquestes bombes.
- Presentació de l'esbós de la rosassa Major fet per Oleza.
- Visita al *Correo de Mallorca* per a la publicació de les llistes de subscriptors que sufraguin la reparació de la rosassa Major. Important donació de l'arquebisbe-bisbe.

1937

- Notícia sobre el trencament de vidres nous de la rosassa Major.

1938

- Nous desperfectes als vitralls causats altre cop per bombardejos. El projecte per a la seva reparació no és aprovat.
- Finalització de la rosassa de la façana.

1941

- Presentació del pressupost del Sr. Dietrich per a la reparació dels vitralls de les naus laterals.
- Acord d'obrir dos finestrals pel fet de tenir els vitralls corresponents.
- Oferiment de pagar el vitrall sobre la capella de Sant Sebastià per part de l'Ajuntament.

1942

- Col·locació del vitrall lateral sobre la capella de Sant Sebastià, pagat per l'Ajuntament i realitzat per Casa Granell.
- Instal·lació del vitrall de la nau lateral sobre la capella de Sant Benet pagat per Maria Josepa d'Alemanys.

1943

- Aprovació del projecte i obertura del vitrall de la capella de Sant Bernat.

1944

- Decisions preses en relació amb la baixada de carreus de les teulades provinents de l'obertura de finestres.

1946

- Acord relatiu per a la finalització de la restauració de la rosassa Major.
- Resolucions vinculades a les obres que s'han d'executar en els mausoleus dels reis de Mallorca a la capella de la Trinitat.

5.4. Fonts documentals dels Vitralls: ACM. *Actes Capitulars* (1903-1947). ACM. *Fons Baltasar Coll* (1903-1908), sense catalogar.

1903

- Comunicació de Joaquim Amigó a Antoni Bosch del lliurament d'una primera lletra de canvi corresponent al valor d'unes mostres de vidres de colors.
- Presentació d'una memòria amb els diferents punts del projecte de Gaudí, destacant l'obertura de finestres i la col·locació de vitralls a la capella Reial.
- Despeses referents al vitrall de l'oratori de Sant Pau.
- Factura del fuster a finals de 1903, en què s'hi reflecteixen els mesos de març i octubre. S'hi inclouen els preus dels cartrons pels vitralls.

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 7 de novembre de 1903. «He recibido del Ilre. D. Martin Llobera, Canónigo Depositario de esta Santa Iglesia la cantidad de dos mil seiscientos ochenta y siete pesetas para atender a los gastos efectuados en los ventanales de la Capilla Real de esta Santa Iglesia.

Palma 7 de noviembre de 1903.

Signat. Antonio Bosch Pbro.»

- ACM. 01-10-ACA-076, 7 de novembre de 1903, f. 411r./a, 411v./a i 411r./b (acta incorporada en compliment de la sessió del dia 8).

«Ilmo. Sr.

»Los infrascritos individuos de la Comisión que entiende en las obras de reforma que van a ejecutarse en esta Santa Iglesia Catedral tienen el honor de poner en conocimiento de su Sría. Ilma. el proyecto que en líneas generales trazó el Sr. Arquitecto D. Antonio Gaudí en la sesión celebrada el 4 de los corrientes en el Palacio Episcopal bajo la presidencia del Ilmo. Sr. Obispo.

»Los puntos principales de la reforma son los siguientes: abertura de los ventanales de la Capilla Real y colocación de vidrieras en cada uno de ellos; desaparición de los retablos del altar mayor; traslación de la sillería del coro a la Capilla Real; colocación del antiguo corredor de los cirios a una altura conveniente a fin de poder cuidar los vidrios de los ventanales por la parte interior y evitar el mal efecto de que aparezcan dos doseletes superpuestos, el de la sillería y el corredor; colocación de los púlpitos de piedra, uno a cada lado de la Capilla Real; comunicación directa de la actual sacristía mayor con la Catedral y con el coro por la capilla de San Pedro y por la del Corpus-Cristi; puerta de entrada para el público en substitución del portal petit la cual se abrirá en la plazoleta frente a la casa de préstamos y por un espacioso corredor por detrás de los escusados irá a dar en la puerta que desde la Catedral comunica con la antesala Capitular; aislamiento de esta antesala por medio de un tabique en el arco que separa la pequeña bóveda triangular; comunicación directa del patio con la calle y con el interior de la Catedral por una puerta que se abrirá en el corredor; ídem del archivo con el público por otra puerta en el mismo corredor de entrada; traslación de las habitaciones de los sacristanes de guardia a los porches de la sala del archivo convenientemente arreglados; conversión de la sacristía de vermells derribada la actual bóveda en ante sacristía que dé acceso a la actual antesala Capitular que sería sacristía de Canónigos para las grandes festividades y al actual almacén de la Almoina que sería sacristía de Beneficiados; desarrollo en la ante sacristía de una escalera que conduzca a la sala de la escuela por su puerta propia

y al desván de sobre la antesala Capítular que se convertiría en almacén; colocación de la actual puerta del coro en la entrada de la capilla de Vermells.

»Todas estas reformas y mejoras, resultan fáciles de ejecutar, e indispensables para la total observancia del Ceremonial Romano, y para la buena custodia de muchos objetos que hoy no están convenientemente guardados, restituyéndose a su primitiva pureza, elegancia e integridad no solo el templo Catedral sino también las principales dependencias de esta Santa Iglesia que hoy están deformadas por otras construcciones, adquiriendo toda su importancia para el servicio que reclaman las necesidades de esta Catedral.

»Palma, siete de noviembre de mil novecientos tres

Matías Company, Chantre

Mateo Garau, Penitenciario

Mateo Rotger, Canónigo Secretario

Sebastián Cerdá, Beneficiado

Antonio Bosch, Presbítero».

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 28 de novembre de 1903.
«Barcelona 28 Noviembre 1903¹

Rdo. Dr. D. Antonio Bosch Pbro

Muy apreciable Señor y respetable amigo; Por orden de D. Antonio Gaudí, Arquitecto, y segun convinieron en su visita a esa, le participo que con esta fecha hemos girado a su cargo, una letra primera de cambio a los Sres. Jover y Cia. de valor 3.887 pesetas, valor de las muestras de las vidrieras de colores, para esa Sta. Iglesia Catedral. Por si encontrara V. alguna diferencia en la suma no lo extrañe V. pues como la nota que dejó a VV. D. Antonio no tenia yo copia alguna, si solo algun borrador, he tenido de hechar mano del mismo, por eso si hay alguna diferencia en contra de VV. no habria sido más, que muy involuntariamente, y podrán tenerla en cuenta para otro día.

Con recuerdos afectuosos, a todo el Capítulo Catedral, se reitera de V. su más affmo. y humilde servidor y amigo, que en cuanto me encuentre mejor de salud, tendré sumo gusto en visitarle, y

¹ Etiqueta ilustrada: *Fábrica de Vidrieras de Colores. Hijo de Eudaldo R. Amigó y Ca. Sociedad en Comandita. Fundada en 1701. Despacho: Tapinería, 44. Taller, Cortes, 102, y Viladomat, 110-112. Barcelona. trabajos de Arte y Comercio. Gran Novedad en grabados sobre cristal y muselina-esmalte sobre vidrio. Especialidad en curvar y despolir vidrios y cristales.*

con recuerdos a su apreciable familia y querido tío, sabe le aprecia su S.S. q. s. m. b.

Joaquin Amigó (signat).»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. Novembre de 1903.

«Vidriera del Sr. Bisbe

Conceptes pagaments: jornals d'oficials muntadors, gravadors y pintors, Rafel, esmalts viola a l'or, verts, blau, groc i blanc, civas blancas y verdas, civas grans, globos verts y blanchs, plom, estany, llegnes y contribució, petits gastos y acarreos, gastos de mañá, pels ferros, dibuixos del Opisso (50 pts).

Total: 1.003 pts.»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 23 de desembre de 1903.

«Cuenta que presenta el maestro carpintero que suscribe del trabajo hecho para la Santa Iglesia por encargo del Sor. Arquitecto

A saber

Año 1903

Marzo

Por 4 tablas de 2,60 metros de largo de 0,65 ancho

de 4 tablas tablón de grueso componen 40 palmos de tablón

a 0,35 palmos pts.14

Por aserrar y trabajo de juntarlas, encolarlas y cepillarlas 8

Por 4 ídem partidas por la diagonal del mismo largo

20 palmos..... 7

Por aserrar y trabajo 4

Por dos jornales de los oficiales y míos por tomar medidas

con el Sor Arquit 7

Por 4 jornales de oficial por sacar las plantillas de cartón de los ventanales..... 12

Por 4 ídem de otro 6

Por un jornal de oficial por sacar plantillas del ventanal 3

Por uno ídem mio 3,50

Por 14 cartones a 0,40 centimos de Peseta uno 6,30

Por dos horas más y de Pedro por ir a la capilla de la trinidad

a tomar medidas 1,25

Octubre

Por 11 palmos tablón aserrado en listones para plantillas del Sor. Arquitecto, madera y aserrar 4,75
 Por $\frac{3}{4}$ de jornal mios 2,60
 Por tachas empleadas 0,35
 Por dos horas mias y de Pedro por medir el Presbiterio 1,25
 Por una cruz para dibujar de 1,80 metros largo 3
 Por una pieza para dibujar el Sor. Arquitecto 1
 Suma 85,00

Palma 23 Diciembre 1903

Recibí Mariano del Carmen Borrás (signat)

Vº Bº

Mateo Garau Penitenciario (signat).»

1904

- Despeses derivades dels treballs preparatoris dels vitralls i rosassa de la capella Reial, realitzats per Guillem Puig.
- Compte dels pagaments fets a Llorenç Matamala en concepte dels seus treballs preparatoris relatius a la construcció de la rosassa.
- Acord d'iniciar el calat dels finestrals per a la capella Reial.
- Decisions preses en relació amb l'ordre en què s'ha de realitzar la restauració sobretot pel que fa a l'obertura dels finestrals.

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 22 de febrer de 1904.
 «Sor. Secretario de la Junta de reparación de la Catedral
 Nota del gasto efectuado para sacar las plantillas del rosetón y ventanales de la Catedral año 1904
 Por 7 jornales para sacar plantillas en cartón del roseton de la capilla Real a 3,75 ptas 26,50
 Por 6 jornales de muchacho para sacar plantillas en cartón del roseton de la capilla Real..... 2,50
 Por bujir plantillas de madera y arreglo de sus ángulos 4,00
 Por 24 cartulinas para las plantillas de madera..... 9,00
 Por papel blanco para las copias 0,75
 Por 2 jornales de oficial albañil de mi dependencia para tomar las medidas de los ventanales laterales de la Capilla Real..... 6,00
 Suma 48,50
 Palma 22 Febrero 1904

Recibí

Guillermo Puig y Salvá (signat).»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. Febrer de 1904.
«Comte de gastos pagats per Llorens Matamala relatius a la construcció de vidrieras de la rosa de la Seo de Mallorca

1903. Agost a “Helius”

3 capsas placas 13x18 pancromaticas

3 paquets paper 13x18 Lumiere

2 ampollas revelador

1 ampolla de viratge fixador

a a F de J. Texidor

1 pesa paper d'estrugi

3 llapis colors

1903. 15 Septiembre a “Helius”

1 capsa placas pancromaticas

Gastos menors durant lo mes

1903. 20 Novembre a “Helius”

2 capsas placas 13x18 gem

2 ampollas revelador

1 Kilo hiposulfit

1 tubo vidre vermell ap tap

1 goma obturador

2 paquets paper 13x18 timbal

1 ampolla 500 grams viratge fixador

1903. 27 de novembre a F de J. Texidor

6 llapis colors

Gastos menors durant lo mes

1903. 3 Diciembre

Pesa paper d'estrugi

1903. 21 Desembre a Feyto y Canibell

3 llapis a 0,15

3 gomass a 0,40

1903. 27 Desembre a “Helius”

2 capsas plaques 13x18 gem

1 ampolla viratge fixador

25 grams hiposulfit

1903. 31 Desembre a “Helius”

2 paquets paper 13x18 timbal

Gastos menors durant lo mes

1904. 2 janer a “Helius”

2 capsas plaques 13x18 gem

1904. 9 janer a “Helius”

1 ampolla revelador

2 paquets paper 13x18 2,50 grams fixador

1 ampolla viratge

1904. 21 janer a Feyto y Canibell

6 llapis faber nº 1

1904. 22 janer a F de J. Texidor

1 pessa paper d’estràgi

Gastos menor durant lo mes

1904. 6 Febrer a B. dels Andalusos

1 pessa paper d’estràgi

1904. 17 Febrer a F. Rus

1 paquet plaques Gem 13x18

1904. 19 Febrer a Riba

1 tubo vidre vermell

1904. 26 Febrer a Feyto y Canibell

6 llapis

1904. 26 Febrer a F. Rus

2 paquets paper 13x18 timbal

1 ampolla viratge

1904. 29 Febrer a B. dels Andalusos

1 pessa paper d'estragí

1904. 29 Febrer a F. Rus

1 paquet plaques 13x18 gem

2 paquets paper 13x18 timbal

Gastos menors durant lo mes

Gastos generals.

Total 194,12 pts.»

- ACM. 01-10-ACA-076, 15 de març de 1904, f. 427r. i 427v.
«Diose por último cuenta de la reunión celebrada ayer por la Junta de obras de reforma de esta Sta. Iglesia Catedral bajo la presidencia del Ilmo. Sr. Obispo, en su palacio. En ella expuso el Sr. Obispo el proyecto general de reforma sobre el cual se hicieron algunas observaciones accidentales muy atendibles, como fueron, 1º la supresión del corredor de entrada desde la plazuela abriendo por el momento y para evitar gastos, el portal tapiado que desde la misma plazuela da acceso al patio. 2º la colocación de los púlpitos de piedra en los mechones laterales de la Capilla Real y no en los primeros pilares o columnas. Todo pareció a los concurrentes muy aceptable a fin de no distraer fondos en lo accesorio y poder proceder a la obra principal que se intenta; esto es, a la abertura de los ventanales y colocación de vidrieras y a la mutación del coro. Acordose en la misma junta, con el fin de allegar recursos ya que los destinados por el Cabildo parecen insuficientes, invitar a todos los diocesanos por medio de una Pastoral y por circulares, que todos se ofrecieron a firmar, dirigidas a las personas que a juicio de la misma junta merezcan invitación particular. El Cabildo dio su conformidad a todo lo expuesto.

»Acordó también el Cabildo empezar el calado de los ventanales de la Capilla Real, luego de terminar los torreones, toda vez que así lo ha indicado el M. I. Sr. Obrero, de acuerdo con el Arquitecto Sr. Gaudí.»

- ACM. 01-10-ACA-076, 6 de juny de 1904, f. 435r., 435v. i 436r.
«Día 6 de junio de 1904
»Convocados y congregados en la Sala de Audiencias del Palacio episcopal, bajo la presidencia del Ilmo. y Rdmo. Sr. Obispo, los

M. I. Sres. Deán. Arcipreste, Chantre, Gamundí, Despuig, Miralles, Magistral, Lectoral, Penitenciario, Llobera, Rotger, Doctoral y Ramón, al objeto de celebrar ca bildo extraordinario, previa citación ante diem; convocados, mas no esperados, los demás señores Capitulares, recitadas las oraciones de costumbre, quedó abierta la sesión. »El Ilmo. y Rdm. Sr. Obispo expuso en breves palabras el objeto de la convocatoria que abraza dos extremos; el orden con que se han de realizar las obras de reforma acordadas por el Ilmo. Cabildo, según el proyecto del arquitecto de Barcelona D. Antonio Gaudí, comprendiendo en este extremo el orden de tiempo y el orden de trabajos; respecto del 1º manifestó la conveniencia de empezar cuanto antes con el fin de aprovechar los meses de verano, únicos en que se pueden abrir los ventanales y respecto del 2º lo dejó a deliberación del Cabildo, lo mismo que el otro extremo referente a la celebración de los divinos oficios. El M. I. Sr. Chantre manifestó la conveniencia de que se procediera en primer lugar a la abertura de los ventanales a fin de que el polvo y el aire no deteriore la sillería del coro que no se habría de trasladar al nuevo sitio hasta haber terminado las obras de los ventanales. Seguidamente el M. I. Sr. Deán propuso que para la celebración de los divinos oficios durante las obras de la Capilla real se utilizara el coro mismo comunicándolo con dicha Capilla por medio de un lienzo extendido por la galería que une los púlpitos, abriendo el muro de la puerta de entrada y quitando lo que sea necesario de la sillería que le está adosada y que actualmente ocupan el Sr. Obispo y Dignidades en la parte superior, y los beneficiados y acogidos más antiguos en la inferior; así dispuesto y colocado el altar entre la puerta mayor y el se podría usar todo en la misma forma hasta el momento preciso de trasladar la sillería, resultando cómodo para el clero y para los fieles. Ambas proposiciones parecieron bien al Cabildo y después de alguna deliberación se acordó por unanimidad: 1º Llamar al Sr. Arquitecto a fin de que a la mayor brevedad disponga lo necesario para abrir los ventanales y con el orden que juzgue más conveniente, con las debidas precauciones, se proceda a la traslación del coro. 2º Aceptar en todas sus partes la proposición del Sr. Deán de utilizar el coro, colocando el altar en el sitio indicado.

»Leídos los acuerdos anteriormente tomados por el Cabildo referentes a las obras de reforma, enteráronse todos los presente,

quienes examinaron también el plano de reforma que les hizo presentar el Ilmo. Sr. Obispo.

»Se recitaron las oraciones de costumbre y se levantó la sesión; de que certifico.

† Pedro, Obispo de Mallorca

Sic. Mateo Rotger, Canónigo Secretario.»

1905

- Peticions a Gaudí en relació amb els finestrals.
- Extracte de pagaments relatius al vitrall dels Confessors, situat a la capella Reial.
- Rebut de Llorenç Matamala en tant que ha cobrat pels seus treballs preparatoris de construcció de la rosassa.
- Compte de Josep Pelegrí i de Casa Amigó per la feina de la rosassa i per despeses extraordinàries.
- Rebuts de Casa Amigó on s'especifiquen els vidres i treballs executats en la fabricació de la rosassa, del finestral de les Verges i en despeses extraordinàries (un dels quals va signat per Gaudí).
- Rebut de Josep Pelegrí en què es concreten els treballs i materials emprats en l'elaboració del finestral dels Confessors i en despeses extraordinàries.

- ACM. 01-10-ACA-076, 9 de gener de 1905, f. 456v.
«Se acordó proponer al Arquitecto Sr. Gaudí que cuando se coloquen las dos vidrieras de los ventanales que se están fabricando, se pongan también las de los calados de los restantes ventanales; y si en aquella ocasión no hay posibilidad que se cierren con vidrios ordinarios a fin de evitar el aire.»
- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. Setembre de 1905.
«Jornals i vidres diversos entre maig 1904 i setembre 1905: 16 mesos i 15 dies. Conceptes pagaments: jornals gravador i montador. Vidres: plaqué catedral color, catedral blanc, llis, jaspejat i rosa. Total: 9.425,09 pts.»
- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 24 d'octubre de 1905.
«He rebut de D. Antoni Maria Alcover Magistral de la Seu de Mallorca la cantitat de 194,12 pesetes componens als gastos com-

plementaris de la vidriera de la Rosa segons comte presentat al Capitol de la Seu referida.

Barcelona 24 Octubre de 1905

Llorens Matamala (signat).»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 30 d'octubre de 1905.
«Barcelona 30 de Octubre de 1905²
Catedral de Palma de Mallorca
Treballs y materials empleats ab lo rosetó de la Catedral de Palma de Mallorca

0,90 m/e vidre de color rosa a 0,50	45
20,30 m/e vidre de color plaqué a 15	304,50
13,40 m/e vidre de color catedral a 10	134
5,60 m/e vidre de color jaspejats a 22	123,20
7,05 m/e vidre de color llis a 11	77,55
128 jornals de grabador a 5	640
60 jornals de montador a 4,50	270
43 kilos acit pur per grabar a 3,50	150,50
9 fornadas per courer tot lo del rosetó a 10	90
51 kilos plom per montar a 1,50	76,50
Ab total.....	1.911,25

Gastos extraordinaris y vestrets

- 10 jornals empleats en treballs a Sta. Maria y en el Parch, treyen y possant vidrieras a 4,50
- 2 calats de fusta per proves a Sta. Maria
- 2 caixas embalatje y varis acarretjos
- Total.....

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. Novembre de 1905.
«Barcelona, Novembre de 1905³
Catedral de Palma de Mallorca

² Etiqueta il·lustrada: José Pelegrí. *Vidrieras Artísticas de Colores y Grabados en Cristal. Sepúlveda, 177, interior.*

³ Etiqueta il·lustrada: *Fábrica de Vidrieras Artísticas de Colores. Hijo de Eudaldo R. Amigó y C^a. Sociedad en Comandita. Fundada en 1701. Trabajos de Arte y Comercio. Especialidad en vidrieras para Iglesias, salones, galerías, escaleras, etc., etc.; en el grabado sobre cristal, en curvar vidrios y cristales, y en vidrios muselina grabada. Primera Casa en España. Despacho: Tapinería, 44. Taller, Cortes, 102, y Viladomat, 110-112. Medallas de Oro en las Exposiciones de Madrid, Lugo, Barcelona y Dos en Chicago.*

Per el rosetó de sobre el Cor fer 109 panys de vidres de colors grabats de diferentes mides entran els vidres y trevalls següents	
12 metres vidre de color catedral a 10 pesetes metre	120
22 metres vidre de color plaqué a 15 pesetes metre	330
7,50 metres vidre jaspejat en esmalts de color	
a 22 pesetes metre.....	165
5,50 metres vidre de color llis a 11 pesetes metre.....	60,50
1,26 metres vidre de color rosa al ort a 50 pesetes metre.....	65
135 jornals de grabadors a 5 pesetes jornal.....	675
58 jornals de montadors a 4,50 pesetes jornal.....	261
46 Kilos d'acit pur per grabar a 3,50 pesetes el kilo.....	161
48 kilos de plom per montar a 1,50 pesetes el kilo	72
12 cives de colors variats a 0,30 pesetes una	3,60
Total Pesetes.....	1.913,10

Gastos extraordinaris

A un finestral de Sta. Maria del mar posar 3 vidres 28-25 per fer de transparent per les proves a 2 pesetes un	6
Una pesa de paper per tapar oberturas al saló del Parch.....	15
Propinas als mosos del Parch	
40 Kilos masilla per tornar a posar las vidrieras de la fatchada del saló del Parch a 0.50.....	20
per 4 mantas de cotó per tapar clarors a 3,50 pts una	14
per 3 marchs de fusta y montarlos a Sta. Maria	
per sosteniment dels vidres y treball de fusté	26
10 jornals de oficials per els trevalls de Sta. Maria	
y per el Parch	45
2 caijas embalatje a 6 pesetas una.....	12
1 caija embalatje	7
gastos menuts de carros, carretons, ingredients, vernis.....	30
anada del Oficial Masip a Palma per retocar el Rosetó.....	65
Total pesetas	246»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. Novembre de 1905.
«Finestral de les Verjas, vidres y trevalls empleats en dit finestral⁴
39'79 metros vidre color llis a 11 pesetes metro 437,69

⁴ Etiqueta il·lustrada: *Fábrica de Vidrieras Artísticas de Colores. Hijo de Eudaldo R. Amigó y C^a*. [...]

26'60 metros vidre color catedral a 10 pesetes metro	266
27,30 metros vidre blanc catedral a 10 pesetes metro	273
20'42 metros vidre jaspjat am colors a 22 pesetes metro ...	449,24
78,30 metros vidre color plaqué per grabar a 15 pesetes metro	1.174,50
3'50 metros vidre color rosa al ort a 50 pesetes metro.....	175
487 jornals de oficials grabadors a 5 pesetes jornal	2.425
318 jornals de oficials muntadors a 4,50 pesetes jornal	1.431
218 kilos d'acit pur per grabar els vidres a 3,50 pesetes el kilo	763
340 kilos de plom per montar a 1,50 pesetes el kilo.....	510
48 jornadas a10 pesetes una	480
40 kilos de masilla remesa a Palma per els dos finestrals a 0,50 pesetes kilo	20
Total pesetes 8.404,43	

Gastos extraordinaris

Mitja pesa de paper continuum per tapar oberturas	
Sala del Parch	8
60 kilos masilla per la colocacio de las Vidrieras del salo a 0,50	30
10 caixas embalatje a 4 pesetes una	40
10 viatjes de carro a 3,50 pesetes un.....	35
56 vidres naturals diferents midas tallats per plantillas.....	88
6 arrobes palla per embalar a 1,10 pesetes arroba.....	6,60
7 lliuras cera verja per enganchar els vidres a 5 pesetes.....	35
40 jornals de oficials muntadors per montar y desmontar las vidrieras del Saló del Parch.....	180
Per contribuir un poch als gastos de lloguer y contribució.....	140
10 jornadas per coura lo del Rosetó a la pintura.....	100
per gastos d'ingrediennts, per les probes, per embadurna, pincells blanquet, vernis, negre, carretons y propinas als mosos del Parch.....	26
Total pesetes 688, 60»	

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. Novembre de 1905.
«Barcelona Novembre de 1905»
Sr. Catedral de Palma de Mallorca

⁵ Etiqueta il·lustrada: *Fábrica de Vidrieras Artísticas de Colores. Hijo de Eudaldo R. Amigó y C^a*. [...]

Import dels treballs del Rosetó	1.913,10
Import dels gastos extraordinaris del Rosetó	246
Import dels treballs del finestral de las Verjes	8.404,43
Import dels gastos extraordinaris del mateix finestral	688,60
Total	11.252,13

Factura dels Srs Casas y Bardés	577,62
Factura del Mañá Sebastiá Benet	191,88
Total	12.021,63
Cobrat a compte	2.000

Restan	10.021,63
Comforme Gaudí.»	

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 30 de novembre de 1905.

«Treballs y materials empleats ab lo finestral dels Confessors ⁶	
1,80 metres vidre de color rosa a 50	90
76,15 metres vidre de color plaqué a 15	1.142,25
23,20 metres vidre de color jaspejat a 22	510,40
24,70 metres vidre de color catedral blanch a 10	247
19,50 metres vidre de color catedral a 10	195
31,05 metres vidre de color llis a 11	341,55
463 jornals de grabador a 5	2.315
294 jornals de montador a 4,50	1.323
221 kilos acit pur per grabar a 3,50	773,50
329 kilos plom per montar a 1,50	493,50
40 jornadas per coureu tot a 10	400
3 kilos estany per soldar a 5,50	16,50
Total	7.847,70

Gastos extraordinaris y vestrets	
47 vidres clars per fer plantilles	71
7½ litres cera verge per enganxar panys a 5	37,50
90 kilos masilla per colocar vidrieras del saló del Parch a 0,50 ..	45
40 jornal empleats en treure, tornar a posar las vidrieras	
parch y altres treballs secundaris a 4,50	180

⁶ Etiqueta il·lustrada: *Vidrieras Artísticas de Colores y Grabados en Cristal*. José Pelegrí. Sepúlveda, 177, interior.

7 caixas embalatje a 6	42
Per contribuir un poch als gastos generals de contribució, lloguer, gas y altres tinguts com color, pincells, puntas, escombras, fil ferros, acarretjos y altres.....	189
30 cristalls de 73 x 67esm. m/c 14,66 a 30 pesetes}	
(Mitad entregats al	439,80
10 vidres dobles de 80 x 25 pdas. tallats ab 30 passas}	
Sr. Amigó) 255.....	694,80
	Total 1.259,30
Nota. Dits vidres y cristalls quedan ab diposit per utilissarlos a la construcció dels altres finestrals.»	

1906

- Informacions relatives a la situació econòmica de les obres i als pagaments, fent referència als comptes dels finestrals i la rosassa.
- Intervenció del bisbe lliurant els fons necessaris per al pagament dels vidres de colors corresponents als finestrals del cor.
- Obertura de petits orificis en els finestrals tapiats de les capelles de Sant Pere i Sant Jeroni.
- Rebuts relatius als pagaments pendents i liquidats amb Casa Amigó i amb Josep Pelegrí. Comptes de les despeses relatives a la rosassa i als vitralls de la capella Reial (sense data).
- Relació de despeses corresponents a la rosassa i als vitralls dels Apòstols i de Sant Valerià (sense data).

- ACM. 01-10-ACA-077, 16 de gener de 1906, f. 4r.
«Manifestó, después el mismo Depositario, que no le fue posible recoger, para fin de año, las cuentas de los ventanales y rosetón que al Arquitecto Sr. Gaudí tenía encargo de mandar. Como estas cuentas son de pago inmediato y en Depositaria hay un déficit en el efectivo, el referido Depositario pidió autorización a este Ilmo. Cabildo para suplicar al Rdmo. é Ilmo. Prelado que se haga cargo de las indicadas cuentas y adelante las cantidades necesarias con cargo a los fondos de este Cabildo, quien las irá reintegrando a medida que lo permitan los fondos Capitulares o cuando el mismo Sr. Obispo lo disponga. El Cabildo aprobó lo propuesto por el Sr. Depositario.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 1 de febrer de 1906, f. 7v.
«Se acordó consignar en acta un voto de gracias al Rdmo. Sr. Obispo por haberse dignado adelantar por este Cabildo las cantidades que importan los vidrios de colores de los dos ventanales laterales del nuevo coro, abiertos el último verano y los del rosetón central.»

- ACM. 01-10-ACA-077, 8 de març de 1906, f. 15v.
«Se facultó al M. I. Sr. Fabricquero para abrir ventanillos en los calados de las capillas de S. Pedro y S. Jerónimo a fin de disminuir su obscuridad.»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 16 de maig de 1906.
«Barcelona 16 Mayo 1906⁷
M. Iltre. Sr. D. Martín Llobera Canonigo
Muy respetable Señor nuestro; Habiendonos manifestado el Sr. D. Juan Rubió arquitecto que estaba ya solucionada la liquidación de nuestras facturas de los trabajos verificados en esa Sta. Iglesia Catedral, y siendonos conveniente recoger fondos para el pago de algunas letras, le suplicamos tenga la bondad de hacernos efectivo dicho saldo, de lo qual le quedaremos muy agradecidos sus más afectísimos y humildes servidores q.s.m.b.
Hijo de Eudaldo R. Amigó y Cia.
José Pelegrí (signatures)
Siguiendo sus indicaciones le manifestamos que tenemos cuenta corriente en el Banco de España nº 594282 a nombre de Joaquín Amigó y Monteriol, y en caso de haber algun inconveniente, esperamos tendrá la bondad de manifestárnoslo.»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 22 de maig de 1906.
Es tracta d'un pagament de 4.155,35 pessetes a través del Banc d'Espanya a Palma (Sucursal 983), realitzat per Antoni Bosch i Mas per abonar en el compte corrent de Joaquim Amigó i Monturiol a Barcelona. 22 de maig de 1906.

⁷ Etiqueta il·lustrada: *Fábrica de Vidrieras Artísticas de Colores. Hijo de Eudaldo R. Amigó y C^a. Sociedad en Comandita. Primera casa en España. – Fundada en 1701 Premiada con 5 medallas de oro. Despacho: Tapineria, 44. Taller: Cortes, 102, y Viladomat, 110-112 BARCELONA. Trabajos de Arte y Comercio. Gran Novedad en grabados sobre cristal y muselina-esmalte sobre vidrio. Especialidad en curvar y despolir vidrios y cristales.*

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 26 de maig de 1906.
«Barcelona, 26 de mayo de 1906⁸
Recibí á cuenta de mis trabajos ejecutados en la iglesia Catedral de Palma de Mallorca, la cantidad de pesetas Dos mil setenta y siete con 65 céntimos.
José Pelegrí (signat).»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 26 de maig de 1906.
«Barcelona, 26 de mayo de 1906⁹
M. Iltre. Sr. D. Martin Llobera (Canónigo)
A cuenta de los trabajos ejecutados en la Santa Iglesia Catedral de Palma de Mallorca hemos recibido la cantidad de pesetas Dos mil setenta y siete con setenta céntimos.
Hijo de Eudaldo R. Amigó y Cia (signat).»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 22 de maig de 1906.
«Import total de las facturas..... 11.103,25
6 juny 1905. Cobrat en efectiu - 2.000
15 janer 1906. Cobrat en efectiu - 7.000
26 maig 1906. Cobrat en efectiu - 2.077,65 11.077,65
Restan por saldo 25,60
Rebut el saldo Josep Pelegrí (signat). Conforme Gaudí (signat).»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. Sense data.
«Rosetón..... 1.275,50
Ventanal 2.687,00
Total..... 3.962,50»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. Sense data.
«Pruebas del rosetón 1.275,50
Cuenta de Pelegrí..... 1.911,25
Otra..... 85,00
Cuenta de Amigó 1.913,10
id. otra 246,00
Total..... 5.430,85»

⁸ Etiqueta il·lustrada: *Vidrieras Artísticas de Colores y Grabados en Cristal*. José Pelegrí [...]

⁹ Etiqueta il·lustrada: *Fábrica de Vidrieras Artísticas de Colores*. Hijo de Eudaldo R. Amigó y C^a. [...]

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. Sense data.
 - «Journals dels oficials muntadors (a 4,50)
 - Journals de grabadors y pintors (a 5)
 - Jornal Rafael (a 3,50)
 - Acit
 - Planchas de zin
 - Vidre rosa, plaqué a l'or
 - Vidre blau, vert, groch, y viola plaqué
 - Vidre Catedral
 - Vidre llis de color
 - Vidre Vermell
 - plom vell
 - plom nou y gros
 - amazon de fusta empleats
 - Llogués y contribucions
 - Petits gastos, y acarreus
 - 2 caixas embelatje
 - Ferros del petit rosetonet
 - Dibuixos del Sr. Opisso (75 pts)
 - Total..... 1.275,50»

1908

- Comptes vinculats amb els pagaments pendents tant amb Casa Amigó com amb Josep Pelegrí.

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 14 d'abril de 1908.
 - «Barcelona 14 Abril 1908¹⁰
 - Sr. D. Joan Rubió Arquitecte
 - Benvolgut Sr. y Amich; Hi estat en casa seva, dientma la seva germana que V. es trobava a palma am D. Anton, com hi estat alguns dies delicat no me sigut posible el veurel, per més que si hagés sapigut que V. se n'anava a palma, ja hi auria vist avans.

¹⁰ Etiqueta il·lustrada: *Fábrica de Vidrieras Artísticas de Colores. Hijo de Eudaldo R. Amigó y C^a. Sociedad en Comandita. Primera casa en España. – Fundada en 1701 Premiada con 5 medallas de oro. Despacho: Tapineria, 44. Taller: Cortes, 102, y Viladomat, 110-112 BARCELONA. Trabajos de Arte y Comercio. Gran Novedad en grabados sobre cristal y muselina-esmalte sobre vidrio. Especialidad en curvar y despolir vidrios y cristales.*

Li enviú adjunt els saldos que tenim pendens de pago am la Catedral, a més li enviú també la nota que V. em va indicá dels trevalls fets em las provas de la Capella de lla Sma. trinitat i Capella Real. Em recorts afectuosos per l'Excm. Sr. Bisbe, M. Iltre. Dr. Alcover y a D. Anton se repetius de V. son més affm. servidor y amich.
q.b.s.m.

Joaquim Amigó (signat)

Las facturas del fuste Casas y Bardés y del Mañá Sebastiá Bonet, pegades per mi, el Sr. Canonge D. Martí Llobera les guarda.»

ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 17 d'abril de 1908.

«Per els trevalls fets a la Seo de Palma de Mallorca,¹¹ em vidrieras de vidres de colors, em part del rosetó y em tot el finestral de las Verjes, es el total de una factura 11.252,13
més la factura per mi pagada del fuster Srs. Casas y Bardés 577,62
més la factura per mi pagada del Mañá Sr. Sebastiá Bonet. 101,88
Total 12.021,63

En Juin de l'any 1905 cobrat em efectiu 2.000 pesetes

En Janer de l'any 1906 cobrat em efectiu 7.000 pesetes

En Juin de l'any 1905 cobrat en efectiu 2.077,15 pesetes

Total 11.077,15
..... 9.44,48

Rebut per saldo 944,48 pesetes

Fill de Eudaldo R. Amigó y Cia (signat)

Conforme Gaudí (signat).»

- ACM. Fons Baltasar Coll, sense catalogar. 1 de maig de 1908.

«Resum¹²

Import dels treballs del rosetó 1.911,25
Import dels gastos extraordinaris del mateix 85
Import dels treballs ventanal Confessors 7.847,70
Import dels gastos extraordinaris del mateix 1.259,30
Total 11.103,25
Rebut a compte 2.000

¹¹ Etiqueta il·lustrada: *Fábrica de Vidrieras Artísticas de Colores. Hijo de Eudaldo R. Amigó y C^a*. [...]

¹² Etiqueta il·lustrada: *Vidrieras Artísticas de Colores y Grabados en Cristal. José Pelegrí*. [...]

Restan 9.103,25
 Recibí por saldo de esta factura 25,60 pts
 Barcelona 1 mayo 1908. José Pelegrí (signat)
 Conforme Gaudí (signat).»

1909

- Acords sobre la forma de mantenir les finestres i les portes segons l'època de l'any.

- ACM. 01-10-ACA-077, 1 de setembre de 1909, f. 239v.
 «Igualmente se acordó que las ventanas y puertas de esta Sta. Iglesia permanezcan abiertas todo el día, según costumbre de años anteriores, durante el verano, hasta que, a juicio del Sr. Presidente, convenga cerrarlas para evitar el aire frío.»

1910

- Intenció de practicar obertures en els finestrals de la nau de l'evangeli, així com a la capella de Sant Jeroni i a la capella de la Corona.
- ACM. 01-10-ACA-077, 22 de juliol de 1910, f. 303r.
 «[...] y el M. I. Sr. Fabriquero manifestó que para dar luz a la Capilla de Corpus Christi había dispuesto que se abrieran en los ventanales del lado del evangelio varios agujeros y después unas aberturas en forma de pequeños ventanales, y añadió que puede hacerse lo mismo en la Capilla de S. Jerónimo y en la de la Corona.»

1915

- Aprovació del projecte dels finestrals per a la capella de Sant Bernat.
- ACM. 01-10-ACA-078, 3 de novembre de 1915, f. 283v.
 «Finalmente el Sr. Rotger, como Secretario de la Cofradía de S. Pedro y S. Bernardo, por encargo del Venerable Consejo dijo que éste había aprobado un proyecto de vidrieras para los ventanales de la Capilla que se está restaurando y pidió la venia del Ilmo.

Cabildo para ejecutarlo. Al efecto presentó el diseño que contiene varios pasajes de la vida del Santo Abad de Claraval. Después de haberlo examinado los Sres. Capitulares mereció la aprobación unánime y fue concedida la autorización solicitada.»

1917

- Conveniència de fer obres de manteniment puntuals a la Seu, destacant la modificació de la reixa protectora de la finestra de la sagristia.

- ACM. 01-10-ACA-078, 1 de juny de 1917, f. 377v.
«Luego dijo el Sr. Fabriquero que para defenderse de la humedad los muros de la Catedral a espalda de la capilla de la Inmaculada era preciso realizar obras junto al sitio por donde baja el cable del pararrayos; y para evitar roturas en los cristales de las ventanas de la sacristía, era preciso cambiar la rejilla protectora: el Ilmo. Cabildo le dio un voto de confianza para proceder a su arreglo.»

1919

- Informació sobre la quantitat deixada per Joan Gelabert i Albertí en el seu testament, destinada a la construcció d'un finestral dins un període de cinc anys.

- ACM. 01-10-ACA-079, 1 de desembre de 1919, f. 120v. i 121r.
«Por una comunicación de D. José Planas y Sagra, abogado, albacea, heredero usufructuario y administrador testamentario del difunto D. Juan Gelabert y Albertí, beneficiado que fue de patronato particular en esta S. I. C. B., se enteró el Ilmo. Cabildo de que dicho beneficiado Gelabert había dispuesto en su testamento de 28 de Marzo último, un legado de cinco mil pesetas para un ventanal de esta Iglesia y otro de tres mil cuya inversión deja a la libertad del Cabildo.
»El primer legado debe cumplirse dentro de cinco años a contarse del cobro del mismo, quedando en caso de incumplimiento sin efecto el legado. Este es exigible al extinguirse el usufructo de tres años dispuesto por el testador.»

1922

- Reparació de l'estructura metàl·lica i dels vidres dels finestrals de la capella Reial.
- Nomenament d'una comissió per garantir l'obertura d'un finestral abans de cinc anys, d'acord amb el testament de Joan Gelabert.
- Inversió del llegat de Joan Gelabert en la Companyia Transatlàntica fins que es necessitin fons per a l'obertura de finestrals.

- ACM. 01-10-ACA-079, 23 d'agost de 1922, f. 251r.
«Congregados bajo la presidencia del M. I. Sr. Deán los muy ilustres Arcediano, Chantre, Maestrescuela, Quetglas, Espases y Esteve al objeto de celebrar círculo. Por haberse gastado por el óxido el armazón de los portillos de los ventanales de la Capilla Real se acordó su reparación.»
- ACM. 01-10-ACA-079, 16 de setembre de 1922, f. 252r i 252v.
«El M. I. Sr. Fabriquero dio cuenta de la reparación efectuada en los ventanales del coro cuyo armazón había sido sustituido, habiéndose igualmente colocado en su sitio fragmentos de cristales que se habían roto.»
- ACM. 01-10-ACA-079, 1 de desembre de 1922, f. 261r.
«A fin de dar cumplimiento al legado de cinco mil pesetas dispuesto por D. Juan Gelabert para abrir un ventanal de esta basílica antes de cinco años a contar desde el día en que se haga efectivo, se nombró una comisión compuesta por los muy Ilustres Sres. Quetglas y Esteve.»
- ACM. 01-10-ACA-079, 16 de desembre de 1922, f. 262v.
«Se acordó que las cuatro mil novecientas ochenta y ocho pesetas, importe del legado de D. Juan Gelabert para la apertura de un ventanal recibidas por el Sr. Depositario, sean invertidas en obligaciones de la Cía. Transatlántica hasta que llegue el momento de aplicarlas al objeto indicado.»

1923

- Gestions realitzades per a l'obertura del finestral pagat pel llegat de Joan Gelabert.
- Elaboració de dos projectes per part de Joan Rubió, un dels quals per a l'obertura de vitralls a la nau major.
- Decisió d'estudiar la modificació de la llum procedent dels vitralls de la capella de Sant Bernat.

- ACM. 01-10-ACA-079, 2 d'agost de 1923, f. 287r i 287v.
«El M. I. Sr. Quetglas dio cuenta del estado de las gestiones que realiza en cumplimiento de la comisión que tiene del Ilmo. Cabildo respecto de la construcción de las vidrieras para uno de los ventanales. Manifestó haber recibido de D. Juan Rubió un proyecto y presupuesto para uno de los ventanales de la Capilla Real pero en vista de lo crecido del presupuesto había encargado a dicho señor otro proyecto y presupuesto para un ventanal de la nave central, habiéndole escrito recientemente el Sr. Rubió que continua trabajando en este segundo proyecto.»
- ACM. 01-10-ACA-079, 2 d'octubre de 1923, f. 289r.
«Finalmente delegóse al repetido Sr. Quetglas para entender en el arreglo de los ventanales de la capilla de San Bernardo cuyos colores producen mal efecto a causa de la superposición de cristales oscuros efectuada para amortiguar el exceso de luz.»

1924

- Llegat de Joana Llanderal per a l'obertura d'un vitrall.
- Resolucions en relació amb l'obertura del vitrall sufragat per Joan Gelabert, acordant demanar permís per obrir un finestral de la nau central amb el tema sobre el «Benedicite Angeli Domini Domino», segons projecte de Joan Rubió i proves de la Casa Granell.
- Exposició dels diversos criteris d'intervenció en el procés d'obertura de vitralls.
- Carta de Joan Rubió indicant els honoraris pendents del delinquant i altres operaris pel projecte de finestrals.

- ACM. 01-10-ACA-079, 16 d'abril de 1924, f. 306r.

«De la nave central de nuestra Basílica, los que fueron aceptados, acordando dirigir al Sr. Obispo el siguiente, solicitando su autorización.

= Reverendísimo é Ilustrísimo Sr = D. Juan Gelabert, antiguo beneficiado de esta Santa Iglesia Catedral Basílica legó en su testamento al Ilustrísimo Cabildo la cantidad de cinco mil pesetas para un ventanal de esta Santa Iglesia con la condición de que quede colocado dentro de cinco años a contar desde la entrega del capital, debiendo devolverse éste a los administradores para otros fines, si no se cumple la condición impuesta = Fallecido el Sr. Gelabert el 1º de octubre de 1922 recibió el Cabildo este legado el 6 de diciembre del mismo año = Para proceder a su cumplimiento esta corporación encargó al reputado arquitecto D. Juan Rubió y Bellver, conocedor como nadie, de nuestra basílica, los estudios previos convenientes. = El Sr. Rubió, después de estudiar el asunto y consultarlo con algunas casas constructoras de vidrieras, manifestó que con la exigua cantidad legada no es posible abrir ningún ventanal del ábside, como hubiera deseado el Cabildo, ya que a su juicio, hay que acomodarse en los que allí se abran, al procedimiento seguido con los abiertos por el Sr. Gaudí, para lo cual resulta muy insuficiente la cantidad referida. Por esto aconsejó se comenzara la apertura de los de la nave central, en los cuales por su enorme altura, puede emplearse un procedimiento menos costoso, ofreciéndose a estudiar una solución en que quedara armonizada la economía y sencillez con el carácter monumental del templo. = Después de muchas pruebas y ensayos realizados en unión de la casa constructora Granell y el pintor de la misma Sr. Vilás, ha formado el Sr. Rubió el proyecto en colores sobre el “Benedicite Angeli Domini Domino” que se acompaña, cuyo coste no excederá de la cantidad legada. = Esta corporación capitular, al tener el honor de presentar dicho proyecto a V. S. Ilustrísima le suplica se digne examinarlo y aprobarlo, si lo estima acertado, pidiéndole al tiempo la debida licencia para realizar las obras necesarias bajo la dirección del nombrado arquitecto = »

- ACM. 01-10-ACA-079, 12 de juny de 1924, f. 311r i 311v.

«Enteróse el Cabildo de un decreto del Prelado autorizando la apertura de un ventanal en la nave central de esta Santa Iglesia con

tal que se sujete al informe de los Sres. Arquitectos diocesanos Forteza, Roca y Garau que al efecto acompaña. El Cabildo accedió a exponer al Rdmo. Sr. Obispo los inconvenientes y dificultades que trae consigo el sujetarse a dicho informe, a cuyo efecto nombró una comisión compuesta de los Sres. Arcipreste, Maestrescuela y Esteve, quienes harán un esquema de los puntos de vista de la corporación a fin de exponer al prelado el pensamiento de la misma.»

- ACM. 01-10-ACA-079, 17 de juny de 1924, f. 311v – 312v.
«Luego el Sr. Arcipreste leyó una nota conteniendo los puntos de vista de que se hace mención en la sesión anterior, del tenor siguiente: “1. – El estudio de la iluminación lo tienen hecho en su aspecto general los Sres. Gaudí y Rubió. Este manifestó algunas ideas de dicho estudio en los artículos periodísticos. Su competencia en esta materia queda probada por los dos ventanales de la Capilla Real. El plan general en cuanto al asunto, es el canto “Benedicite” propuesto por el H. Rector del seminario y aprobado por el Cabildo. En cuanto a la ejecución artística hay el boceto del Sr. Vilás del cual se esperaba una explicación detallada sobre el procedimiento industrial y estético. 2. – Es una falsedad ó un error el que sea preciso emparentar todas las obras nuevas que se hagan con el ambiente medieval del recinto. = El proyecto puede ser modificado y pueden encargarse otros bocetos en acuarela. = Creemos es un absurdo poner a la sanción pública proyectos artísticos = Tampoco es práctico interesar en el proyecto todas las fábricas industriales. Basta valerse de una, dos ó tres de reconocido prestigio. = No creemos se necesiten dos años para el estudio y las gestiones. = Qué sería lo más práctico? El Sr. Arcipreste manifestó que el Rdmo. Sr. Obispo estimaba que el Ilmo. Cabildo debía sujetarse al informe de referencia que consideraba acertado. El Cabildo desistió por ahora de abrir ventanales en la nave central y acordó continuar abriendo los del coro, empezando por el de la Inmaculada, pidiendo antes la venia del Prelado a cuyo efecto nombró la misma comisión a la cual fue agregado el Sr. Quetglas.»
- ACM. 01-10-ACA-079, 1924, f. 313v.
«El Sr. Quetglas presentó un proyecto de exposición al Prelado relativo a los ventanales del coro, a fin de que no se pierda el legado de

D. Juan Gelabert. El Cabildo lo aprobó y acordó elevarlo al Reverendísimo Sr. Obispo, guardándose una copia de dicha exposición.»

- ACM. 01-10-ACA-079, 17 de novembre de 1924, f. 322r i 322v.
«Diose lectura de un informe de los Sres. Arquitectos diocesanos D. Francisco Roca, D. Guillermo Forteza y D. Carlos Garau sobre una instancia dirigida por el Cabildo al Prelado pidiendo autorización para abrir el primer ventanal de la derecha del coro; y también de un decreto del Rdmo. Prelado accediendo a lo solicitado, con las garantías propuestas por los tres arquitectos. Respecto del citado informe el Ilmo. Cabildo acordó hacer constar en acta su protesta por la desconsideración con que es tratada esta corporación por los informantes.»
- ACM. 01-10-ACA-079, 1 de desembre de 1924, f. 324r.
«El Sr. Quetglas dio lectura a una carta del arquitecto D. Juan Rubió diciendo que su intención en los proyectos de ventanales no ha devengado honorario alguno por no haberse ejecutado dichos proyectos, pero que los honorarios del delineante y demás dependientes que han trabajado en aquellos, ascienden a 1285 ptas. Se acordó que el Sr. Depositario las hiciera efectivas.»

1925

- Renúncia al llegat de Joana Llanderal i Brondo per a l'obertura d'un finestral de la Seu.

- ACM. 01-10-ACA-080, 26 de desembre de 1925, f. 31r.
«(...) Dª Juana Llanderal y Brondo (q.e.p.d.) había legado a esta Sta. I. C. B. 10.000 ptas. para la apertura de un ventanal, el Cabildo acordó renunciar a dicho legado, otorgando la correspondiente escritura.»

1926

- Aprovació del projecte pel finestral de la nau central pagat pel llegat de Joan Gelabert, tot i que amb diverses condicions i recomanacions a manera de referent per a futures intervencions.
- Acceptació del pressupost presentat per Casa Granell per realitzar el vitrall ubicat en el citat finestral de la nau central.

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de març de 1926, f. 36r.
«El Sr. Quetglas manifestó que había entregado al M. I. Sr. Depositario Capitular 10.000 ptas. recibidas de los Sres. herederos de Da Juana Llanderal Brondo (q.e.p.d.) como legado de la misma, para la apertura de un ventanal. El Cabildo encargó a los Sres. Depositario y Quetglas la colocación de la referida cantidad hasta el momento de su empleo.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de març de 1926, f. 36v.
«Enteróse el Cabildo de un oficio del M. I. Secretario del Obispado, trasladando un decreto del Prelado en el cual aprueba éste el proyecto de ventanal para la nave central presentado por el Cabildo. A dicho decreto acompaña el informe favorable del Tribunal sobre Muebles e Inmuebles cuyas indicaciones encarga el Prelado que se tengan en cuenta, a saber: “que se aminore la intensidad de los rojos ó que se procure que su distribución –al igual que la de sus figuras– resulte menos uniforme; que la vidriera de que se trata sirva de norma para la apertura de los restantes ventanales cuyo conjunto debe presidir la más completa armonía, no solo en la elección de los temas ó motivos propuestos por el Cabildo (el Ps. “Benedicite”) sinó también en el dibujo y colorido de los mismos”. Nombróse a los Sres. Quetglas, Fabriquero y Depositario para encargar brevísimos bocetos de todos los ventanales de la nave central.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de setembre de 1926, f. 47r.
«Se admitió el presupuesto presentado por la Casa Granell para la construcción de la proyectada vidriera de la nave central. Dicho presupuesto asciende a 4.800 ptas. pero la casa constructora manifiesta que, por causas que no dependen de ella, ni puede detallar, esta cantidad puede sufrir un aumento de 15%. Reservóse para otra sesión el nombramiento de un arquitecto mallorquín para dirigir las obras de colocación.»

1927

- Nomenament d'una comissió per proposar la publicació d'inscripcions per sufragar l'obertura de vitralls.
- Primera inscripció realitzada pel bisbe, seguit per llegat de Miquel Costa i Llobera i els fons aconseguits arran de la venda de la casa del Mirador.
- Acord de vendre materials procedents del desmuntatge de les teulades, per l'obertura de vitralls.

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de juliol de 1927, f. 69r.
«Habiéndose iniciado una corriente de opinión, en toda la Diócesis, a favor de la apertura de los ventanales de esta Sta. Ig^a., el Cabildo acordó nombrar una comisión integrada por los Sres. Quetglas, Magistral, y Fabriquero y proponer al Prelado la publicación de una inscripción con cuotas mínimas de 1 peseta mensual.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de desembre de 1927, f. 77r.
«Luego el Sr. Esteve en nombre de la Comisión que atiende en la apertura de los ventanales manifestó que el Prelado había encabezado la inscripción para dicha apertura, con 7.500 ptas. cantidad equivalente al coste de un ventanal, e invitó al Cabildo a inscribirse.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 4 de setembre de 1927, f. 77v.
«El Sr. Quetglas expuso que de conformidad con lo manifestado por el Depositario, podrían aplicarse al pago de un ventanal los réditos de la venta de la caseta del Mirador y los de un título de 5.000 ptas. legado a la fábrica por el M. I. D. Miguel Costa y Llobera, (q.s.g.h.).»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de desembre de 1927, f. 78r.
«A propuesta del Sr. Fabriquero acordóse proceder a la venta de materiales inservibles, procedentes del desmonte de tejados ocasionado por la apertura de los ventanales.»

1928

- Donacions de diferents personalitats per a l'obertura de finestrals: Sr. Comte d'Espanya, Antònia Prim de Batlle i el bisbe d'Osca.
- Exposició dels catorze esbossos de Casa Granell relatius als vitralls de la nau central.
- Acord d'encarregar esbossos per als vitralls de les naus laterals a diferents cases per tal de poder escollir-ne.
- Nomenament d'una Comissió Assessora per elegir els esbossos dels vitralls laterals.
- Decisió d'encarregar els citats vitralls a Casa Granell pel seu menor cost en relació amb Casa Mayer.
- Notícia del desmuntatge de les bastides dels finestrals de la nau central.

- ACM. 01-10-ACA-080, 2 de gener de 1928, f. 80r.
«El M. I. Sr. Quetglas manifestó que el Excmo. Sr. Conde de España se había inscrito para costear las obras de un ventanal; que una señora cuyo nombre se oculta, había entregado a dicho Sr. Quetglas mil ptas., y que D^a. Antonia Prim de Batlle había escrito ofreciendo igualmente mil ptas. Se acordó que conste en acta el agrado con que el Ilmo. Cabildo ha oído los ofrecimientos de las referidas personas y que se consideren como bienhechores de esta S. I. C. B.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de gener de 1928, f. 80v.
«El Maestrescuela dio cuenta de haber visitado la comisión al Rdmo Sr. Obispo de Huesca quien ofreció gestionar la contribución de los demás Obispos mallorquines a la obra de los ventanales, manifestación que el Cabildo agradece vivamente. Se acordó que los 14 bocetos expuestos en el archivo sean aceptados, con las observaciones y modificaciones que se indiquen, después de permanecer expuestos varios días más para su examen, acordándose asimismo, con las condiciones dichas, encargarlos a la Casa Granell, de Barcelona. Finalmente para las vidrieras laterales propuso el Sr. Quetglas encargar un tema sobre profecía mesiánica, a diversas casas, sin compromiso alguno por parte del Cabildo el cual escogerá el boceto que sea de su mayor agrado.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de març de 1928, f. 85v.
«A propuesta del Sr. Quetglas, a petición de los albaceas de la Sra. Juana Llanderal y Brondo, se acordó aplicar un legado pro ventanal a la construcción de uno de los de la nave del centro.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 18 de juliol de 1928, f. 95r i 95v.
«El M. I. Sr. Secretario leyó el objeto de la convocatoria que era: “Para tratar de la forma de adjudicación de los bocetos de ventanales”. Inmediatamente pidió la palabra el M. I. Sr. D. Juan Quetglas, y, habiéndosela concedida por la Presidencia, presentó una lista de los señores que han de formar la Comisión Asesora para clarificar por orden de mérito, los bocetos de ventanales presentados por las Casas Constructoras que han tomado parte en el Concurso que convocó esta Ilmo. Cabildo. Esta lista formulada de común acuerdo con el Rdo. Prelado está integrada por los Sres. siguientes: Excmo. Sr. D. Enrique Sureda, Presidente de la Comisión de Monumentos, D. Gaspar Bennassar, Arquitecto Municipal y Diocesano, D. Pedro Cáffaro, Académico de Bellas Artes, D. Pedro Barceló, profesor de Dibujo del Instituto y Normales, y Crítico de Arte, D. José de Oleza, Arquitecto Diocesano. Fue aceptada esta Comisión con unanimidad del Ilmo. Cabildo.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 2 d'octubre de 1928, f. 101r i 101v.
«Luego el M. I. Sr. Quetglas dió lectura del dictamen emitido por el Tribunal técnico sobre los proyectos de vidrieras para los ventanales de las naves laterales, presentados por varias casas nacionales y extranjeras en virtud del concurso gratuito que se publicó por esta Ilma. Corporación. El parecer del tribunal se ha pronunciado a favor del boceto nº 4 y de los nº 2 y nº 2 bis respectivamente. De la Casa alemana Mayer y de la Casa Granell de Barcelona, dejando la elección definitiva a las entidades consultantes, Rdmto. Sr. Obispo y Ilmo. Cabildo. Expuso el M. I. Sr. Quetglas que consultados por la Comisión los Sres. Barón de Pinopar y el Conde de España que han ofrecido costear un ventanal cada uno, se han decidido por los de la Casa Granell, atendido su menor coste, decisión que ha merecido la aprobación del Rdmto. Sr. Obispo. En atención a lo expuesto, el Ilmo. Cabildo acordó que fueran los de la Casa Granell, los elegidos para las naves laterales, encargándose esta de

su construcción, previa presentación y aprobación de bocetos por esta Corporación.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 16 d'octubre de 1928, f. 103r.
«Luego enteróse la Corporación de una carta de la Casa Granell, dando las gracias por haber sido escogida, mediante concurso, para la construcción de los vidrios para los ventanales de las dos naves laterales de esta Catedral, asegurando poner en tal empresa todo el interés que fuere necesario para corresponder a la confianza del Ilmo. Cabildo.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de novembre de 1928, f. 106r.
«El M. I. Sr. Maestrescuela preguntó si sería aceptada una oferta de costear un ventanal con la libertad de designar la casa constructora y sin necesidad de encargarlo a la Casa Granell, previa presentación de boceto a la aprobación de la Corporación Capitular. Se difirió la resolución para la próxima sesión mayor.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 4 de desembre de 1928, f. 106v.
«El M. I. Sr. Quetglas dijo que el mismo día empezarían los albañiles a quitar los andamios de los ventanales de la nave central, situados encima de los portales del Mirador y de “Almoyna” y se avisaba a los Sres. Capitulares por si querían ver la cristalería colocada. El Cabildo se dio por enterado.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de desembre de 1928, f. 112v.
«Enteróse la Corporación que el Ilmo. y Rdmo. Sr. Obispo de Huesca¹³ se suscribía por quinientas pesetas a las obras de los ventanales de esta Catedral sin perjuicio de contribuir con su parte proporcional en el caso de que los Obispos mallorquines resolvieran costear uno.»

¹³ El bisbe d'Osca era el prelat mallorquí Mateu Colom Canals.

1929

- Pressupost destinat a cada una de les accions vinculades als finestrals i l'arranjament de les teulades.
- Acord per desestimar un projecte relatiu a la il·luminació elèctrica del cor i per destinar tots els fons a reparacions urgents i a obertura de finestrals.
- Presentació d'un projecte per al finestral lateral de la capella de Sant Antoni, que serà sufragat amb la condició que sigui realitzat per una casa alemanya.
- Cartes intercanviades amb Casa Granell per arribar a un acord, en virtut de l'adjudicació feta pel Capítol a Casa Granell en règim d'exclusivitat.
- Progressos en l'obertura del finestral sobre la capella de Sant Martí, sufragat pel Sr. Comte d'Espanya, així com en els vitralls de la nau central sobre la capella de Sant Josep i sobre la sagristia de Vermells.
- Oferiment del Sr. Comte d'Espanya de pagar el vitrall de la nau lateral situat sobre la capella de Sant Josep.
- Mostra i acceptació dels esbossos per als finestrals de les naus laterals corresponents a la capella del Sagrat Cor, a la capella de la Immaculada i al portal de l'Almoina.
- Instal·lació dels vitralls de la nau central sobre la capella de Sant Benet, sufragats per Joan March i Ordinas.

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de febrer de 1929, f. 118r i 118v.
 «El Sr. Alcover como fabriquero dió cuenta de que durante el mes anterior trabajaron dos brigadas de albañiles, una en la obra de los ventanales y la otra en obras de reparación de grietas y otros desperfectos en los tejados y terrados o azoteas. Dijo que consideraba urgentísimas algunas reparaciones cuyo plan es como sigue:
 Plan a desarrollar Presupuesto aproximado
 Reparación del campanario (por el lado norte 1200 pts
 (Parte Norte) Arreglar juntas en los terrados, enladrillados (4), derribar tejados y columnas con arreglos de junta, en los arcos y paredes correspondientes 1500 pts
 Enladrillar cuatro terrados, derribar tejados y reparación de arcos, paredes, etc. 6000 pts

(Parte del Mar) Acabar el pavimento en dos terrados, y en tres derribar tejados, y columnas con arreglo de juntas en los arcos y paredes	2000 pts
Enladrillar un tejado	1500 pts
Reparación de los contrafuertes y de los torreones	1000 pts
Capilla Real, tejado. Arreglo superficial de tejas y vigas	500 pts
Piso interior de cemento portlands	500 pts
Restauración del ventanal de la Capilla del Corpus Christi	200 pts
Arreglo del tejado de la Sala Capitular y de l'Almoyna (descontado el alero	700 pts

Luego hay que atender a la vigilancia continua de los tejados.

Se autorizó al Protector de las sacristías para hacer colocar cristales en las puertas de la capilla de las reliquias en la sacristía mayor, y arreglar las gradas para exponer las reliquias, trabajos presupuestados en unas ciento treinta y cinco pesetas.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de març de 1929, f. 127r i 127v.
«Dióse lectura a un informe del electricista Sr. Gacías sobre un proyecto de alumbrado del coro. No obstante ser del gusto de los Sres. Capitulares, se acordó diferir su ejecución para tiempos mas oportunos, por estar en la actualidad fija la atención del Ilmo. Cabildo en reparaciones urgentes de esta Catedral y construcción de los nuevos ventanales, pagándose al Sr. Gacías sus honorarios por el trabajo presentado.
El Sr. Maestrescuela presentó un proyecto de ventanal para la nave de S. Pedro y capilla de S. Antonio de Padua, que un señor que oculta su nombre se ofrece a costear con la precisa condición de que sea construido por una casa alemana. Puesto a discusión, se acordó invitar al que lo ofrece, a entrevistarse con la comisión capitular y, caso de no llegar a un acuerdo, y escribir a la Casa Granell, y ponerse de acuerdo con ella a fin de poder aceptar dicha oferta, dado el mucho trabajo que este Cabildo le ha proporcionado. Luego el mismo Sr. Quetglas dió cuenta de quedar abierto el ventanal situado sobre la capilla de S. Martín, costeadado por el Excmo. Sr. Conde de España, y de estar preparados y recibidos los cristales de dos nuevos ventanales, correspondientes a la nave central y capilla de S. José y Sacristía de Vermells, continuando luego por el de la Capilla de S. Benito.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de març de 1929, f. 128r.
«El M. I. Sr. Esteve dijo que el señor que desea costear un ventanal con la condición de que sea construido por la casa alemana, quiere guardar el incógnito hasta su resolución definitiva y por ello no puede entrevistarse con la Comisión Capitular, pro ventanales. En vista de tal manifestación acordó el Ilmo. Cabildo que dicha Comisión escriba a la Casa Granell, y vea de prevenir desavenencias, si se atiende a lo solicitado para aprovechar el importante donativo.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 d'abril de 1929, f. 129r.
«La Comisión pro ventanales, dijo que el Noble Sr. D. Enrique de España había ofrecido costear el ventanal, situado sobre la capilla de S. José en la nave lateral.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 19 d'abril de 1929, f. 132v.
«El infrascrito secretario dijo haber recibido encargo del Sr. Maestrescuela de manifestar al Ilmo. Cabildo que el caballero que tiene ofrecido costear una vidriera de esta S. I. con la condición de que sea construida por una casa alemana, esperará la contestación de este Ilmo. Cabildo hasta el domingo, día 21, por la noche y la no contestación la considerará como una negativa y lo tomará a ofensa. A preguntas de la presidencia contestó el Sr. Esteve, como miembro de la Comisión Capitular pro ventanales que oportunamente se escribió a la Casa Granell, dicha oferta a fin de prevenir asperezas, la cual contestado que ya comunicaría su parecer. Seguidamente se puso a discusión si se aceptaba o no la oferta, pronunciándose por su aceptación en principio, todos los presentes, excepción hecha del Sr. Chantre quien se abstuvo por faltarle elementos de juicio, puesto que al tratarse de dicho asunto en sesiones anteriores, estaba ausente. En consecuencia se aceptó en principio la oferta, acordándose que el Sr. Esteve, telegrafíara a la Casa Granell, pidiendo inmediata contestación a la referida carta.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 20 d'abril de 1929, f. 133r i 133v.
«Enteróse el Ilmo. Cabildo de un telegrama de la Casa Granell de Barcelona, constructora de la cristalería de los ventanales en estos terminos “Extrañamos no hayan recibido carta diez y ocho denegando permiso. Sirve esta para confirmar lo manifestado, Granell”. En vista del contenido de este telegrama el Ilmo. Cabil-

do acordó diferir la resolución definitiva respecto de la aceptación de la vidriera ofrecida, a que se refiere el acta del día anterior, hasta conocer el contenido de la citada carta de que no tiene noticia la Corporación. De esto y del telegrama recibido el infrascrito Secretario encargo de dar cuenta al Sr. Maestrescuela para transmitirlo a la persona interesada.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 24 d'abril de 1929, f. 133v – 134v.
 «El Sr. Quetglas dió lectura a una carta del Sr. Granell, constructor de la cristalería de los ventanales, en contestación a otra que le dirigió relativa a encargar a otra casa la construcción de una vidriera a petición de la persona que se ha ofrecido a costearla. Dice así la carta del Sr. Granell: “Iltrmo. y Rdmo. Sr. D. Juan Quetglas, Canónigo de la Corporación Capitular de las Vidrieras de la Santa Iglesia Catedral. Palma de Mallorca - Iltrmo. Sr.- Correspon-diendo a su atta. debemos participarle nuestra extrañeza por lo solicitado por esa Corporación Capitular, pues como sabe muy bien la misma, nos fue otorgada la construcción de las vidrieras después de un concurso y aun cuando por lo que se refiere a la parte material del asunto que mermaría lo que habíamos contado como beneficio, construyéndolas todas, comprenderan muy bien que en lo referente a la parte moral, nos afecta muchísimo mas, que otro fabricante cualquiera ejecutase una de dichas vidrieras. Todos los vidrios y materiales que puedan emplear cualquier fabricante de vidrieras los empleamos nosotros, como pueden ver si fijan su atención en las vidrieras, pues recibimos vidrios de todas partes del mundo apropiados para estos trabajos y los esmaltes para la cocción son los mismos que emplean las otras casas. Por otra parte nosotros sabemos muy de cierto que las vidrieras que hemos entregado son lo que deben ser, y lo que la gran Catedral demanda, y por lo tanto no vemos razón alguna para permitir que otra casa cualquiera sea nacional o extranjera venga con su obra a romper el conjunto de la vidriera que estamos haciendo con todo cuidado y nuestro mayor esmero y conciencia. Suponiendo se harán Vdes. cargo de nuestras observaciones que creemos, justas, aprovechamos esta oportunidad para ofrecernos como siempre a sus órdenes muy atts. affms. s.s.q.e.s.m.- Granells-Rubricado.- P. D. Mucho agradeceríamos y creemos ser merecedores a ello, tuvieran a bien mostrarnos los bocetos a que se refieren.”

La carta aludida, enviada por el Sr. Quetglas dice lo siguiente: “Sres. Granell y Compañía- Muy apreciados Señores: Estos días se ha presentado al Cabildo el ofrecimiento de un ventanal de las naves laterales, de nuestra Catedral, pero quiere, como condición, sine qua non, que lo construya una casa alemana. La Corporación Capitular, después de seria deliberación sobre tal asunto, acordó que la Comisión Capitular escribiese a Vdes. para ver si permitirían que dicha Casa alemana construyese la aludida vidriera, a fin de no perder tal ofrecimiento. Cumpliendo dicho encargo, escribo a Vdes. esperando se dignarán contestarnos para proceder en consecuencia. Excuso decir a Vdes. que esto no implica, al menos por arte de la Comisión, censura alguna respecto de los trabajos realizados por Vdes, sino solo deseo de no perder un ventanal. De Vdes. Afm. s.s. P. la Comision I. B. Palma 25 de Mayo de 1929.” Se acordó que el Sr. Quetglas escriba a la Casa Granell que cuando vengan a Mallorca se tratará personalmente del asunto que motivó dichas cartas.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de maig de 1929, f. 135r.
«El Sr. Quetglas dió cuenta de haber cumplido el encargo de escribir a la Casa Granell.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 7 de maig de 1929, f. 136r i 136v.
«Finalmente el Sr. Deán manifestó que había propuesto a la Casa Granell de Barcelona que no se oponga a que el Ilmo. Cabildo acepte la oferta que un señor le ha hecho de pagar una vidriera de las del Concurso a ella adjudicado, pero encargando su construcción a una Casa alemana. La Casa Granell por consideración al Ilmo. Cabildo accedió a ello a condición de que tal caso no se repita.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de juliol de 1929, f. 146v.
«Presentáronse los bocetos de las vidrieras que han de colocarse sobre las capillas del Sagrado Corazón de Jesús y de la Inmaculada, naves laterales, acordándose pedir autorización del Ilmo. Sr. Vicario Capitular para su realización.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 d'agost de 1929, f. 147v.
«Dióse lectura de un Oficio del Ilmo. Sr. Vicario Capitular en que autoriza la construcción de las vidrieras de sobre las capillas del

Corazón de Jesús y de la Inmaculada conforme con los bocetos presentados.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 d'agost de 1929, f. 148r.
«El Sr. Quetglas dió cuenta de quedar colocada la vidriera de sobre la capilla de S. Benito, nave central, costeada por D. Juan March y Ordinas.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 16 d'agost de 1929, f. 149v i 150r.
«Luego el Sr. Quetglas presentó un boceto de vidriera para colocar sobre la puerta de “Almoína”, en la nave lateral, acordando pedir autorización al Ilmo. Sr. Vicario Capitular para su construcción y colocación.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 2 de setembre de 1929, f. 151r.
«Dióse lectura de los siguientes documentos: ... b) otro oficio aprobando el boceto de la vidriera para el ventanal del portal de “Almoína”.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 2 de desembre de 1929, f. 162v.
«Para facilitar la contabilidad de los gastos ocasionados por la apertura de ventanales, se acordó aplicar seis mil pesetas al pago de cuentas de albañilería correspondientes a cada uno de los años 1928 y 1929 con cargo al fondo de Fábrica.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de desembre de 1929, f. 164v.
«Se acordó a petición de la Comisión, abrir, para la colocación de la vidriera, el ventanal de encima la capilla de la Inmaculada, tomadas las precauciones para evitar molestias del aire y demás.»
1930
Notícia relativa a la col·locació dels vidres al finestral lateral sobre la capella de la Immaculada.
Oferiment de sufragar el vitrall de la nau lateral sobre la capella de la Corona en nom d'Antoni Mulet. Aprovació del projecte, i realització per part de Casa Granell. Es representa la visió de Jacob i el sacrifici d'Isaac.
Acceptació de l'esbós i el projecte corresponent al vitrall de la nau lateral sobre la capella de Sant Josep, elaborat per Casa Mayer i

sufragat per Enric d'Espanya, després d'obtenir el consentiment de Casa Granell.

Obertura del finestral sobre el portal de l'Almoina i col·locació del vitrall corresponent.

Disposició del vitrall lateral sobre la capella de Sant Jeroni, en què es representa l'escala dels àngels de la visió de Jacob. És pagat per Ferran Truyols i realitzat per Casa Granell.

Execució i col·locació del vitrall de la nau lateral sobre la capella de Nostra Senyora de la Grada, sufragat per Josep Juan Ribas. Es representa la profecia de Natan.

Acord d'obrir dos nous vitralls de la nau central, corresponents a la capella de la Corona i a la capella de Sant Martí.

- ACM. 01-10-ACA-080, 25 de gener de 1930, f. 170r.
«Luego el Sr. Quetglas manifestó que día 28 de este mes empezarían a ser colocados los cristales del ventanal de sobre la capilla de la Inmaculada.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de febrer de 1930, f. 172r i 172v.
«El infrascrito Secretario dijo haber recibido encargo de D. Luís Mulet, de ofrecer en su nombre el pagar la vidriera de la capilla de la Corona, nave lateral, en sufragio del alma de D. Antonio Mulet (q.s.g.h.). Fué aceptado el ofrecimiento, acordando hacer constar un voto de gracias y encargar el proyecto, cuyo tema versará sobre “El sacrificio de Abraham y la bendición de su descendencia”.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de març de 1930, f. 174r i 174v.
«Luego el Sr. Esteve presentó su boceto para la vidriera de sobre la Capilla de San José, hecho por una casa de Munich por encargo de D. Enrique España, que se ofreció para pagarla, y desea que la construya dicha casa. Supuesto el concurso adjudicado a la Casa Granell de Barcelona para la construcción de todas las vidrieras de las naves laterales, por mayoría se acordó exponer el caso a dicha casa, a fin de no perder el Ilmo. Cabildo el referido donativo; ofreciéndose el Sr. Espases a redactar la carta a fin de no poner en compromiso a la comisión, debiendo empero firmarla el que suele firmar las que a la citada casa se dirigen. El Ilmo. Cabildo aceptó la oferta del Sr. Espases y se le agregó el Sr. Doctoral.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de març de 1930, f. 175v.
«Luego el Sr. Espases pidió al Ilmo. Cabildo que le relevaran del encargo de redactar la carta a la Casa Granell, que se le confió en la sesión anterior por razones del que debía firmarla, que él acata. Se accedió a ello, reservando el acuerdo para la próxima sesión mayor.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de març de 1930, f. 176v.
«Luego se comisionó a los Sres. Doctoral y Esteve para suplicar al Sr. Vicario Capitular que escribiera a la Casa Granell, constructora de las vidrieras de esta Catedral, a fin de que no ponga obstáculos a que una casa de Munich construya la que ha de costear el Conde de España.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de març de 1930, f. 177r.
«El Sr. Doctoral, en nombre de la Comisión nombrada en la sesión anterior, dijo que al Sr. Vicario Capitular no le parece bién escribir a la Casa Granell. En consecuencia a propuesta del Sr. Espases, se nombró una Comisión integrada por el mismo y el Sr. Sirvent, para significar a D. Enrique España si en vez de costear la vidriera del ventanal de sobre la Capilla de S. José, quiere costear los tres del fondo de la misma Capilla, sin aumentar el coste.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 18 de març de 1930, f. 177v i 178r.
«Habilitada la sesión para otros asuntos, el Sr. Espases dió cuenta del resultado obtenido por la comisión nombrada en la sesión anterior para entrevistarse con D. Enrique de España, quién, después de aceptar en absoluto costear las vidrieras del fondo de la Capilla de San José en substitución de la de la nave lateral de sobre dicha capilla, con facultades de encargarlas a la casa que quisiera, insistió en el deseo de que corra esta última por su cuenta, mientras pueda ser encargada en Munich. En vista de estas manifestaciones, el Ilmo. Cabildo acordó que la Comisión pro ventanales, escribiera a la Casa Granell, exponiéndole el caso para no perder el donativo de D. Enrique España.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 2 d'abril de 1930, f. 179v i 180r.
«El Sr. Quetglas dijo que había escrito a la Casa Granell lo relativo a la vidriera que ofrece D. Enrique de España, carta leída,

antes de enviarla al M. I. Sr. Secretario, no habiéndose recibido aún contestación, no obstante haber transcurrido siete días desde el día en que fué fechada. El Ilmo. Cabildo consideró que la no contestación podía considerarse como signo de consentimiento, y por esto acordó acceder a la petición del citado D. Enrique de España, aceptando la vidriera referida y autorizándole para encarregar su construcción a la Casa Meyer de Munich.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 12 d'abril de 1930, f. 181v.
«Luego el Sr. Quetglas dijo que no tardarán en llegar a Mallorca las vidrieras que han de ser colocadas sobre el portal de “Almoyna”, acordando que después de Pascua empiecen las obras para abrir el ventanal. Luego presentó una carta de la Casa Granell de Barcelona, contestación a la que le fué enviada por acuerdo del Ilmo. cabildo, en la que le da un voto de confianza para que se autorizara a D. Enrique de España el encargo de la vidriera que ha de costear a una casa de Munich.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 24 d'abril de 1930, f. 182v i 183r.
«El Sr. Alcover dijo que dia 28 empezarán las obras para abrir el ventanal sobre el portal de “Almoyna” y que precisaba que por algunos días fuese cerrada su puerta, entrando los fieles por la principal. El Ilmo. Cabildo dió su conformidad.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 5 de maig de 1930, f. 186v.
«El Sr. Esteve presentó el proyecto reformado para construir en Munich una vidriera para el ventanal de la Capilla de S. José, nave lateral y fué aprobado, autorizando su ejecución. [...] Finalmente el Sr. Quetglas dijo que D. Fernando Truyols ofrecía costear la vidriera de sobre la capilla de S. Jerónimo, cuyo tema es la visión de Jacob. Se aceptó con un voto de gracias.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de maig de 1930, f. 193v i 194r.
«Fue exhibido el proyecto de vidriera que ha de costear D. Luís Mulet, para el ventanal de la Virgen de la Corona, nave lateral con el tema: “Visión de Jacob, y sacrificio de Isaac”, siendo aceptado, acordando su ejecución con ligeras modificaciones, que indicara la comisión pro ventanales.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de juny de 1930, f. 196r.
«Luego el Sr. Quetglas dió cuenta de haber recibido el importe de la vidriera para el ventanal de la capilla de la Virgen de la Grada, cuyo tema será la profecía de Natan, costeadada por D. José Juan Ribas, acordando un voto de gracias.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 10 de juliol de 1930, f. 204v.
«Se acordó finalmente admitir el boceto del ventanal, presentado por la Casa Granell, en el que se representa la escala con los Ángeles, de la visión de Jacob.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 6 d'agost de 1930, f. 208v.
«La Comisión pro Ventanales, dió cuenta de haber quedado colocada la vidriera correspondiente a la capilla de la Corona, en la nave lateral, costeadada por D. Luis Mulet.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de setembre de 1930, f. 231v.
«Luego fué presentado un boceto de la vidriera que ha de ser colocada sobre la capilla de la Grada, nave lateral, que ha de ser costeadada por D. José Juan Ribas, y fué aceptado, acordando su ejecución. Su tema es la profecía de Natan sobre la edificación del templo.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 29 d'octubre de 1930, f. 218v.
«Enteróse la Corporación de haber sido colocada la vidriera de sobre la capilla de San Jerónimo.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de desembre de 1930, f. 227r.
«Finalmente, el M. I. Sr. Quetglas, manifestó, que, habiendo fondos suficientes para poder abrir dos ventanales, el Ilmo. Cabildo acordase lo que estimase conveniente. Se acordó por unanimidad, la apertura de los dos ventanales de referencia, y que estos fuesen los de la nave central, correspondientes a la capilla de la Corona y a la de San Martín.»

1931

- Proposta de pagar l'obertura de finestral i vitrall de la nau lateral sobre la capella de Sant Benet per part de Maria Josepa d'Alemany.
- Arribada d'una comunicació del Bisbat ordenant l'atur en les obres d'obertura de vitralls, en compliment d'una ordre del director general de Belles Arts. Resposta del Capítol.
- Notícies relatives a la recepció de vitralls.

- ACM. 01-10-ACA-080, 2 de gener de 1931, f. 233r.
«Se tomaron luego los siguientes acuerdos: 3º oficiar a la Sra. Dª Maria Josefa de Alemany, Viuda de Rosselló, la gratitud de la Corporación por el ofrecimiento que ha hecho de costear la apertura y cristalería de un ventanal que será el de sobre la capilla de San Benito, nave lateral.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 25 de juliol de 1931, f. 262r i 262v.
«El Ilmo. Cabildo se entera de una comunicación del Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo de la diócesis, relativa a la suspensión o abstención de las obras en las vidrieras de esta S. I. C. B., que se ordena en la Comunicación del Director general de Bellas Artes, que se inserta en la misma, con fecha 7 de los corrientes. Enterado el Ilmo. Cabildo, acuerda, que, por deferencia a la Comisión Capitular que entiende el asunto de las vidrieras, se convoque de nuevo Círculo, para que dicha Comisión se entere, y se delibere el modo y forma en que se ha de contestar la comunicación de referencia.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 27 de juliol de 1931, f. 262v i 263r.
«El objeto del Círculo fué tratar de la comunicación que envía el Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo sobre la órden gubernativa de suspender las obras en las vidrieras de esta S. I. C. B., comunicación que se presentó en el Círculo de día 25 de los corrientes. Se acordó que la Comisión Capitular que entiende en las obras mencionadas, se entrevistase con el Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo para tratar de este asunto y recabar su criterio y voluntad.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 29 de juliol de 1931, f. 263r i 263v.
«El M. I. Sr. Esteve dió cuenta de la entrevista habida con el Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo por la Comisión de ventanales, y mani-

festó que el Rdmo. Prelado dejaba en completa libertad al Ilmo. Cabildo respecto de la contestación que se ha de dar. Propuso el Sr. Esteve que, puesto que el Sr. Arzobispo había comunicado al Ilmo. cabildo este asunto, se le contestara a él directamente. Se acordó que, en el próximo Cabildo se tratara esta cuestión, y se determinaría la forma en que se ha de contestar.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 d'agost de 1931, f. 263v i 264r.
«Sobre la comunicación relativa a los ventanales, se acuerda contestar al Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo, lo siguiente: “ Excmo. Sr.- Este Cabildo, en sesión de hoy, se ha enterado de la comunicación de V. E., fecha, el 24 de julio último, transmitiendo la del Sr. Gobernador con inclusión de otra del Sr. Director General de Bellas Artes, en la que dice que el Templo de esta Catedral Basílica ha sido declarado perteneciente al Tesoro Artístico Nacional, y que, en consecuencia, se ordena la supresión de las Obras de los ventanales. Contestando a dicha Comunicación de V. E., el Cabildo ha de expresarle su sorpresa por la declaración referida, que no se le había notificado oficialmente, y con la cual, por afectar a los derechos de la Iglesia, no podrá conformarse de grado y en conciencia, sino en cuanto estuviere aceptada por la Autoridad Eclesiástica. Por lo demás, el Cabildo se reserva hacer las diligencias oportunas para que no sufran detrimento sus intereses, con motivo de los trabajos, que hasta la fecha tienen ya realizados, según contrato, las casas constructoras”.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de setembre de 1931, f. 268v.
«Se encargó al Sr. Fabriquero que dispusiera la abertura de varios agujeritos en los bloques que cierran las ventanitas de las sacristías de las capillas.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 2 d'octubre de 1931, f. 273r i 273v.
«El Sr. Quetglas dió cuenta de haberse recibido los cristales de un ventanal, y de que, pronto, se recibirán los de otro, ambos encargados con anterioridad por esta corporación, y un boceto para el ventanal, que tiene ofrecido Dª Josefa Alemany viuda de Roselló. Se acordó diferir la colocación de los referidos ventanales, y suspender la ejecución del boceto, hasta que oportunamente lo acuerde la Corporación.»

1932

- Substitució del cartell per a almoines destinat als finestrals ubicat al portal de l'Almoina, per un altre de dedicat a culte i fàbrica situat a la porta de Sant Jeroni.
- ACM. 01-10-ACA-080, 7 de febrer de 1932, f. 295r.
«El infrascrito Secretario propuso sustituir el rótulo del cepillo pro ventanales, por otro para Culto y Fábrica, y que se coloque otro cepillo en la puerta de San Jerónimo. Se difirió el acuerdo para el próximo Cabildo.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de març de 1932, f. 301r.
«Se encargó al Sr. Fabriquero que sustituya el rótulo del cepillo pro ventanales fijado en la puerta de la Almoina, por otro para culto y fábrica y coloque otro en la puerta de San Jerónimo.»

1934

- Acords presos en relació amb la reparació d'una columneta del finestral central del cor del costat de l'Evangeli, tot i que no s'arriba a realitzar.
- ACM. 01-10-ACA-080, 12 de juliol de 1934, f. 410r i 410v.
«El Sr. Arcipreste expuso que a las seis de la mañana del mismo día se había desprendido un trozo de columnita de la vidriera central del lado del evangelio en el coro, efecto sin duda de haberse oxidado el hierro que sostiene los cristales. Se acordó proceder a su restauración y asegurar la cristalería contra la fuerza del viento o de cualquier tempestad.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de juliol de 1934, f. 411r.
«El Sr. Doctoral por encargo del Sr. Fabriquero dió cuenta de haberse deteriorado parte de una columnita de un ventanal abierto en la Capilla Real. Después de detenido examen del mismo, se consideró aplazable su reparación hasta haber terminado las obras del pavimento. Como que dicha columnita tiene rayas, se estimó la necesidad el desoxidar los hierros y sujetarlos con latón. Para ello precisa poner un andamiaje en el interior del templo.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 d'agost de 1934, f. 412v.
«El Sr. Quetglas expuso que por causa de la huelga de metalúrgicos no podría aún darse principio a la reparación del ventanal. Además, en la escalera de la puerta de “Almoyna” solo se construirían los pasos laterales.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 3 d'octubre de 1934, f. 419r i 419v.
«Luego el Sr. Maestrescuela, como sustituto del Sr. Fabricquero, dió cuenta de las obras que se estan efectuando en el ventanal del coro, que está deteriorado en una de las pilastras que sostienen la cristalería y dijo que las traviesas de hierro que sostienen los cristales están muy oxidadas y precisa que sean sustituidas. Añadió que según parecer del Sr. Arquitecto pueden serlo por otras de hierro, las cuales, bien cuidadas, pueden durar hasta ochenta años, con lo que se evitaría construirlas de bronce que resultan muy costosas. Se acordó ponerlas de hierro, según lo expuesto, tratando antes de ello con el Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo, por si fuese conveniente hacer alguna gestión por ser la Catedral Monumento Nacional.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 d'octubre de 1934, f. 421r.
«Finalmente el Sr. Maestrescuela dió cuenta de haber tratado con el Excmo. Prelado de las obras del ventanal deteriorado, y después de oír al Sr. Arquitecto, y cumplidos los trámites que el caso requería, acordaron continuar en su día dichas obras.»

1935

- Decisió de reparar la columneta del finestral ja citat.
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de juny de 1935, f. 449v.
«Finalmente se acordó proceder a la reparación del ventanal del coro.»

1936

- Diversos desperfectes causats pels bombardejos derivats de la Guerra Civil, destacant la ruptura tant de la rosassa Major com de la rosassa de la capella de Sant Pere.
- Acords relatius a la restauració dels diferents danys causats per aquestes bombes.
- Presentació de l'esbós de la rosassa Major fet per Oleza.
- Visita al Correo de Mallorca per a la publicació de les llistes de subscriptors que sufraguin la reparació de la rosassa Major. Important donació de l'arquebisbe-bisbe.

- ACM. 01-10-ACA-080, 30 de juliol de 1936, f. 478v i 479r.
«Con motivo de haber sido averiado por una bomba de avión la cristalería del oculus mayor, con rotura completa de los vidrios, como también los oculos de la capilla de San Pedro; para evitar el peligro de caer los restos de los cristales que quedan sobre los celebrantes y fieles; se acuerda con anuencia del Prelado trasladar las sesiones corales matutinas a la capilla de la Pietat; e igualmente colocar un sagrario en la misma y habilitarla para la administración de la comunión a los fieles.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 2 d'agost de 1936, f. 479r.
«Reunido el Ilmo. Cabildo en sesión menor, con asistencia de los M. I. Sres. Deán, Maestrescuela, Quetglas, Espases y Caimari. Enteróse el Ilmo. Cabildo de haber caído las siguientes bombas en diversos bombardeos de la ciudad: Día 24 de Julio sobre la nave del Evangelio, cerca de la capilla de la Purísima. Día 31 del mismo mes, otra sobre la nave central y tramo segundo en el lado del Evangelio; otra día 30 sobre el coro junto al rosetón mayor con rotura de su cristalería; y finalmente otra, día 2 de Agosto sobre la capilla del Corpus Christi. Se acordó por ahora diferir la reparación de los desperfectos.
El Presidente (signat: Juan Rotger Deán), Jaime Espases Vicesecretario (rubricat)»
- ACM. 01-10-ACA-080, 4 de setembre de 1936, f. 481v.
«A propuesta del Sr. Fabriquero se acordó proceder a una recomposición de los desperfectos causados por el bombardeo, a fin de

evitar los efectos de las lluvias, difiriendo para mejor oportunidad la recomposición definitiva.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de setembre de 1936, f. 481v.
«Se acordó reponer la cristalería de los ventanales, primero y tercero del ábside, si fácilmente puede hacerse.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 1 d'octubre de 1936, f. 483v.
«El Sr. Fabriquero leyó el presupuesto aproximado presentado por el maestro albañil de esta S. I. C. B. acompañado de otro presupuesto del lampistero para reparar la destrucción de los cristales del rosetón del ábside y fachada principal de esta S. I. C. B. y de ventanas laterales producida por la explosión de las bombas arrojadas por los aviones rojos. Se acordó empezar inmediatamente dichas obras, comenzando por la reposición de cristales del rosetón que hay sobre el ábside por considerarlo más urgente, reajustando el presupuesto, con el fin de publicarlo y excitar la piedad de los fieles, invitándolos a contribuir a dichos gastos, previa la aprobación del Excmo. Prelado y presentación del referido presupuesto a las demás autoridades. Por fin el M. I. Sr. Fabriquero dió cuenta de que en el primer ventanal del coro del lado del Evangelio, se habían repuesto los cristales rotos y que en el 3º no pudieron ser repuestos por ser más complicada la reparación.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 23 d'octubre de 1936, f. 485r.
«El objeto del Círculo fué presentar el dibujo coloreado del “oculus” hecho por el arquitecto Sr. Oleza. Se aprueba para su ejecución.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 9 de desembre de 1936, f. 488r.
«Luego se dió comisión al infrascrito Secretario para visitar la Redacción de “Correo de Mallorca” para pedir que se publiquen las listas de suscriptores para costear las obras del rosetón central de esta Iglesia.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 10 de desembre de 1936, f. 488v.
«El infrascrito Secretario dió cuenta de haber visitado la redacción del Correo de Mallorca, habiéndola hallado dispuesta a publicar las listas de suscriptores para costear los cristales del rosetón mayor, si no hay

prohibición por parte de la autoridad militar en razón de la reducción del tamaño del periódico, en cuyo caso dará aviso al Ilmo. Cabildo. Este manifestó su satisfacción por la buena disposición referida.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 28 de desembre de 1936, f. 491v.
«El Sr. Deán dijo haber recibido del Excmo. y Rdmo. Sr. Arzobispo-Obispo dos mil pesetas para ayudar a las obras del rosetón central mayor de esta Catedral, cantidad que había entregado al M. I. Sr. Depositario de esta Catedral. El Ilmo. Cabildo con verdadera satisfacción hizo constar en acta su gratitud al Excmo. Prelado y acordó comunicárselo mediante oficio.»

1937

- Notícia sobre el trencament de vidres nous de la rosassa Major.

- ACM. 01-10-ACA-080, 7 de gener de 1937, f. 493v.
«El Sr. Fabricquero expuso que se han roto algunos cristales nuevos del rosetón mayor y para evitar que otros se rompan, a propuesta del Arquitecto, se acordó darle un voto de confianza para que lo arregle.»

1938

- Nous desperfectes als vitralls causats altre cop per bombardejos. El projecte per a la seva reparació no és aprovat.
- Finalització de la rosassa de la façana.

- ACM. 01-10-ACA-080, 30 de març de 1938, f. 545v.
«En vista de los desperfectos causados en la fábrica y vidrieras por los aviones rojos de esta mañana, se encarga al Sr. Fabricquero de llamar al Maestro de obras para la inspección conveniente.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 3 de novembre de 1938, f. 555r.
«El Sr. Maestrescuela manifiesta que el proyecto económico sobre reparación de rosetones y ventanales, no se puede hacer con exactitud según dictamen del maestro-albañil. En vista de ello, se da un voto de confianza al referido Sr. Maestrescuela, para que proceda al arreglo inmediato de dichos rosetones y ventanales en la forma más adecuada.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de desembre de 1938, f. 556r.
«El Sr. Fabriquero da cuenta de que el rosetón de la fachada está terminado. Se le autoriza nuevamente para que disponga lo conveniente para completar las demás obras necesarias.»

1941

- Presentació del pressupost del Sr. Dietrich per a la reparació dels vitralls de les naus laterals.
 - Acord d'obrir dos finestrals pel fet de tenir els vitralls corresponents.
 - Oferiment de pagar el vitrall sobre la capella de Sant Sebastià per part de l'Ajuntament.
- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de febrer de 1941, f. 623r.
«El Sr. Fabriquero presenta un avance de presupuesto del Sr. Dietrich para reparar las vidrieras laterales policromadas de esta S. I. Catedral, de los desperfectos causados en ellas por los bombardeos, que suma un total de 3000 pesetas. Se acuerda que el Sr. Fabriquero trate de este asunto con la Comisión Capitular nombrada para dirigir la construcción de dichas vidrieras, y que cuanto antes se proceda a la reparación de dichos desperfectos.»
 - ACM. 01-10-ACA-080, 1 de maig de 1941, f. 632r.
«El Sr. Fabriquero expone la necesidad de hacer algunas reparaciones en el óculus y vidrieras y tejados. El presupuesto que ha hecho el maestro de obras de la catedral asciende a dos mil quinientas pesetas. Se acuerda proceder a lo más necesario.»
 - ACM. 01-10-ACA-080, 4 d'agost de 1941, f. 635v.
«Aprobadas las actas anteriores, se acuerda abrir los dos ventanales, cuyas vidrieras estaban sin colocar. Se calcula que todos los gastos de colocación ascienden a 6.600 pesetas. El Ilmo. Cabildo agradece vivamente al Excmo. Sr. Arzobispo-Obispo el ofrecimiento que ha hecho de sufragar los gastos de unos de ellos, según manifiesta el Sr. Arcediano. Los gastos del otro se pagarán de los fondos de Culto y Fábrica.»

- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de novembre de 1941, f. 640r.
«Leídas y aprobadas las Actas anteriores se tomaron los siguientes acuerdos: [...]
2º Oficiar al Excmo. Ayuntamiento de Palma las más expresivas gracias por el acuerdo hecho público en sesión municipal y comunicarlo al Ilmo. Cabildo de costear la vidriera sobre la capilla del Patrono de la Ciudad de San Sebastián.»

1942

- Col·locació del vitrall lateral sobre la capella de Sant Sebastià, pagat per l'Ajuntament i realitzat per Casa Granell.
 - Instal·lació del vitrall de la nau lateral sobre la capella de Sant Benet pagat per Maria Josepa d'Alemaný.
- ACM. 01-10-ACA-080, 16 de gener de 1942, f. 645v.
«El Sr. Quetglas, como Fabricquero dijo que dentro de breves días comenzará a trabajar una brigada de albañiles del Ayuntamiento para preparar la apertura del ventanal que costea dicha entidad y comunica a la vez que no sabe el importe concreto del mismo porque está pendiente la contestación que sobre este asunto ha de dar la Casa Granell de Barcelona constructora del mismo.»
 - ACM. 01-10-ACA-080, 26 d'octubre de 1942, f. 666v.
«El Sr. Quetglas manifiesta que mañana, día 27, quedará terminada la vidriera del ventanal que corresponde a la capilla de S. Sebastián, costeada por el Excmo. Ayuntamiento, y a fines de semana el que costea la distinguida familia Rosselló de Alemaný.»
 - ACM. 01-10-ACA-080, 3 de novembre de 1942, f. 667r.
«El Sr. Quetglas dió cuenta de que habían sido instaladas por completo las vidrieras correspondientes a los ventanales de las capillas de S. Sebastián y de San Benito.»
 - ACM. 01-10-ACA-080, 1 de desembre de 1942, f. 668r.
«Aprobada el Acta anterior, el Sr. Quetglas, como delegado del Ilmo. Cabildo, manifiesta que ha recibido del Ayuntamiento la cantidad de diez mil pesetas, más quinientas, importe de la vidriera

que costeó dicha Corporación, cantidad que se ha girado a la Casa Granell de Barcelona.»

1943

- Aprovació del projecte i obertura del vitrall de la capella de Sant Bernat.

- ACM. 01-10-ACA-080, 1 de juliol de 1943, f. 684r.
«Aprobadas las actas anteriores, el Sr. Quetglas presenta al Ilmo. Cabildo el proyecto-boceto del ventanal de San Bernardo que representa el Salmo “Dixit Dominus”. Queda aprobado.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 18 d'octubre de 1943, f. 688r.
«El Sr. Fabriquero indica que esta semana comenzarán los albañiles la apertura del ventanal de la nave lateral sobre la capilla de San Bernardo [...].»

1944

- Decisions preses en relació amb la baixada de carreus de les teulades provinents de l'obertura de finestrals.

- ACM. 01-10-ACA-080, 2 de febrer de 1944, f. 693r.
«[...] el Sr. Quetglas dió cuenta de las gestiones realizadas para la enajenación del hierro viejo; como el herrero ofreció una cantidad insignificante por todo, no lo vendió. El mismo Sr. Quetglas manifestó que para evitar los perjuicios que causa sobre las bóvedas la acumulación de vigas y otra leña, había ordenado bajarlas para venderlas. Finalmente dijo que hay una gran cantidad de sillares, resultantes de la apertura de ventanales, cuyo peso es tambien un perjuicio para las bóvedas y propuso que se bajasen y vendiesen, si el precio de los mismos es suficiente al menos para los jornales necesarios para ello. Así se acordó.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 17 de febrer de 1944, f. 693v.
«Leida y aprobada el acta anterior, el Sr. Quetglas manifestó que había dado orden de que se suspendiese la bajada de los sillares

resultantes de la apertura de los ventanales, por cuanto el precio no compensa el importe de los jornales necesarios.»

1946

- Acord relatiu per a la finalització de la restauració de la rosassa Major.
- Resolucions vinculades a les obres que s'han d'executar en els mausoleus dels reis de Mallorca a la capella de la Trinitat.

- ACM. 01-10-ACA-081, 8 de juliol de 1946, f. 39v.
«Se acuerda concluir la restauración del Rosetón Mayor, añadiendo los cristales que faltan [...]. Se acuerda dar un voto de gracias al Sr. Gelabert, Custos, quién regala 5.000 ptas. para la restauración del citado Rosetón.»
- ACM. 01-10-ACA-080, 21 d'agost de 1946, f. 43r.
«Reunido el Ilmo. Cabildo en Sesión Extraordinaria, con asistencia de los M. Iltres. Srs. Dean, Quetglas, Magistral, Penitenciario y Caimari, el M. I. Sr. Secretario dijo que esta Sesión Extraordinaria, debidamente convocada, tenía por objeto tratar de algunas obras relacionadas con la ejecución de los mausoleos dedicados a los Reyes de Mallorca, en la Capilla de la Santísima Trinidad, como son, vidrieras, destino del artesonado, caso de quitarse las habitaciones de Sacristanes, contiguos a dicha capilla, escalera de acceso, etc.- En el curso de la discusión, llegó a estimarse conveniente que en la susodicha capilla, se conserve la actual imagen de la Virgen, y que en los ventanales se represente en figuras la Santísima Trinidad policromada, completando la representación con alguna escena Bíblica alusiva al Misterio o con otros símbolos pertinentes.- Con respecto al plan del arquitecto, relativo a quitar el artesonado y las habitaciones contiguas a la capilla en cuestión, después de amplio contraste de pareceres el M. I. Sr. Deán propuso que se acordase dar la autorización, pero advirtiéndole debidamente que el Cabildo no podía pagar cantidad alguna para la realización de dicho plan. No recayó acuerdo alguno sobre lo tratado.»

5.5. Llistat cronològic dels vitralls documentats. 1903-1947¹

NÚMERO	DENOMINACIÓ	UBICACIÓ	DATACIÓ	PROMOTOR	REALITZAT PER	ESBÓS
1	Vitrall de l'oratori de Sant Pau	Museu Diocesà	c. 1903	Bisbe Campins	Antoni Gaudí. Casa Amigó i Pelegrí	---
2	Rosassa de la capella Reial	Catedral	1904-1905	Capítol Catedral	Antoni Gaudí. Casa Amigó i Pelegrí	---
3	Vitrall de la Reina dels Confessors de la capella Reial	Catedral	1904-1905	Capítol Catedral	Antoni Gaudí. Casa Amigó i Pelegrí	---
4	Vitrall de la Reina de les Verges de la capella Reial	Catedral	1904-1905	Capítol Catedral	Antoni Gaudí. Casa Amigó i Pelegrí	---
5	Vitrall dels Apòstols i de Sant Valerià	Museu Diocesà	c. 1906	Capítol Catedral	Antoni Gaudí. Casa Amigó i Pelegrí	---
6	Vitralls de la capella de Sant Bernat	Catedral	1915-1916	Capítol Catedral	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
7	Vitrall sobre el primer arc de la nau de l'Epístola	Catedral	1926-1927	Joan Gelabert	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
8	Vitrall sobre el quart arc de la nau de l'Evangeli	Catedral	1926-1928	Joana de Llanderal i Brondo	Casa Rigalt, Granell & Cia	32

¹ El número del primer apartat es correspon amb la mateixa ordenació de les imatges al final del present estudi, tant pel que fa als vitralls com als esbossos.

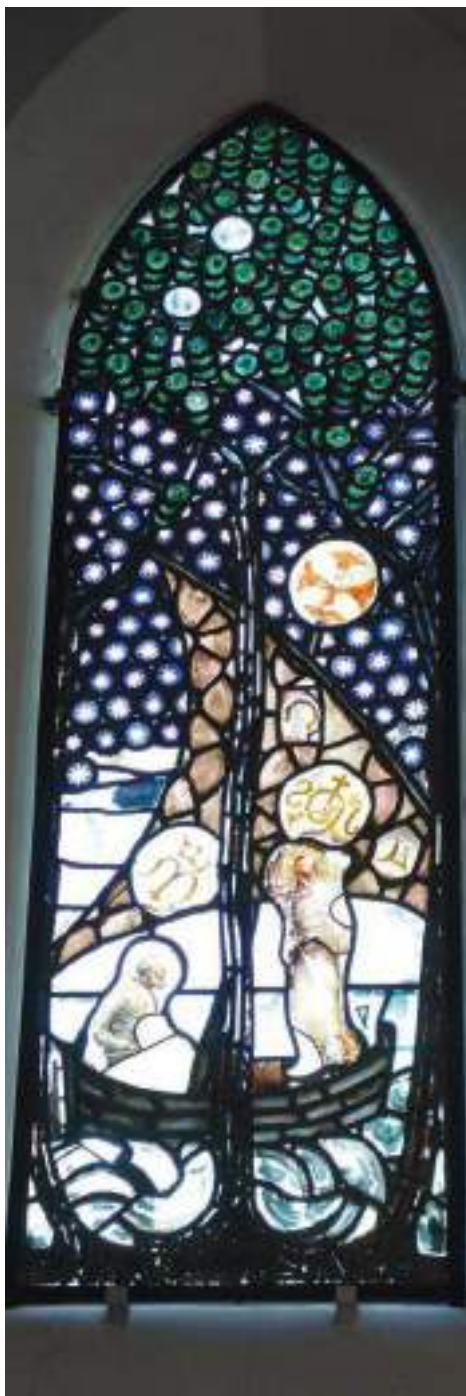
9	Vitrall sobre el quart arc de la nau de l'Epístola*	Catedral	1926-1928	Joana Granell	Casa Rigalt, Granell & Cia	33
10	Vitrall sobre el cinquè arc de la nau de l'Evangeli*	Catedral	1926-1928	Bisbe Gabriel Llompart	Casa Rigalt, Granell & Cia	34
11	Vitrall sobre el cinquè arc de la nau de l'Epístola*	Catedral	1926-1928	Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de les Balears	Casa Rigalt, Granell & Cia	35
12	Vitrall sobre el sisè arc de la nau de l'Evangeli	Catedral	1926-1928	Capítol Catedral	Casa Rigalt, Granell & Cia	36
13	Vitrall sobre el sisè arc de la nau de l'Epístola*	Catedral	1926-1928	Jaume Bosch	Casa Rigalt, Granell & Cia	37
14	Vitrall sobre el vuitè arc de la nau de l'Epístola	Catedral	1926-1929	Joan March i Ordinas	Joan Rubió i Bellver. Casa Rigalt, Granell & Cia	38
15	Vitrall sobre la capella de Sant Antoni de Pàdua	Catedral	1929	Pere Morell Fortuny	Casa Mayer	--
16	Vitrall sobre la capella de Sant Martí	Catedral	1929	Ferran d'Espanya i Truyols, comte d'Espanya	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
17	Vitrall sobre la capella del Sagrat Cor	Catedral	1929	Maria, Josep i Francesc Ballester i Rullan	Casa Rigalt, Granell & Cia	---

18	Vitrall sobre la capella de Nostra Senyora de la Corona	Catedral	1929-1930	Antoni i Lluís Mulet	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
19	Vitrall sobre el portal de l'Almoina	Catedral	1929-1930	Francesca Fuster	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
20	Vitrall sobre la capella de Sant Josep	Catedral	1929-1930	Enric d'Espanya i Truyols	Casa Mayer	---
21	Vitrall sobre la capella de la Puríssima	Catedral	1929-1930	Dolors Truyols i Lluís Despuig	Casa Rigalt, Granell & Cia	39
22	Vitrall sobre la capella de Sant Jeroni	Catedral	1930	Ferran Truyols	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
23	Vitrall sobre la capella de Nostra Senyora de la Grada	Catedral	1930	Josep Joan de Can Ribes	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
24	Rosassa del portal de l'Almudaina	Catedral	1938	---	Restauració	---
25	Vitrall sobre la capella de Sant Benet	Catedral	1931-1942	Maria Josepa d'Alemanya	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
26	Vitrall sobre la capella de Sant Sebastià	Catedral	1942	Ajuntament de Palma	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
27	Vitrall sobre el segon arc de la nau de l'Epístola	Catedral	1926-1943	Arquebisbe-bisbe Josep Miralles	Casa Rigalt, Granell & Cia	---

28	Vitrall sobre el tercer arc de la nau de l'Epístola	Catedral	1926-1943	---	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
29	Vitrall sobre la capella de Sant Bernat	Catedral	1943	---	Casa Rigalt, Granell & Cia	---
30	Rosassa major	Catedral	1946	---	Restauració	---
31	Vitralls laterals de la capella de la Trinitat	Catedral	1947	---	Vidrieras Artísticas y Cristales Grabados M. Dietrich	---

6. Imatges, enllaços i codis QR

Les imatges 2 a 30 (excepte la 5) procedeixen de la pàgina web de la Catedral de Mallorca, i de la seva plataforma digital WikiSeu, a la qual es pot accedir mitjançant els enllaços electrònics o codis QR corresponents. En ells es podrà disposar d'una fitxa catàleg exhaustiva elaborada per Cristina Ortiz Moreno.

1. Vitral·l de Sant Pere i Sant Pau. Dibuix de Ricard
Opisso i Sala. Capella del Palau Episcopal.
Gaudí. Casa Amigó. c. 1903

2. Rosassa Reina dels Àngels. Capella Reial.
Gaudí. Casa Amigó. 1904-1905

<http://tinyurl.com/o3yg7dp>

3. Vitral·l Reina Confessors. Capella Reial.
Gaudí. Casa Amigó. 1904-1905

<http://tinyurl.com/pahnoca>

4. Vitral·l Reina de les Verges. Capella Reial.
Gaudí. Casa Amigó. 1904-1905

<http://tinyurl.com/q53z2jg>

5. Vitralls Apòstols i Sant Valerià. Museu Diocesà.
Gaudí. Casa Amigó. C.1906

6. Vitralls capella de Sant Bernat.
Casa Rigalt, Granell & Cia. 1915-1916

<http://tinyurl.com/oc73ewt>

7. Vitral sobre primer arc, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia. 1926-1927

<http://tinyurl.com/q3hr547>

8. Vitral sobre quart arc, nau Evangeli.
Casa Rigalt, Granell & Cia. 1926-1928

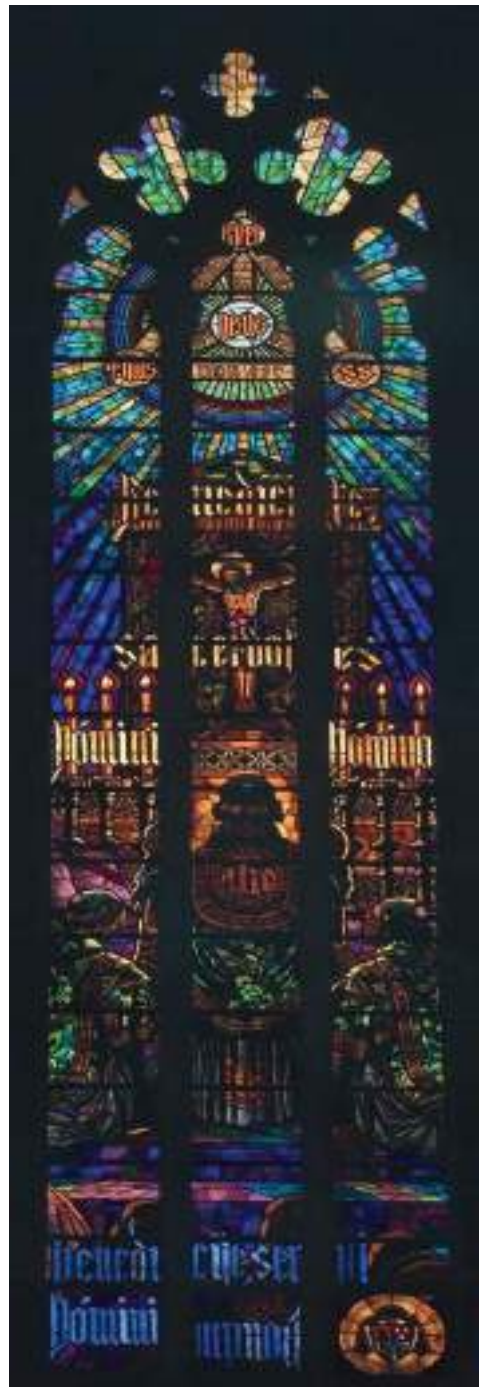
<http://tinyurl.com/pczfmg3>

9. Vitrall sobre quart arc, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1926-1928

<http://tinyurl.com/ndrk5gh>

10. Vitrall sobre cinquè arc, nau Evangeli.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1926-1928

<http://tinyurl.com/o43vwvs>

11. Vitral sobre cinquè arc, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1926-1928

<http://tinyurl.com/nohd8gk>

12. Vitral sobre sisè arc, nau Evangeli.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1926-1928

<http://tinyurl.com/ovlfzsg>

13. Vitral sobre sisè arc, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1926-1928

<http://tinyurl.com/owzhkph>

14. Vitral sobre vuitè arc, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1926-1929

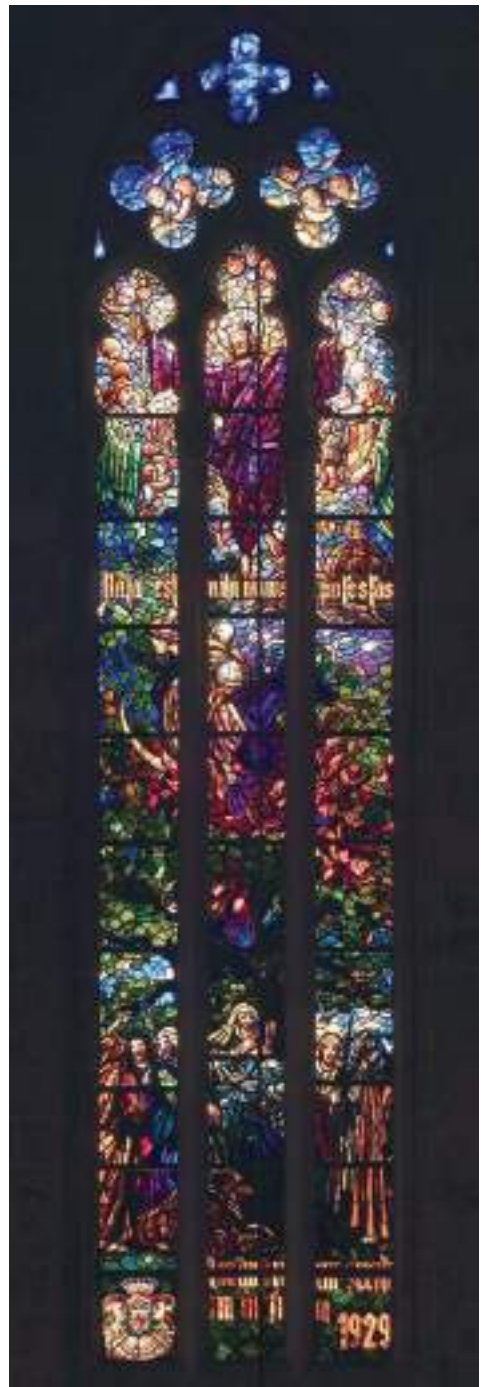
<http://tinyurl.com/qb3uunu>

15. Vitral sobre capella de Sant Antoni, nau Epístola.
Casa Mayer. 1929

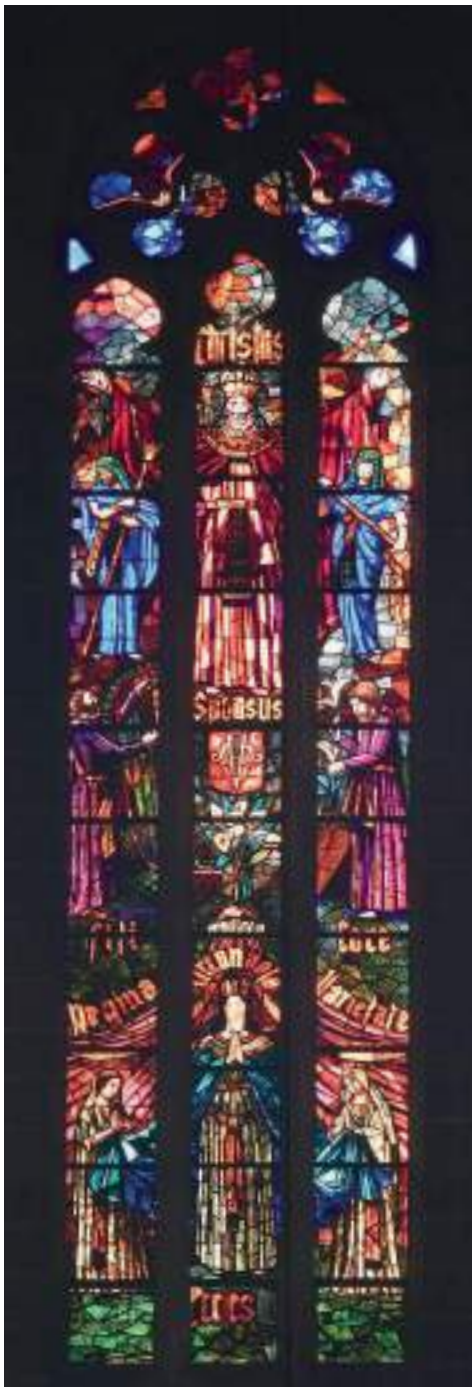
<http://tinyurl.com/q7ackqk>

16. Vitral sobre capella de Sant Martí, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia. 1929

<http://tinyurl.com/oegc84b>

17. Vitral sobre capella del Sagrat Cor, nau Evangeli.
Casa Rigalt, Granell & Cia. 1929

<http://tinyurl.com/o4mpy58>

18. Vitral sobre capella de la Corona, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1929-1930

<http://tinyurl.com/qe3ojhz>

19. Vitral sobre portal de l'Almoina, nau Evangeli.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1929-1930

<http://tinyurl.com/nq86vha>

20. Vitral sobre capella de Sant Josep, nau Evangeli.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1929-1930

<http://tinyurl.com/pt348um>

21. Vitral sobre capella de la Puríssima, nau Evangeli.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1929-1930

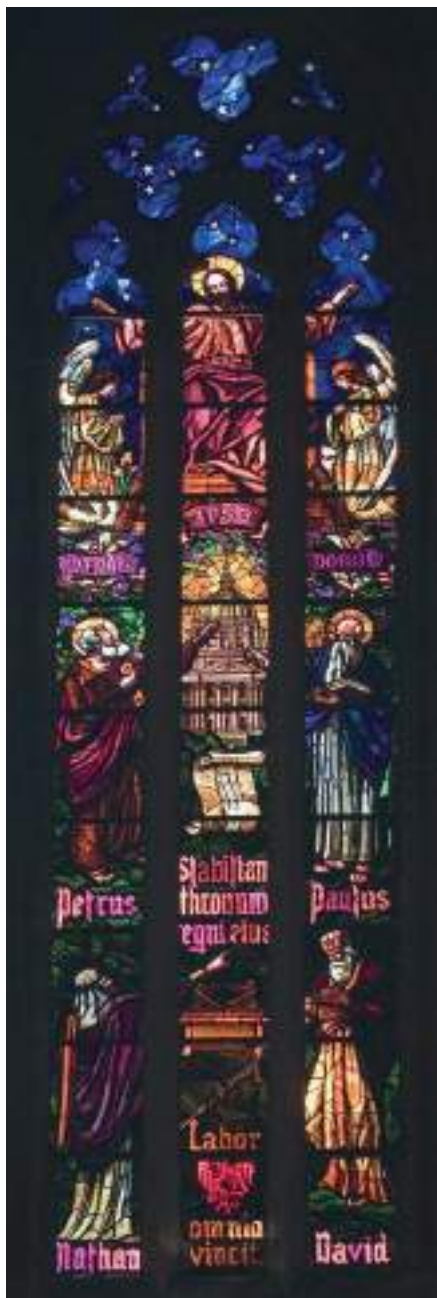
<http://tinyurl.com/peztn48>

22. Vitral sobre capella de Sant Jeroni, nau Evangeli.
Casa Rigalt, Granell & Cia. 1930

<http://tinyurl.com/pz2oyc7>

23. Vitral sobre capella de la Grada, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1930

<http://tinyurl.com/o3xgd5s>

24. Rosassa de la façana principal. Restauració. 1938

<http://tinyurl.com/pcwtlp9>

25. Vitral sobre capella de Sant Benet, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1931-1942

<http://tinyurl.com/oh3ojek>

26. Vitral sobre capella de Sant Sebastià, nau Evangeli.
Casa Rigalt, Granell & Cia. 1942

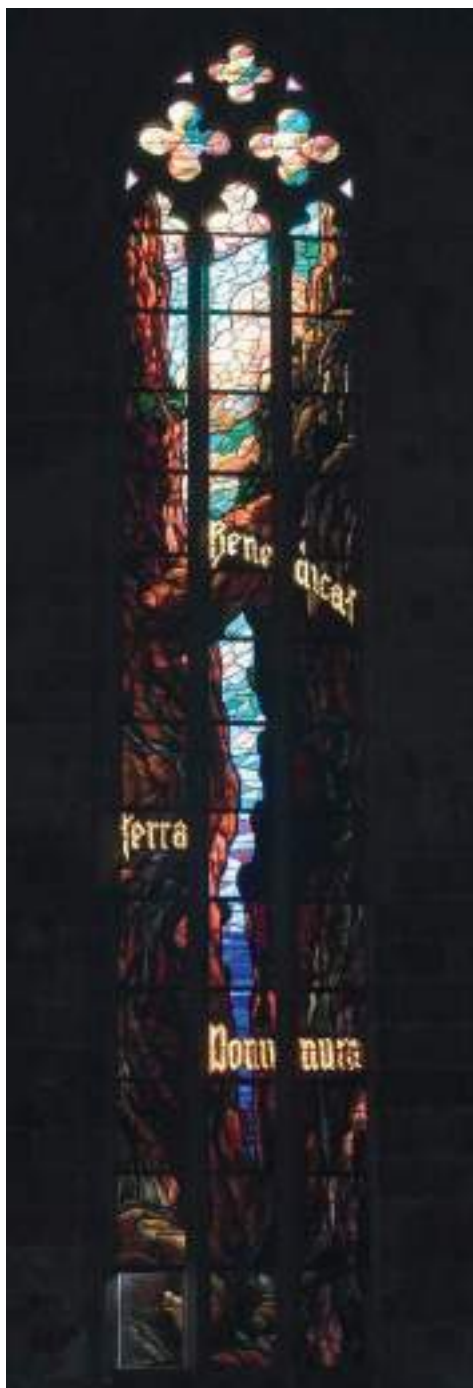
<http://tinyurl.com/pgxqq5n>

27. Vitral sobre segon arc, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1926-1943

<http://tinyurl.com/oqzsfwa>

28. Vitral sobre tercer arc, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1926-1943

<http://tinyurl.com/oek2e69>

29. Vitral·l sobre capella Sant Bernat, nau Epístola.
Casa Rigalt, Granell & Cia.
1943

<http://tinyurl.com/pgjr42s>

30. Rosassa major. Restauració. 1946

<http://tinyurl.com/psuz2oq>

31. Vitralls laterals Capella de la Trinitat. 1947. Vidrieras M. Dietrich

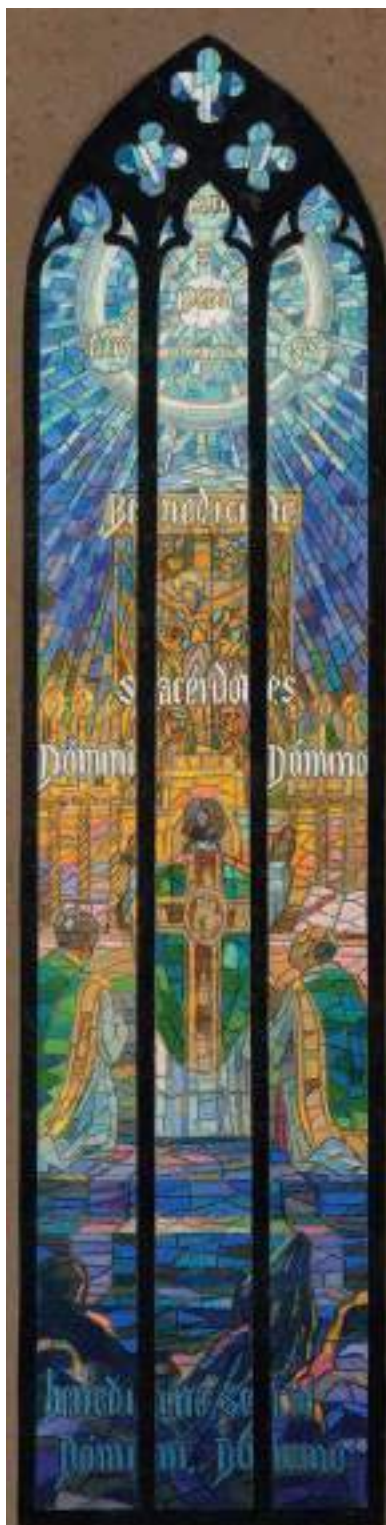
32.1. Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall quart arc nau Evangeli.
Fotografia Jaume Gual

32.2. Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall quart arc nau Evangeli.
Fotografia Jaume Gual

33. Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall quart arc nau Epístola.
Fotografia Jaume Gual

34. Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall cinquè arc nau Evangeli.
Fotografia Jaume Gual

35. Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall cinquè arc nau Epístola.
Fotografia Jaume Gual

36.1 Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall sisè arc nau Evangeli.
Fotografia Jaume Gual

36.2. Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall sisè arc nau Evangeli.
Fotografia Jaume Gual

37. Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall sisè arc nau Epístola.
Fotografia Jaume Gual

38. Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall vuitè arc nau Epístola.
Fotografia Jaume Gual

39. Esbós (guaix sobre cartró). 1928.
Vitrall sobre capella Puríssima.
Fotografia Jaume Gual

40. ACM. Factura de José Pelegrí. 26 de maig 1906

41. ACM. Factura d'Eudaldo R. Amigó. 26 de maig 1906

42. ACM. Factura de José Pelegrí. 1 de maig 1908